

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur

Diplomová práce

Návrh pracovního sešitu zaměřeného na syntaktický pravopis pro 2. stupeň ZŠ

Vypracovala: Bc. Simona Vaverková
Vedoucí práce: Mgr. Iva Mrkvičková, Ph.D.

České Budějovice 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Ivě Mrkvičkové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce a za cenné rady, připomínky a podněty.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. 12. 2015

.....

Simona Vaverková

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje analýze vybraných učebnic a pracovních sešitů českého jazyka. Tyto texty jsou zkoumány z hlediska jejich obtížnosti a pestrosti úloh. Zvláštní pozornost je věnována syntaktickému pravopisu. Na základě této analýzy je sestaven návrh pracovního sešitu zaměřeného na syntaktický pravopis pro 2. stupeň základní školy.

Abstract

The master thesis is focused on analysis of the selected czech schoolbooks and workbooks. These texts are searching by terms of their difficulties and variety of exercises. Most attention is pursuing to syntactic ortography. This analysis is composed on the basis of the proposal of workbook focuses on syntactic ortography for the second grade of grammar schools.

Obsah

1	Úvod	8
2	Význam učebnice a pracovního sešitu ve vzdělávání	9
2.1	Učebnice.....	9
2.1.1	Funkce učebnic	9
2.1.2	Strukturní komponenty učebnic.....	10
2.2	Pracovní sešit	11
2.2.1	Pojem učební úloha.....	11
2.2.2	Funkce a cíle učebních úloh.....	11
2.2.3	Typy učebních úloh	12
2.2.4	Typy pravopisných cvičení.....	12
3	Pravopis	15
3.1	Jak pravopis vyučovat	15
3.2	Pravopis lexikální.....	18
3.2.1	Psaní ú, ů.....	19
3.2.2	Psaní i/y po obojetných souhláskách v kořeni slova.....	19
3.2.3	Psaní skupin bje-, vje-, bě-, vě-, mě/mně.....	19
3.2.4	Psaní souhláskových skupin a souhlásek na konci slov	19
3.2.5	Psaní předpon s-, z-, vz-.....	20
3.2.6	Psaní předložek s, se, z, ze.....	20
3.2.7	Psaní spřežek.....	20
3.2.8	Psaní velkých písmen.....	21
3.3	Pravopis morfologický	21
3.3.1	Psaní i/y v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen a sloves	21
3.4	Pravopis syntaktický	21
3.4.1	Shoda přísudku s podmětem	22
3.4.2	Interpunkce ve větě jednoduché	22
3.4.3	Interpunkce v souvětí.....	23
4	Přehled učebnic a cvičebnic určených pro výuku českého jazyka na 2. st. ZŠ.....	25
5	Analýza vybraných učebnic a cvičebnic se zaměřením na pravopis syntaktický ..	30
5.1	Kritéria hodnocení.....	31
5.2	Vlastní hodnocení.....	32
5.2.1	Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG – učebnice (Fraus).....	32
5.2.2	Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG – pracovní sešit (Fraus)	36

5.2.3	Český jazyk pro 8. ročník – učebnice (SPN, a.s.).....	40
5.2.4	Český jazyk pro 8. ročník – pracovní sešit (SPN, a.s.).....	45
5.2.5	Český jazyk pro 8. r. ZŠ a niž. r. VG (I. díl – Uč. o jaz.) – uč. (Alter)	49
5.2.6	Český jazyk 8 (Mluvnice) – učebnice (SPL – Práce).....	54
5.2.7	Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl – cvičebnice (Nová škola, s.r.o.) .	58
5.2.8	Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl – cvičebnice (Nová škola, s.r.o.) .	61
5.3	Srovnání analyzovaných publikací	64
6	Návrh pracovního sešitu	65
7	Pracovní sešit.....	69
8	Metodický návod pro učitele	92
9	Výstup z praxe	108
9.1	Testování vybraných pracovních listů	108
9.1.1	Testování pracovního listu Shoda přísudku s podmětem II.....	109
9.1.2	Testování pracovního listu Shoda přísudku s podmětem IV	110
9.1.3	Testování pracovního listu Interpunkce v několikanás. větném členu ...	110
9.1.4	Testování pracovního listu Přístavkové spojení II.....	111
9.1.5	Testování pracovního listu Vokativ a citoslovce	112
9.1.6	Testování pracovního listu Souvětí souřadné I.....	112
9.1.7	Testování pracovního listu Souvětí podřadné II.....	113
9.1.8	Testování pracovního listu Složitější souvětí I.....	115
9.1.9	Testování pracovního listu Infinitivní konstrukce	116
10	Závěr	117

Seznam zkratk

Seznam použité literatury

Internetové zdroje

Zdroje obrázků

Seznam příloh

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá tvorbou pracovního sešitu pro 2. stupeň základní školy zaměřeného na syntaktický pravopis.

V úvodní části je popsán samotný význam učebnic a pracovních sešitů ve vzdělávání. V rámci učebnic jsou zde zmíněny funkce a strukturní komponenty učebnic a v rámci pracovního sešitu je věnován prostor zejména učebním úlohám, jejich funkcím, cílům a typům. Nejsou opomenuty ani různé typy pravopisných cvičení, protože ty jsou mimo jiné předmětem analýzy vybraných učebních materiálů.

Jelikož se tato práce věnuje syntaktickému pravopisu, je další část věnována obecně pravopisu. Nejprve je rozebráno, jakým způsobem pravopis na základní škole vyučovat a dále následuje rozdělení pravopisu na jednotlivé typy s popisem jevů, které do nich spadají.

Následující část podává přehled učebnic a cvičebnic určených pro výuku českého jazyka na 2. stupni základní školy a je základem pro výběr učebních materiálů, které jsou analyzovány v části další. Analýza vybraných učebnic a cvičebnic je zaměřena především na oblast syntaktického pravopisu, ale jsou rozebrány i jiné důležité složky učebních materiálů.

Stěžejní částí této práce je návrh jednotlivých pracovních listů, který vychází z předešlé analýzy. Nejprve je popsáno, jakým způsobem probíhalo sestavování pracovního sešitu, a poté následují samotné pracovní listy. Nezbytnou součástí práce je také metodický návod pro učitele, který má usnadnit práci s těmito pracovními listy.

Závěrečná část je věnována výstupu z praxe. Zde bylo vybráno několik vypracovaných pracovních listů k otestování. Tato část ukazuje, zda a jak jednotlivé pracovní listy fungují v praxi, a celou práci tak dotváří.

2 Význam učebnice a pracovního sešitu ve vzdělávání

2.1 Učebnice

Učebnice je podstatnou součástí školního vzdělávání. Konkrétní podoby nabývá učivo právě v ní. Lze ji charakterizovat mnoha způsoby. Učebnice je druhem knižní publikace, která je uzpůsobená k didaktické komunikaci svým obsahem i strukturou (Průcha, Walterová, Mareš, 2003). Můžeme ji také pojmout jako kurikulární dokument, jako zdroj obsahu vzdělávání pro žáky nebo jako didaktický prostředek pro učitele (Průcha, 2013). Kurikulárním dokumentem myslíme, že učebnice velmi často odráží vzdělávací politiku či ideologii dané země. Jde o učební prostředek, který zaujímá rozhodující místo v systému vzdělávání, jelikož vymezuje obsah a rozsah učiva, a je jedním ze zdrojů pro pěstování dovedností všeho druhu. Všechna tato pojetí jsou komplementární, tudíž je třeba zabývat se všemi pro dobré pochopení toho, jak učebnice fungují. Učebnice jsou také považovány za jeden z didaktických prostředků, jelikož vedou, stejně jako další didaktické prostředky, ke splnění výchovně-vzdělávacích cílů. S učebnicemi a jejich výzkumem je spojena řada problémů. Například problematika transformace učiva do učebnic. Nabízí se otázka, co a jak ztvárnit v jejím obsahu, aby to bylo v optimální korespondenci jak s poznatky příslušné vědy, tak i s kognitivními kapacitami žáků a také reálnými podmínkami výuky (Maňák, Klapko, 2006).

Lze se setkat s několika typy učebnic. Učebnice zaměřené především na osvojování učiva, v nichž převažuje výkladový text. Dále cvičebnice, pracovní sešity a listy, které jsou určeny zejména k procvičování učiva a v neposlední řadě i čítanky a slabikáře.

2.1.1 Funkce učebnic

Myšlenka, že účelem učebnice je pouze prezentovat učivo žákům, je již dávno překonaná. V současnosti hovoříme o tzv. komplexním pojetí didaktických funkcí učebnic. Jedná se především o funkci informační, transformační, systematizační, zpevňovací a kontrolní, sebevzdělávací, koordinační, integrační a rozvojově výchovnou (Průcha, 1987). Tyto funkce se v jednotlivých učebnicích realizují odlišně, jejich zastoupení není vždy stejné. Záleží například na vyučovacím předmětu, ročníku nebo na stupni školy. Jiní autoři přidávají i další funkce, například poznávací a motivační (Skalková, 2007).

V souvislosti s nástupem tzv. vědeckotechnické revoluce, s rozvojem audiovizuálních pomůcek či využíváním televize ve výuce se již v polovině minulého století pociťovala nutnost nového pojetí učebních pomůcek. Důraz je v tomto smyslu kladen i na podporu samostatnosti a sebevzdělávání žáků. V současnosti se učebnice proměňují, reagují na nově vzniklé nároky na školu, na výuku, na různé inovace. Stále častěji se objevují učebnice doplněné textem a obrazy na elektronických nosičích, to platí zejména u učebnic cizích jazyků. Ve školách se zavádějí informační technologie, digitální učební materiály, počítačová výuka. Běžné jsou počítačové učebny. Objevují se také návody, jak pracovat s interaktivní tabulí. Ovšem nelze říci, že by se upouštělo od učebnic. Stále se vychází z tradiční výuky, která se těmito moderními pomůckami pouze obohacuje, oživuje a prohlubuje.

Je obtížné určit přesnou hranici mezi tradiční a novou funkcí učebnic, jelikož přechody mezi jednotlivými funkcemi často splývají, překrývají se. Novou funkci učebnice, která bude vymezovat požadavky na učivo, lze nazvat normativní nebo unifikující, poněvadž by měla spolu se standardy sjednocovat požadavky na příslušné obory a ročníky, a to na základě ukazatelů, které vytvoří zvláštní komise odborníků (Knecht, Janík a kol., 2008). Učivo by tak bylo určeno až na základě schvalovacího řízení. Schvalovací komise by měla spolupracovat se speciálními komisemi odborníků a se státní akreditační komisí.

2.1.2 Strukturní komponenty učebnic

Funkce učebnic se odvíjí od strukturních komponentů, které jednotlivé funkce realizují. Pro analýzu v této práci je důležité vymezit, o jaké komponenty jde, jelikož také od nich se bude zkoumání odvíjet. Zpravidla obsahuje učebnice aparát prezentace učiva, ve kterém převažuje soubor informací, které musí učebnice žákům nabídnout různými formami. Proto v tomto aparátu nalezneme jak verbální komponenty (výkladový text, shrnutí, poznámky, vysvětlivky, slovníčky), tak i obrazové (umělecká ilustrace, kresby, náčrty, fotografie, mapy, grafy aj.). Dále je to aparát řídicí učení, který vede žákovo učení i učitelovo vyučování. Opět jsou to verbální komponenty (předmluva, otázky, úkoly, náměty pro mimoškolní činnosti) i obrazové (grafické symboly, užití zvláštního písma). Posledním je aparát orientační, který slouží především k informování o způsobech využívání učebnice (Kalhous, Obst, 2009).

2.2 Pracovní sešit

Pracovní sešit (dále PS) je druhem cvičebnice, v němž se vyskytují zejména úkoly zaměřené na samostatnou práci žáků. Obvykle bývá doplňkem učebnice. PS je souborem učebních úloh, které jsou uspořádané do celků dle různých kritérií.

2.2.1 Pojem učební úloha

Učební úlohy jsou v podstatě všechna učební zadání a používá je každý učitel. Jsou nejúčinnějším prostředkem ověřování plnění výukových cílů. Učební úlohou myslíme promyšleně připravenou práci pro žáka nebo skupinu žáků, která se zadává proto, aby zajistila, že dojde k dosažení stanoveného učebního cíle (Mareš, 2013). Ve vyučovacím procesu nejde o použití ojedinělých úloh nebo o jejich náhodné seskupování, ale o vytváření souborů úloh, které by měly být uspořádány od jednoduchých ke složitým. Jsou podřízeny výukovému cíli, vychází z něho a také jsou jedním z hlavních zpětnovazebních prostředků, jejichž pomocí si učitel i žáci ověřují splnění příslušného výukového cíle.

2.2.2 Funkce a cíle učebních úloh

Úloha má rozvíjet znalosti a dovednosti žáků. Při jejím řešení je důležitý jak postup, tak i výsledek. V procesu řešení by měli žáci získávat nové vědomosti a dovednosti, zároveň opakovat a procvičovat dříve probrané učivo. Učební úlohy by měly také rozvíjet schopnost týmové spolupráce, schopnost pracovat s literaturou, volit vhodné metody práce, osvojovat si myšlenkové operace a získávat různé osobní vlastnosti, zejména pak cílevědomost, systematickosti, soustředěnost a svědomitost.

Podle Mareše (2013) je učební úloha zaměřena na pět parametrů učení. Prvním je obsahový parametr, kterým myslíme, že každý vyučovací předmět má svá specifika, která spoluurčují podobu učebních úloh. Jinak budou vypadat úkoly v matematice, jinak zase v chemii či dějepisu. Znění úlohy či už sama její podoba a použitý jazyk může ovlivnit žákovo postoje k ní, tedy i zájem žáků se jí vůbec věnovat, toto spadá do stimulačního (motivačního) parametru. Každá úloha by měla mít jistý emoční náboj, měla by vzbuzovat v žákovi zvědavost. Dalším je parametr operační. Zahrnuje to, že učební úlohy mohou mít rozdílnou podobu zadání, a tudíž určují činnosti, které má žák při jejím řešení použít, aby splnil zadání a dospěl k výsledku. Také pomáhají formovat znalosti a dovednosti žáků. Promyšlená práce s úkoly může cíleně ovlivňovat

i jejich sebepojetí, tak získává úloha i parametr formativní. Posledním je regulativní parametr, který zkoumá, jak je žákova práce s úlohou řízena.

Důležitá je i role učebních úloh ve výuce (Kalhous, Obst, 2009):

- učební úlohy by měly pronikat celým vyučovacím procesem; neměly by být situovány pouze na začátek a konec vyučovací hodiny;
- učební úlohy nemohou ve vyučovacím procesu hrát autonomní roli;
- učební úlohy by měly být podávány v celých souborech; neměly by být monotónní;
- soubory učebních úloh by měly být dostatečně velké a otevřené, aby je učitel mohl přizpůsobovat konkrétní, často nepředpokládané situaci ve výuce.

2.2.3 Typy učebních úloh

Existuje několik typologií. D. Tollingerová (in Kalhous, Obst, 2009) je třídí podle náročnosti poznávacích operací nutných k jejich řešení. Úlohy jsou uspořádány podle postupně stoupající náročnosti. Podkladem autorce byla Bloomova taxonomie kognitivních cílů. Dělí je na úlohy vyžadující pamětní reprodukční poznatky, úlohy vyžadující jednoduché myšlenkové operace s poznatky, úlohy vyžadující složité myšlenkové operace s poznatky, úlohy vyžadující sdělení poznatků a úlohy vyžadující tvořivé myšlení.

Mareš (2013) rozlišuje učební úlohy uzavřené a otevřené. Uzavřené se objevují zejména v didaktických testech, jelikož se snadno vyhodnocují. Žák má všechny potřebné údaje a obdrží jistou nabídku několika možných odpovědí. Základem otevřených je, že žák dostane zadání a sám musí vytvořit odpověď. Obtížněji se hodnotí. Dále rozlišuje úlohy úplně a neúplně vymezené. Ve vyučovacích předmětech se v drtivé většině případů vyskytují ty úplně vymezené. Poté jsou to úlohy prezentované jednorázově a prezentované sekvenčně, úlohy, u nichž je pomoc zakázána, a také, u kterých je povolena.

2.2.4 Typy pravopisných cvičení

K nácvičku pravopisných jevů existuje mnoho typů cvičení. Níže jsou popsány některé z nich, které považují za důležité. Jedním z hledisek při analýze vybraných učebnic a cvičebnic bude právě i typ pravopisných cvičení, proto je na místě si je představit.

2.2.4.1 Cvičení doplňovací

Cvičení na doplňování jsou velice rozšířená. Jejich výhodou je, že umožňují soustředění na procvičovaný pravopisný jev a jsou časově nenáročná, pokud se pouze doplňují vynechané části slov. Nejčastěji se jedná o vynechaná jednotlivá písmena či skupiny písmen nebo o vynechané přípony a koncovky. Mohou chybět také celá slova, toto místo je potom vyznačeno pomlčkou. Nevýhodou zde může být, že žák nepíše celé slovo a tím si nenavyká na správné psaní (Hauser, 2007). Při sestavování takového cvičení je třeba dbát na srozumitelnost textu. Většinou se doplňuje jeden jev. Slouží zejména k procvičení učiva a mohou se provádět individuálně i ve skupinách. Jelikož pokyny takových cvičení jsou zcela srozumitelné, dají se použít i jako samostatná práce.

Tato cvičení spadají dle klasifikace Tollingerové nejvíce do úloh vyžadujících pamětní reprodukci poznatků, jelikož při vyplňování musí žáci vyhledávat v paměti a vybavovat si jednotlivá pravidla. Podle Marešovy klasifikace jsou to především úlohy uzavřené.

2.2.4.2 Cvičení obměňovací

Tyto úlohy se zaměřují na jeden druh pravopisného jevu a spojují pravopisný výcvik s tvaroslovným. Jsou již náročnější, protože žák musí uvažovat o celém tvaru nebo souvislosti ve větě, v textu. V pokynech se objevují slova „převeďte“, „nahraďte“, „uveďte“. Slouží opět k procvičení učiva a jsou vhodné pro individuální i skupinovou práci.

Řadit je lze mezi úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků a úlohy vyžadující složité myšlenkové operace s poznatkem, protože žáci musí například převádět výraz do určitého tvaru, tedy provádět transformaci. Většinou se jedná o úlohy uzavřené.

2.2.4.3 Cvičení vysvětlovací, konstrukční, vyhledávací

Dle Hausera (2007) je účelem vysvětlovacích cvičení, aby žák daný pravopisný jev vyložil, případně uvedl do souvislostí. Provádějí se většinou ve škole a ústně, na jejich řešení se podílí celá třída. Často jsou spojeny s úlohami konstrukčními, jejichž základem je, použít správně příslušný pravopisný jev. Jsou vhodná pro individuální práci ve škole i doma. Úlohy vysvětlovací bývají také spojené s úkoly vyhledávacími. Užívá se například pokynů „vyhledejte a vysvětlete“.

Tyto typy úloh jsou především úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků, dále úlohy vyžadující jednoduché myšlenkové operace s poznatkem, protože žáci musí často daný jev popsat, a úlohy vyžadující sdělení poznatků. V mnoha případech jsou otevřené.

2.2.4.4 Korektury textu

Textové korektury jsou zajímavým typem cvičení, mnohdy pro žáky velice poutavé. Lze je použít ve vyšších ročnících k procvičování pravopisu. Většinou si je učitel připravuje sám v podobě pracovních listů nebo na tabuli. Jedná se o texty se záměrně utvořenými pravopisnými chybami. Takový text by ale neměl být přehlcen chybami.

Korektury textu lze zařadit mezi úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků a úlohy vyžadující jednoduché myšlenkové operace s poznatkem. Jedná se především o úkoly uzavřené.

2.2.4.5 Diktát

Diktát je nejen prostředkem zkušebním, ale i cvičebním. Procvičuje se jím a utvrzuje probrané učivo. Svoboda (1977) rozlišuje diktát speciální a souhrnný. Speciální je zaměřen na jeden nacvičovaný jev, bývá krátký a skládá se z jednotlivých vět, které spolu věcně nesouvisí. Oproti tomu v diktátu souhrnném se cvičí různé typy pravopisných jevů. Bývají zpravidla delší a jednotlivé věty spolu věcně souvisí.

U diktátů se nejvíce uplatňují úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků a jsou uzavřené.

3 Pravopis

Podstatnou složkou umění psát a číst je schopnost přecházet od výrazů, které se obracejí k sluchu, k výrazům, které míří na zrak. Pokud budeme chápat vyjadřovací prostředky cílící ke zraku jako prostředky psací soustavy a vyjadřovací prostředky zaměřené na sluch jako prostředky mluvicí soustavy, potom lze říci, že umět číst a psát znamená také umět přecházet mezi výrazy mluvní a psací vyjadřovací soustavy (Starý, 1992).

Pravopisem myslíme způsob písemného zaznamenávání mluveného projevu. Způsob tohoto záznamu určují Pravidla českého pravopisu, jejichž znění je pro vyučování závazné. Pro budoucnost žáků je ovládnutí pravopisu nezbytným předpokladem, jelikož plní důležitou společenskou funkci a jeho znalost je ukazatelem míry vzdělanosti. V naší společnosti se ovšem význam pravopisu ve srovnání s ostatními složkami jazykové kultury přeceňoval. Také ve výuce jazyka se tradičně projevovala tendence vyučovat zejména pravopis (Čechová, Styblík, 1998). Dnes už výrazně nepřevažuje zřetel k projevům psaným nad zřetelem k projevům mluveným. Do popředí se dostává rozvoj komunikačních schopností. Klade se důraz na to, aby byl žák schopen vyjadřovat se nejen písmem, ale i slovem.

Vždy je důležité mít na paměti, že předmět český jazyk má dva aspekty. Aspekt, který je zaměřený na rozvíjení jazykových vlastností, potom hovoříme o výchově jazykové, a aspekt orientovaný na rozvíjení komunikačních dovedností, tedy výchova komunikační (Šebesta, 2005). Obě složky mají v předmětu své místo. Lze říci, že jazykové dovednosti jsou zahrnuty v dovednostech komunikačních, ale ne naopak. Proto je třeba věnovat dosti pozornosti i aspektu orientovanému na komunikaci. Komunikační výchova se ve výuce prosazuje až v posledních letech, je například zařazována do Rámcových vzdělávacích programů pro různé úrovně vzdělávání. Ovšem v didaktikách českého jazyka je na ni kladen důraz už několik desetiletí. Mnoho učitelů předpokládá, že stačí, když žák zvládá v dostatečné míře jazykové dovednosti, a ty komunikační se v rámci nich dostaví později. Šebesta (2005) uvádí, že jedním z rysů komunikačně pojatého vyučování je právě důraz na to, aby byly jazykové dovednosti vždy rozvíjeny v nějakém komunikačním rámci.

3.1 Jak pravopis vyučovat

Mezi obecné cíle výuky češtiny patří naučit se dobře mluvit a poslouchat, naučit se číst a také dobře psát (Hausenblas, 1997). Naučit se psát znamená umět v písmu souvisle

vyjádřit obsah takovým způsobem, který respektuje typ čtenáře a záměr projevu. K tomu, aby žáci dovedli úspěšně vytvářet texty, potřebují některé speciální znalosti a dovednosti psaného dorozumívání, přičemž právě pravopis je jedním z nich. Hausenblas (1997) navrhuje k dobrému ovládnutí pravopisných jevů mimo jiné i aktuální motivaci. Například žáci mají za úkol napsat slušný dopis nebo opravit text pro školní časopis. Propojení tohoto učiva s realitou je pro žáky velmi důležité a může je namotivovat k práci s ním.

Poučení o českém pravopisu lze rozdělit do tří skupin. Rozlišujeme pravopis lexikální (slovní), morfologický (tvaroslovný) a syntaktický (skladební). Jednotlivé typy budou charakterizovány níže.

Na 2. stupni základní školy je cílem pravopisného vyučování dokončit výcvik pravopisu lexikálního, ovládnutí tvaroslovného a skladebního. Základy mají žáci ovládnout do šestého ročníku, ale mnohdy se stává, že ani v nejvyšším ročníku ho neovládají. Učitel by neměl tuto skutečnost ignorovat, ale žákům pomoci k jeho zvládnutí.

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (2013) je ve vzdělávacím oboru *Český jazyk a literatura ve vzdělávacím obsahu Jazyková výchova* mimo jiné povinným učivem pravopis. Do učiva 1. stupně řadíme pravopis lexikální, základy morfologického a syntaktického pravopisu. Očekávaným výstupem je, že žák píše správně i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech, píše správně velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování a také zvládá základní příklady syntaktického pravopisu. Do učiva 2. stupně v rámci tohoto vzdělávacího obsahu patří pravopis lexikální, morfologický a syntaktický. Očekávaným výstupem zde je, že žák v písemném projevu zvládá lexikální, morfologický i syntaktický pravopis ve větě jednoduché i v souvětí.

Pravopisné učivo není izolované. Souvisí například s tvaroslovím, tvořením slov i se skladbou. Učitel musí brát také ohled na vývojové stadium žáků, když pravopis nacvičuje (Hauser, 2007). Musí zjistit, jakým tempem jsou žáci schopni pracovat. Neměl by je nutit spěchat, ale není vhodné ani trpět příliš pomalou prací. Pravopisné jevy mají různou povahu a podle ní je třeba volit přístupy k jejich nácvičku.

V jazykovém vyučování je třeba zachovávat přiměřenou míru mezi přečeňováním a podčeňováním významu pravopisu. Jeho spolehlivé ovládnutí lze očekávat zejména u žáků studijního typu a u absolventů středních škol. I u ostatních

žáků je třeba usilovat o co nejlepší výsledky, ale pokud vidíme, že jim dělá pravopis potíže, není na místě je ihned odsoudit k nejhorsí známce. Podle Čechové a Styblíka (1998) lze označit za hlavní příčinu neuspokojivých výsledků u některých žáků nedostatky v jejich mluvnické přípravě a zejména odtržení pravopisu od mluvnických základů. Nejdůležitější je žákům veškeré pravopisné jevy mluvnicky odůvodnit. Pokud toto učitel neučiní, je možné, že žáci potom nevidí v pravopisu řád, chápou ho jako shluk jednotlivostí, nejasností a různých výjimek. Pouze malou část si odvodit nelze a je nutné si ji pamatovat.

Není ani vhodné trpět žákům odůvodnění formulovaná neodborně, bez mluvnického aparátu. Často to bývá u shody přídavných jmen s podstatnými jmény a u shody přísudku s podmětem. Například u věty *Přišly k nám Jirkovy sestry*. nejsou vhodná odůvodnění jako „vztahuje se to k tomu sestry“ nebo „protože ty sestry“ (Čechová, Styblík, 1998).

Od vědomostí je ovšem ještě dlouhá cesta k pravopisným dovednostem a poté k návykům. Žáci by měli dospět k automatizaci pravopisu. Aby k ní dospěli, je nutný systematický postup. Je vhodné se nejprve soustředit na probíraný jev a poté jej procvičovat v širších souvislostech. Způsoby cvičení by měly být rozmanité, aby se probíraný jev procvičil všestranně a aby se žáci neunavili. Velká pozornost se musí věnovat i opravování pravopisných cvičení. Žáci opravují chybu tak, aby jim to něco přineslo, poučili se z ní. Učitel se při opravování dozvídá, na které jevy se musí při vyučování soustředit, kterým žákům a zejména v čem má věnovat zvláštní pozornost. Pravopisné cvičení se opravuje buď hned při vyučování tu samou hodinu, nebo hodinu následující. Oprava v tutéž hodinu má výhodu, že žáci projevují větší zájem o pravopis slov a tvarů, které se ve cvičení objevují. Ovšem u opravy až následující hodinu bývá toto zabývání se pravopisnými jevy mnohem kratší (Svoboda, 1977).

K dobrému ovládnutí pravopisu musí žáci bezpodmínečně ovládnout tvoření slov. Mnohdy stačí rozpoznat části slova, tedy kořen, předponu, příponu a koncovku. Nejde pouze o rozbor morfemický, ale stejně tak je důležitý i rozbor slovo tvorný. Dalším nezbytným předpokladem je ovládnutí základů tvarosloví, které začíná již správným určováním slovních druhů. Znalost skladby je také velmi důležitá.

Na tento mluvnický základ navazuje bezpečná znalost pravopisných pravidel. V případě, že mají žáci pochyby o některých jevech, je třeba jim doporučit, kam mohou nahlédnout, tedy jaké příručky mají k dispozici. Základní publikací jsou *Pravidla*

českého pravopisu (2009), dále jen PČP, která jsou určena školám i široké veřejnosti. Umožňují rychlou orientaci a vyhledávání potřebných informací a usnadňují pochopení pravopisných zákonitostí. V úvodní části nalezneme pravidla, která se týkají všech třech typů pravopisu. Jsou zde základní poučky týkající se pravopisných jevů. Za nimi následuje samotný slovník, jenž je řazen abecedně. Žáci mohou nahlédnout do *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (2012), dále jen SSČ, který zachycuje lexikografický popis téměř padesáti tisíc slov, a kde najdou žáci i poučení o pravopisu a výslovnosti slov, o jejich skloňování a časování, u přejatých slov i o jejich původu. K slovníku jsou připojeny přílohy podávající přehled o tvoření slov v češtině, soupis rodných jmen a příjmení a nejčastěji užívaných zeměpisných jmen, běžných zkratk a značek. Velice užitečná je *Internetová jazyková příručka* (Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i., 2008), dále IJP, která vznikla jako výsledek projektu Jazyková poradna na internetu. IJP je dostupná na webových stránkách Ústavu pro jazyk český. První slovníková část obsahuje přes 82 000 hesel vycházejících především z hesláře PČP a SSČ. Ve druhé části výkladové najdeme obecné výklady o jazykových jevech. Východiskem byla opět PČP a také současná mluvnice. IJP také nověji obsahuje odkazy na SSČ a SSJČ.

Při problémech s cizími slovy je dobré nahlédnout do *Akademického slovníku cizích slov* (1995), ve kterém najdeme lexikografické zpracování přibližně sta tisíc významů dnes užívaných slov, citátových spojení, běžných zkratk a značek cizího původu, a v němž jsou jednotlivá hesla vysvětlena komplexně, to znamená po stránce významové, pravopisné, výslovnostní i stylistické. Tento slovník je aktualizován v podobě *Nového akademického slovníku cizích slov* (2005), jenž se odlišuje od svého předchůdce zařazením asi dvou tisíc nových slov a významů z různých tematických oblastí a stylových vrstev.

3.2 Pravopis lexikální

Lexikální (slovní) pravopis je spjat s neměnnou grafickou podobou slova, bývá označován jako pravopis statický. Jedná se o psaní jednotlivých slov. V kapitolách níže jsou zmíněny pravopisné jevy, které do tohoto typu spadají, a v krátkosti také základní poučky. Dále je popsáno, kdy se žáci s jednotlivými pravopisnými jevy na základní škole seznamují.

3.2.1 Psaní *ú, ů*

Dvojí značení dlouhého *ú – ů* žáci zvládli na 1. stupni. Toto učivo se poprvé objevuje již ve 2. ročníku. Pokud se vyskytnou chyby, lze na 2. stupni připomenout základní pravidlo, že dlouhé *ú* píšeme na začátku slov (*únava*), po předponě (*neúroda*), v některých citoslovcích (*cukrů*) a dlouhé *ů* píšeme uvnitř slova (*stůl*), v koncovkách (*hradům*). V cizích slovech píšeme *ú* i uvnitř slova (*túra*), u přejatých slov zakončených na *-ura* se délka neoznačuje (*kultura*). Právě psaní *ú – u* v cizích slovech se věnuje zvláštní pozornost, protože zde žáci často chybují.

3.2.2 Psaní *i/y* po obojetných souhláskách v kořeni slova

V kořenech slov domácích píšeme *y/ý* jen ve vyjmenovaných slovech a ve slovech příbuzných nebo od nich odvozených. Tento pravopisný jev patří k těm obtížnějším a vyžaduje soustavný nácvik. Ve 2. ročníku se žáci učí rozlišovat souhlásky měkké, tvrdé a obojetné. Psaní *y* v kořeni slov se opírá o znalost vyjmenovaných slov, se kterými se žáci seznamují ve 3. ročníku, kde se je učí nazpaměť. Na 1. stupni se také setkají s pravopisem frekventovaných příbuzných slov k jednotlivým slovům základním. Nácvik psaní vyjmenovaných slov samozřejmě pokračuje i na 2. stupni, a to zejména rozšiřováním inventáře příbuzných slov. Dochází i k doplnění o vlastní jména míst a osob. Z osobních jmen se potom vybírají ta běžněji užívaná.

3.2.3 Psaní skupin *bje-, vje-, bě-, vě-, mě/mně*

Skupinu *bje, vje* píšeme jen tehdy, jestliže po předponách *ob-* nebo *v-* následuje kořen začínající skupinou *je-* (*objevit*). Skupinu *bě, vě* potom ve všech ostatních případech (*běžet*). Skupinu *pě* píšeme vždy bez *j*, protože žádná předpona nekončí na *p* (*zpěv*). Skupinu *-mě-* píšeme vždy v kořenu slova (*město*). Při rozhodování o psaní *-mě-* nebo *-mně-* v různých slovesných tvarech pomáhá podoba tvaru 3. osoby jednotného čísla přítomného času (*umí, umět, uměl, umění*). Psaní těchto skupin žáci nacvičují už na 1. stupni. Na 2. stupni tento jev utvrzují opakováním. Správné rozhodování se podporuje poznáním tvaroslovných souvislostí.

3.2.4 Psaní souhláskových skupin a souhlásek na konci slov

S psáním souhlásek na konci i uvnitř slov se žáci seznamují ve 2. ročníku. Psaní slov se znělými souhláskami na konci se nepřizpůsobuje výslovnosti, ale dodržuje stejnou podobu slova (*lov, dub*). Psaní slov se souhláskovými skupinami se učí v 5. ročníku.

Při psaní takových slov, v nichž došlo ve výslovnosti ke spodobě znělosti, se řídíme tvary slova či jeho vztahem ke slovům příbuzným (*platba – plateb*). Souhlásky zdvojené se vyskytují na švu předponovém (*nejjasnější*), příponovém (*krkonošští*) a na švu složenin (*dvojjazyčný*). Často se vyslovují jako hláska jedna, ale pravopis zachovává složení slova. O zdvojených souhláskách jsou žáci blíže poučeni v 6. ročníku.

3.2.5 Psaní předpon s-, z-, vz-

Zde se řídíme jednak významem, jednak ustálenou tradicí. Předponu *s-/se* píšeme u sloves vyjadřujících směřování shora dolů nebo z povrchu pryč (*stékat*), u sloves vyjadřujících směřování dohromady, na jedno místo, k sobě (*sblížit se*) a v několika ustálených případech (*skonat, spasit*). Předponu *z-/ze-* píšeme u dokonavých sloves utvořených od sloves nedokonavých (*zničit*), u dokonavých sloves utvořených od substantiv nebo adjektiv (*zdokonalit*), u nedokonavých sloves utvořených příponou k slovesům dokonavým (*zesilovat*) a v několika ustálených případech (*zpěvák*). Předpona *vz-* vyjadřuje pohyb směrem vzhůru (*vztyčit*), pohyb proti něčemu (*vzpírat se*) a započetí stupňujícího se děje (*vzplanout*). V 5. ročníku dochází k seznámení s pravidly psaní těchto předpon a v následujícím ročníku se jedná o souhrn a opakování.

3.2.6 Psaní předložek s, se, z, ze

Psaní těchto předložek rozlišujeme podle toho, se kterým pádem se pojí. Předložka *s (se)* se pojí se 7. pádem (*s tebou*) a 4. pádem (*být s to*). Předložka *z (ze)* se pojí s 2. pádem (*vstát ze židle*). S psaním těchto předložek se žáci seznamují v 6. ročníku.

3.2.7 Psaní spřežek

Spojením předložky a podstatného jména, přídavného jména, zájmena, číslovky, příslovce nebo přechodníku vznikají tzv. příslovečné spřežky. U spojení předložky s podstatným jménem píšeme jako jedno slovo (*dohromady, dokonce*) nebo obojím způsobem (*bezespору i beze sporu*). U spojení předložky se zpodstatněnými přídavnými jmény píšeme jako jedno slovo (*zprava, zřídka*) nebo obojím způsobem (*naživu i na živu*). U spojení předložky se zájmeny a některými číslovkami píšeme jedním slovem (*potom, přitom*) nebo opět obojím způsobem (*poprvé i po prvé*). U spojení předložky s příslovcí píšeme dohromady (*najednou, odjinud*). V 6. ročníku je zpravidla jen zmínka o spřežkách. Pravidla a poučky se uvádějí až v 7. ročníku.

3.2.8 Psaní velkých písmen

Velké písmeno píšeme u vlastních jmen (*Lenka, Labe, Olomouc, Dánsko, Venuše, Karlštejn, Učitelské noviny, Velikonoce*), dále u jevů, které pisatel hodnotí jako významné, hodné úcty (*Ty, Tebe, Excellence, vážený Mistře*) a na začátku větného celku. Dále nebudou pravidla více rozváděna, jelikož to není v popředí zájmu této práce. Se základními pravidly psaní velkých písmen se žáci seznamují na 1. stupni. Již ve 2. ročníku se učí dělit jména na obecná a vlastní. Pokud jde o psaní vlastních jmen, zejména víceslovných, probírají se ty případy, kde je užití pravidla zřejmé. Na 2. stupni se seznamují s pravidly podrobněji a využívají poznatků z jiných předmětů, zvláště ze zeměpisu a dějepisu.

3.3 Pravopis morfoloický

Morfoloický (tvaroslovný) pravopis je spjat s tvarovou soustavou jmen a sloves. Jedná se tedy o psaní jednotlivých tvarů těchto slovních druhů.

3.3.1 Psaní i/y v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen a sloves

V koncovkách podstatných a přídavných jmen po obojetných souhláskách píšeme *i/y* podle toho, patří-li jméno ke vzoru tvrdému, nebo ke vzoru měkkému. V koncovkách podstatných jmen vzorů *muž, stroj; růže, píseň, kost; moře a stavení* píšeme *i/í*. V koncovkách podstatných jmen vzorů *hrad, žena a město* je *y/ý*. U vzoru *pán* píšeme *i/í* v 1. a 5. pádě množného čísla a v koncovce 3. a 6. pádu jednotného čísla. Se psaním *i/y* v koncovkách podstatných jmen se žáci seznamují již ve 4. ročníku, kdy se učí skloňovat a přiřazovat ke vzorům. V koncovkách přídavných jmen vzoru *jarní* píšeme *i/í*, vzoru *mladý* píšeme *y/ý*. O psaní *i/y* v koncovkách přídavných jmen jsou žáci poučeni v 5. ročníku. V koncovkách slovesných tvarů přítomných se píše pouze *i* (*trpí, platí*). Psaní *i/y* v koncovkách slovesných tvarů přítomných se probírá již ve 3. ročníku, kde je i zmínka o tom, jak žáci poznají přičestí minulé. O psaní *i/y* ve slovesných tvarech přičestí minulého rozhoduje shoda přísudku s podmětem, o níž je pojednáno níže.

3.4 Pravopis syntaktický

Syntaktický pravopis je výrazem skladebních vztahů a souvisí se stavbou věty a souvětí. Jelikož je tato práce zaměřená právě na syntaktický pravopis, bude mu věnována největší pozornost a budou podrobněji popsány jevy, které do něj spadají.

3.4.1 Shoda přísudku s podmětem

Pro pravopis je významná shoda přísudku, který je vyjádřen slovesným tvarem, v němž je přičestí minulé v množném čísle, a podmět je v rodu mužském nebo ženském. Jelikož o tvaru přísudku rozhoduje povaha podmětu, je třeba, aby žáci uměli vyhledat základní skladební dvojici a stanovit podmět. Poté určují rod podstatného jména v podmětu a u rodu mužského ještě rozlišují životnost a neživotnost. Již na 1. stupni se žáci učí dále jmenovaným pravidlům. Měkké *i* píšeme, jestliže je podmět rodu mužského životného (*Chlapci stáli*). Mluvnicky životná mohou být i jména označující předměty neživé (*Papírová draci létali*). Některá podstatná jména mohou být životná i neživotná (*ledoborci i ledoborce*). Podstatná jména typu *rodiče, koně, lodičky* jsou mluvnicky životná (*Rodiče se omluvili*). Podstatné jméno *den* má ve shodě vždy *y* (*Dni plynuly. Dny plynuly*). Výjimkou je výraz *dnové*, kde píšeme *i*. Tvrdé *y* píšeme, pokud je podmětem podstatné jméno rodu mužského neživotného (*Stromy rozkvetly*) nebo rodu ženského (*Jahody voněly*). U podstatného jména *děti* píšeme ve shodě *y*, jelikož je v množném čísle rodu ženského.

Na 2. stupni se již v 6. ročníku k základnímu pravidlu s jednoduchým podmětem připojuje pravidlo o shodě přísudku s podmětem několikanásobným. Žáci se učí daným pravidlům. Zde platí, že pokud je ve větě alespoň jeden podmět mužského rodu životného, píšeme *i* (*Chlapci, děvčata i děti si hráli*). Jestliže mezi podměty není podstatné jméno mužského rodu životného a nejsou-li podmětem pouze podstatná jména rodu středního, píšeme *y* (*Česká republika a Slovensko se připojily*).

Není-li mluvnický rod podmětu jednoznačný, řídíme se podle tzv. shody podle smyslu, kdy dáváme zřetel na přirozený rod podmětu. U podmětu všeobecného je shoda podle mužského rodu životného. Jde-li o podmět nevyjádřený, řídíme se rodem podmětu, který je patrný z předcházejících vět. Je-li podmět vyjádřen výrazem množství (*skupina, dav, milion*) ve spojení s 2. pádem podstatného jména, není podmětem toto podstatné jméno, ale právě výraz označující množství (*Davy lidí šílely*). V následujících ročnících 2. stupně dochází k neustálému opakování shody přísudku s podmětem, jelikož je to jeden z nejdůležitějších pravopisných jevů.

3.4.2 Interpunkce ve větě jednoduché

Kladení čárky v jednoduché větě se probírá souběžně s poučením o stavbě těchto jednotek. V jednoduché větě je důležité oddělovat jednotlivé členy několikanásobných větných členů. Kladení čárky v přívlastku, přístavku, samostatném větném členu,

vsuvce, ve vokativu a u citoslovcí se zpravidla žáci učí vždy při probírání příslušného učiva.

Poučení o interpunkci v několikanásobném větném členu, přívlastku a přístavku žáci probírají zejména v 7. ročníku a v následujících ročnících tyto jevy neustále procvičují. Několikanásobný větný člen je takový, ve kterém se spojují dva nebo více výrazů se stejnou syntaktickou platností. Čárkou tyto výrazy oddělujeme, nejsou-li spojeny spojkami *a*, *i*, *nebo*, *ani*, *či* s významem slučovacím (*Záhony hýřily žlutými, oranžovými, červenými a modrými květy.*). Členy přívlastku postupně rozvíjejícího čárkou neoddělujeme (*neznámější současný český básník*). Ovšem přívlastek volný již čárkou oddělit musíme (*Zahrada, obehnaná dřevěným plotem, byla upravená.*). U přívlastku těsného čárku psát nelze (*Žáci přihlášení na kurz se shromáždí v osm hodin.*). U přístavku volného oddělujeme čárkou vždy druhý člen (*Byl tam otec, syn, dědeček, prostě celá rodina.*). Naopak u přístavku těsného druhý člen čárkou neoddělujeme (*V létě o prázdninách pojedou k moři.*).

S interpunkcí u samostatného větného členu, vokativu, citoslovcí a vsuvky se seznamují žáci zpravidla až v 9. ročníku, ale může k tomu dojít již v 8. ročníku v souvislosti s tím, kdy se dané učivo probírá. Samostatný větný člen stojí mimo větu a není do ní mluvnicky začleněn. Často má funkci zdůrazňující. Oddělujeme ho čárkou (*Červená, bílá, modrá, to jsou barvy svobody.*). Vokativ čárkou oddělujeme. Pokud stojí uprostřed věty, píšeme čárku z obou stran (*Pospěš si, Honzo.*). Citoslovce a výrazy podobného charakteru, např. částice, také oddělujeme (*Brr, to jsem se lekl!*). Vsuvkou myslíme výraz či větu, která je do věty volně vložená a souvisí s obsahem věty přerušené (*Včera pozdě večer, bylo vlastně už k půlnoci, jsem nemohl usnout.*).

3.4.3 Interpunkce v souvětí

Již ve 2. ročníku se žáci dozvídají, že v souvětí se jednotlivé věty oddělují čárkou a že v případě spojky *a* se čárka nepíše. V následujících ročnících 1. stupně se tato základní poučka neustále opakuje. Kladení čárky v souvětí se na 2. stupni probírá stejně jako u interpunkce ve větě jednoduché souběžně s poučením o stavbě těchto jednotek. Nejvíce učiva z oblasti skladby a s ním i poučení o interpunkci se soustřeďuje zejména v 7. a 8. ročníku, ve kterých se probírá souvětí podřadné a souřadné. V posledním ročníku žáci intenzivně procvičují veškeré učivo týkající se interpunkce v souvětí.

Čárku u souřadně spojených vět hlavních píšeme tehdy, pokud nejsou tyto věty spojené spojkami *a*, *i*, *nebo*, *ani*, *či* s významem slučovacím, píšeme ji tedy, pokud jsou

spojeny těmito spojky s jiným významem než slučovacím (*Chcete jít do kina, či nechcete?*). Jsou-li tyto věty spojeny dvojitými výrazy *bud' – nebo (anebo)*, *bud' – či, at' – nebo, at' – či*, píšeme čárku před druhou spojkou, vyjadřuje-li vztah neslučitelnosti (*Bud' si uklidíš pokoj, nebo ti zakážu tam jít.*). U vět spojených podřadně oddělujeme čárkou věty závislé od řídicích (*Honza byl rád, že ji zase vidí.*). Pokud je věta závislá vložena do věty řídicí, oddělujeme ji z obou stran (*Byt, do kterého jsme vstoupili, byl velmi prostorný.*). Ve složitém souvětí čárkou oddělujeme souřadně spojené věty vedlejší, jestliže nejsou spojeny spojky *a, i, nebo, ani*, či s významem slučovacím, tedy jsou spojeny jiným významem (*Mně se zdá, že spisovatel má být pokorný, že má žít jako normální člověk.*).

U infinitivních konstrukcí platí, že je-li infinitiv větným členem, čárku neděláme (*Máte za úkol uklidit dům.*). Jestliže ve větě k infinitivu odkazuje zájmeno *to*, obvykle čárku píšeme (*Šlo mi o to, dojít k rozumnému závěru.*). Neoddělujeme infinitivní konstrukce, které jsou závislé na slovesech *být (nebýt)* a *mít (nemít)*, pokud s nimi tvoří těsnou jednotu (*Nemám kde přespat.*).

4 Přehled učebnic a cvičebnic určených pro výuku českého jazyka na 2. stupni ZŠ

V tab. 1 je zpracován přehled učebnic a učebních textů pro výuku českého jazyka 2. stupně ZŠ s aktuální schvalovací doložkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) k únoru 2014. Učební texty se schvalovací doložkou respektují Ústavu České republiky a právní předpisy platné na našem území. Jsou v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem (dále RVP), rozvíjejí klíčové kompetence a směřují k dosažení očekávaných výstupů vzdělávacích oborů. Tyto texty jsou zpracovány na dostatečné odborné úrovni a ve shodě s efektivními didaktickými postupy. Po jazykové a grafické stránce odpovídají věku žáků. Učebnicím z ucelené řady je udělována schvalovací doložka s podmínkou, že nakladatel musí předložit popis koncepce ucelené řady učebnic s anotacemi jednotlivých dílů, aby bylo možné posoudit dodržení všech charakteristik ucelené řady. Nakladatel musí vydat všechny učebnice této řady v takové časové posloupnosti, která umožní souvislé používání učebnic z ucelené řady v průběhu studia. Pracovnímu sešitu se uděluje schvalovací doložka v případě, že tvoří jeden funkční celek s učebnicí.

Kromě tohoto materiálu jsou do přehledu začleněny i učební texty, které aktuální doložku MŠMT nemají. Ty bylo možné vyhledat na stránkách níže jmenovaných nakladatelství a byly vybrány z toho důvodu, že mohou přispět k tématu této práce.

V současné době existuje šest nakladatelství, která v České republice vydávají učebnice a učební texty s aktuální doložkou MŠMT. V tab. 1 je vždy uvedeno nakladatelství, název učebního textu, autor, a zda má daná publikace aktuální schvalovací doložku MŠMT k únoru 2014.

Tab. 1. Přehled učebnic a cvičebnic

Nakladatelství	Název	Autor	Doložka MŠMT v únoru 2014
Alter	Český jazyk pro 6. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce, II. Díl – Jazykové projevy, sloh, III. díl – Přehledy, tabulky, rozbor, cvičení)	Hrdličková, H., Beránková, E., Rudolf, S.	ano

Alter	Český jazyk pro 7. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce, II. Díl – Jazykové projevy, sloh, III. díl – Přehledy, tabulky, rozbor, cvičení)	Horáčková, M., Klíma, I. a kol.	ano
Alter	Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce, II. Díl – Jazykové projevy, sloh, III. díl – Přehledy, tabulky, rozbor, cvičení)	Hrdličková, H., Beránková, E., Klíma, I. a kol.	ano
Alter	Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a nižší ročníky a VG (I. díl – Učivo o jazyce, II. Díl – Jazykové projevy, sloh, III. díl – Přehledy, tabulky, rozbor, cvičení)	Hrdličková, H. a kol.	ano
Fraus	Český jazyk pro 6. ročník ZŠ a primu VG (učebnice a PS)	Krausová, Z., Teršová, R.	ano
Fraus	Český jazyk pro 7. ročník ZŠ a primu VG (učebnice a PS)	Krausová, Z., Teršová, R.	ano
Fraus	Český jazyk pro 7. ročník ZŠ a sekundu VG (učebnice a PS)	Krausová, Z., Teršová, R.	ano
Fraus	Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG (učebnice a PS)	Krausová, Z., Pašková, M.	ano
Fraus	Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a kvartu VG (učebnice a PS)	Krausová, Z., Pašková, M., Vaňková, J.	ano
Nová škola, s.r.o.	Český jazyk 6	Klímová, K. a kol.	ano
Nová škola, s.r.o.	Český jazyk 7	Vačková, J., Jindrová, L., Laicmanová, A., Mrázková, L., Sewkotová, L.	ano

Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 6. ročníku 1. díl – PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 6. ročníku 2. díl – PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 7. ročníku 1. díl - PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 7. ročníku 2. díl – PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl – PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl – PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 9. ročníku 1. díl – PS	Kvačková, J.	ne
Nová škola, s.r.o.	Opakujeme češtinu v 9. ročníku 2. díl – PS	Kvačková, J.	ne

Prodos	Český jazyk 6	Hirschová, M.	ano
Prodos	Český jazyk 7	Hirschová, M.	ano
Prodos	Český jazyk 8	Hirschová, M.	ne
Prodos	Český jazyk 9	Hirschová, M.	ano
SPL – Práce	Český jazyk 6 (Mluvnice, Literatura a komunikace, Procvičujeme, opakujeme)	Müllerová, O., Hoffmannová, J., Hoffmann, B.	ano
SPL – Práce	Český jazyk 7 (Mluvnice, Literatura a komunikace, Procvičujeme, opakujeme)	Müllerová, O., Hoffmannová, J., Hoffmann, B.	ano
SPL – Práce	Český jazyk 8 (Mluvnice, Literatura a komunikace, Procvičujeme, opakujeme)	Müllerová, O., Hoffmannová, J., Hoffmann, B.	ano
SPL – Práce	Český jazyk 9 (Mluvnice, Literatura a komunikace, Procvičujeme, opakujeme)	Müllerová, O., Hoffmannová, J., Hoffmann, B.	ano
SPN, a.s.	Český jazyk pro 6. ročník (učebnice a PS)	Hošnová, E. a kol.	ano
SPN, a.s.	Český jazyk pro 7. ročník (učebnice a PS)	Hošnová, E. a kol.	ano

SPN, a.s.	Český jazyk pro 8. ročník (učebnice a PS)	Hošnová, E. a kol.	ano
SPN, a.s.	Český jazyk pro 9. ročník (učebnice a PS)	Hošnová, E. a kol.	ano
SPN, a.s.	Český jazyk pro 6. ročník ZŠ	Styblík, V. a kol.	ne
SPN, a.s.	Český jazyk pro 7. ročník ZŠ	Styblík, V. a kol.	ne
SPN, a.s.	Český jazyk pro 8. ročník ZŠ	Styblík, V. a kol.	ne
SPN, a.s.	Český jazyk pro 9. ročník ZŠ	Styblík, V. a kol.	ne

5 Analýza vybraných učebnic a cvičebnic se zaměřením na pravopis syntaktický

Pro podrobnější analýzu bylo vybráno osm učebních textů. Konkrétně se jedná o čtyři učebnice českého jazyka, dva PS a dvě cvičebnice, z nichž šest má aktuální doložku MŠMT. Všechny texty jsou určeny pro 8. ročník, ve kterém je z hlediska syntaktického pravopisu probíráno mnoho učiva. Nebyly analyzovány například učebnice jedné řady procházející napříč všemi ročníky 2. stupně ZŠ, jelikož jsou koncepčně i obsahově zpracované podobně, tudíž by bylo zbytečné je srovnávat. Záměrně byl vybrán materiál různých nakladatelství, aby byla možná jeho následná komparace.

Tab. 2. Vybrané učebnice a cvičebnice pro podrobnější zhodnocení

Název	Nakladatelství	Rok vydání	Autor
Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG – učebnice	Fraus	2005	Krausová, Z., Pašková, M.
Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG – PS	Fraus	2005	Krausová, Z., Pašková, M.
Český jazyk pro 8. ročník - učebnice	SPN, a.s.	2009	Hošnová, E. a kol.
Český jazyk pro 8. ročník - PS	SPN, a.s.	2009	Hošnová, E. a kol.

Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce) - učebnice	Alter	2005	Hrdličková, H., Beránková, E., Klíma, I. a kol.
Český jazyk 8 (Mluvnice) – učebnice	SPL - Práce	2000	Müllerová, O., Hoffmannová, J., Hoffmann, B.
Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl *)	Nová škola, s.r.o.	2011	Kvačková, J.
Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl *)	Nová škola, s.r.o.	2012	Kvačková, J.

*) tyto publikace nemají k únoru 2014 aktuální doložku MŠMT

5.1 Kritéria hodnocení

Tato analýza má sloužit zejména k ujasnění toho, jak je syntaktický pravopis do učebnic a cvičebnic zakomponován a jak s ním jednotlivé publikace nakládají. Vybraná kritéria jsou dána cílem následného srovnání analyzovaných publikací. Komparace má sloužit k ujasnění, co z oblasti syntaktického pravopisu je v publikacích probíráno a jakým způsobem. S tím nezbytně souvisí i porovnání toho, zda jednotlivé úlohy odpovídají věku a schopnostem žáků. Cílem srovnání je také zjistit, jaké typy cvičení, které se týkají syntaktického pravopisu, tyto publikace obsahují.

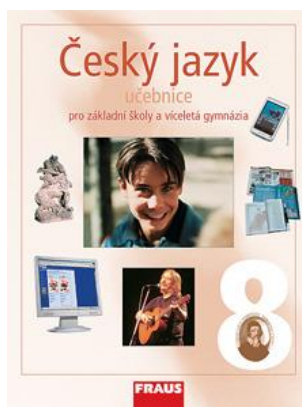
Hodnocení je vždy zpracováno do přehledu formou tabulky. Součástí přehledu jsou obecné údaje o vybrané publikaci – autor, rok vydání, ISBN, počet stran. Je zde

také uvedeno, zda je daná učebnice vydávána samostatně nebo zda je k ní vydáván i PS a naopak zda jsou cvičebnice či PS vydávány samostatně nebo k učebnici. V dalších sloupcích se uvádí, jak jsou publikace členěny do kapitol. Dále se analyzují obtížnost učiva, cvičení a úkoly, grafická podoba, orientace v publikaci, mezipředmětové vztahy a odkazy na další zdroje. V přehledu se uvádí zastoupení jednotlivých typů pravopisu. Zvláštní pozornost je věnována typologii pravopisných cvičení. Jeden oddíl se věnuje výskytu syntaktického pravopisu v celé publikaci. Poslední částí tabulky je subjektivní hodnocení. U každé vybrané publikace se uvádí příklad úkolu, který je zajímavý nebo pro ni typický.

5.2 Vlastní hodnocení

Následující tabulky obsahují hodnocení vybraných učebnic, cvičebnic a PS podle kritérií popsaných v kapitole 5.1.

5.2.1 Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG – učebnice (Fraus)

Obr. 1. Obálka učebnice Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG [URL 1]

Tab. 3. Hodnocení učebnice Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG

Autor	Krausová, Z., Pašková, M.
Rok vydání	2005
ISBN	80-7238-419-8
Počet stran	128
Související publikace	Učebnice je součástí řady moderních učebnic. Svou koncepcí odpovídá požadavkům RVP ZV a vychází ze Standardu základního vzdělávání. Podporuje rozvoj klíčových kompetencí. Klade důraz

	na mezipředmětové vztahy. K učebnici je vydán pracovní sešit, který umožňuje další procvičení daného učiva. Dále je vydána příručka učitele, která obsahuje klíč ke všem cvičením a všem úkolům v učebnici a v pracovním sešitě. Najdeme zde upozornění na problémová místa výkladu, náměty pro práci v hodině i doma, prověřovací testy a úkoly, jazykové rozbory, diktáty a pravopisná cvičení.
Rozdělení do kapitol	Učebnice je rozdělena do šesti celků, které jsou dále děleny do kapitol. Kapitola <i>Obohacování slovní zásoby</i> zaujímá devět stran, <i>Tvarosloví</i> třináct, <i>Pravopis</i> čtrnáct. Celek věnující se <i>Skladbě</i> zaujímá největší počet stran, tedy čtyřicet tři. <i>Obecné výklady o českém jazyce</i> potom devět a <i>Komunikace a sloh</i> třicet stran.
Obtížnost učiva	Jazyk textu je přiměřený úrovni chápání žáků, jejich věku. V textech, se kterými se pracuje i v textech výkladových, jsou užity pojmy přiměřené, srozumitelné. Odborné výrazy se objevují v adekvátní míře. Ve výkladovém textu se vyskytují méně věty krátké, častější jsou dlouhá souvětí. Zadání úloh a úkolů jsou srozumitelná. V úkolech jsou jasné pokyny (<i>Vyhledejte, Vymyslete, Vysvětlete, Doplňte, Opravte, Vyberte, Označte</i> atd.). Při výkladu nové látky je vždy užito mnoho výstižných příkladů, zejména v části o tvarosloví (Skloňování obecných jmen přejatých a cizích vlastních jmen) a skladbě (Významové poměry mezi souřadně spojenými hlavními větami).
Cvičení a úkoly	Cvičení a úkoly zabírají většinu všech kapitol. Jsou v mnohem větším počtu než samotný výkladový text. Veškerý výklad nové látky je ihned praktikován na následujících cvičeních a úkolech. Často se objevují krátké i delší texty a k nim následují příslušné úkoly. Ty postupně gradují podle obtížnosti. Nejprve se soustředí pouze na daný nový jev a poté se přidávají další souvislosti (např. v učivu o interpunkci v souvětí jsou úkoly nejprve soustředěny pouze na doplňování čárek v souvětí a poté se toto nové učivo komplexně spojuje např. s kresbou grafů, určováním vedlejších vět, významových poměrů atd.). Jsou zde i úkoly označené symbolem pro chytré hlavy.
Grafická podoba	Učebnice obsahuje velké množství obrazového materiálu, který je pro žáky přitažlivý, zajímavý. Nejčastěji se jedná o barevné, názorné ilustrace a fotografie. Obrazový materiál vždy vhodně navazuje na text a je smysluplný. Mapa se potom objevuje například v části <i>Obecné výklady o českém jazyce</i> . Součástí učebnice jsou přehledné tabulky a grafy. Grafy jsou pochopitelně nejfrekventovanější v části o skladbě,

	zejména v kapitolách o souvětí. Důležité pojmy jsou zvýrazněny buď tučným písmem, kurzívou, nebo jsou graficky znázorněny odlišnou barvou. Výkladové části jsou vždy dány do barevné tabulky, tudíž jsou pro žáka dobře viditelné a ihned zaujmou jeho pozornost.
Orientace v publikaci	Součástí je obsah s přehledně sestavenými kapitolami. V úvodu autorky vysvětlují symboly používané v učebnici. K rychlé orientaci lze použít jmenný a věcný rejstřík na konci učebnice.
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	Respektuje mezipředmětové vztahy. Často se po stranách vyskytují úkoly zaměřené na jiné předměty, zejména matematiku, zeměpis, dějepis, biologii (<i>Pythagorovu větu jistě znáte. Umíte ji zopakovat a vysvětlit?</i> nebo <i>Které druhy svalů znáte?</i>). Tyto úkoly se také dotýkají samotného lidského života, chování i mezilidských vztahů a jsou zaměřené na kritické myšlení. Odkazuje se zde na další materiály (např. internet, slovníky, encyklopedie, příručky aj.). Typické jsou takovéto úlohy: <i>Vysvětlete pojem charita. Hledejte ve SCS nebo na internetu.</i> Objevují se dokonce i úlohy zaměřené přímo na hledání souvislostí.
Typy pravopisu	V části <i>Obohacování slovní zásoby</i> je věnována pozornost pravopisu přejatých slov. Oddíl <i>Tvaroslovi</i> zahrnuje pravopis morfologický (psaní i/y v koncovkách obecných jmen přejatých a cizích vlastních jmen). Část <i>Pravopis</i> obsahuje pravopis lexikální (psaní i/y po obojetných souhláskách, psaní předpony s-, z-, vz- a předložky s/se, z/ze, dále psaní skupin bě/bje, pě, vě/vjě, mě/mně), morfologický (psaní i/y v koncovkách substantiv, adjektiv) a syntaktický (psaní i/y v koncovkách slovesných tvarů, tedy shoda podmětu s přísudkem). Ve <i>Skladbě</i> se pochopitelně vyskytuje pravopis syntaktický (interpunkce v souvětí).
Typy pravopisných cvičení	V oblasti lexikálního pravopisu se zde často vyskytují úlohy doplňovací, typické jsou i konstrukční, kdy mají žáci správně užít daný pravopisný jev. Dále jsou zde vyhledávací úkoly (<i>V Pravidlech českého pravopisu vyhledejte, zda můžeme napsat: vzít se stolu kdo s koho...</i>). Jedná se i o velmi kreativní úlohy (<i>Poslechněte si písničku Kometa od Jaromíra Nohavici a zapište všechna slova, ve kterých uslyšíte skupiny bě, pě, vě, mě.</i>). Z oblasti morfologického pravopisu se jedná opět o úlohy doplňovací (využití křížovky), konstrukční, dále obměňovací (<i>Následující slova převedte do zadaného tvaru a pak použijte ve větách.</i>). K procvičení syntaktického pravopisu je použito zejména úloh doplňovacích (<i>Doplňte čárky v souvětí.</i>).

<p>Syntaktický pravopis</p>	<p>V celku <i>Pravopis</i> najdeme procvičování syntaktického pravopisu v podobě psaní i/y v koncovkách slovesných tvarů. Trénuje se shoda přísudku s podmětem, přičemž cvičení na ni je zde dostatek. Většinou se jedná o úlohy doplňovací, někdy se požaduje po žákovi odůvodnění nebo například převedení vět do minulého času. Syntaktický pravopis je v této části zapojen i do úkolů, které se primárně zaměřují na morfologický pravopis. Opět se ve většině případů jedná o úlohy doplňovací. V celku <i>Skladba</i> najdeme úkoly procvičující interpunkci ve větě jednoduché (několikanásobný větný člen) i v souvětí. Nejprve žáci opakují psaní čárky v jednoduché větě, ale pouze v jednom cvičení v podobě doplňování interpunkce do celkem krátkého textu. Dále se probírají významové poměry mezi souřadně spojenými větami hlavními, s nimiž souvisí i problematika psaní čárky v souvětí. Najdeme zde poučky o jejím psaní a následuje několik úkolů na procvičení opět v podobě pouhého doplnění. Jeden úkol je zaměřený na hledání chyb v souvětí, kde jsou chybějící čárky. V učivu o souvětí souřadném a podřadném se vyskytují úkoly na doplnění či na opravu chybných čárek. Na konci této oblasti se nachází již učivo zaměřené přímo na syntaktický pravopis a to na interpunkci v souvětí. Poučka o tomto problému je kondenzována do jedné zvýrazněné tabulky a následují cvičení, která jsou zaměřena pouze na doplňování čárek do textů. V učivu o složitějším souvětí se vyskytují dva úkoly na doplnění čárek.</p>
<p>Hodnocení</p>	<p>Učebnice obsahuje méně výkladového textu a větší část je věnována úkolům a cvičením. Žák si jejím prostřednictvím dostatečně procvičí dané učivo. Ilustrace jsou zajímavé, žák je nejspíše ocení. Přínosem je jistě propojení učebnice s dalšími předměty, což lze vidět velmi často. Nesoustředí se pouze na učivo českého jazyka, ale je zde snaha spojit ho i s reálným životem a učinit ho tím zajímavějším. Za zmínku stojí i sympatický postoj autorek, které u jedné úlohy nazvané pro chytré hlavičky vkládají poznámku, že tato úloha je tedy pro všechny žáky, že všichni jsou chytrými hlavami. Nediskriminují tím tedy žáky pomalejší, ale staví je na stejnou úroveň.</p>

Obr. 2. Příklad úkolu z učebnice Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG

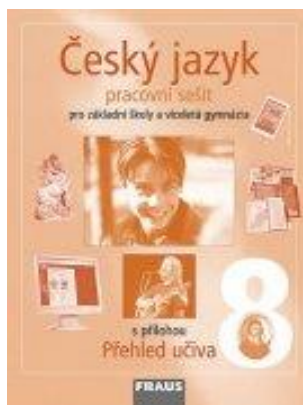
5 a) Napište co nejdelší souvětí o tomto obrázku:

b) Který druh souvětí jste vymysleli?

Tato úloha je pro učebnici typická, jelikož je zaměřená na tvořivé myšlení, fantazii. Takových úloh, které vyžadují, aby žáci něco tvořili dle obrázku, je v učebnici více. Je barevně zajímavá, tedy pro žáky přitažlivá. Navíc požaduje, aby žáci přemýšleli o druhu souvětí, které vytvořili, tudíž musí mít znalost o druzích souvětí, ale i o interpunkci v něm.

5.2.2 Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG – pracovní sešit (Fraus)

Obr. 3. Obálka PS Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG [URL 2]

Tab. 4. Hodnocení PS Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG

Autor	Krausová, Z., Pašková, M.
Rok vydání	2005
ISBN	80-7238-420-1
Počet stran	68
Související publikace	PS je součástí řady moderních učebnic. Svou koncepcí odpovídá požadavkům RVP ZV a vychází ze Standardu základního vzdělávání. Rozšiřuje možnosti dalšího procvičování učiva, obsahuje cvičení různých typů včetně oddílu <i>Pro chytré hlavy</i> . Jeho součástí je souhrnný vyjimatelný Přehled učiva daného ročníku, který obsahuje veškeré výklady o učivu, které jsou užity v učebnici. K PS je vydána učebnice (viz výše) a příručka pro učitele.
Rozdělení do kapitol	PS je rozdělen do osmi celků, které se dále dělí na kapitoly. Kapitola <i>Opakování ze 7. ročníku</i> zaujímá čtyři strany, <i>Obohacování slovní zásoby</i> osm stran, <i>Tvarosloví</i> sedm, <i>Pravopis</i> sedm, <i>Skladba</i> sedmnáct, <i>Obecné výklady o českém jazyce</i> čtyři strany, <i>Komunikace a sloh</i> třináct stran a <i>Pro chytré hlavy</i> dvě strany. Tyto celky kromě <i>Opakování ze 7. ročníku</i> a <i>Pro chytré hlavy</i> odpovídají učebnici pro 8. ročník.
Obtížnost učiva	Jazyk textu je přiměřený úrovni chápání žáků. V textech, se kterými se pracuje, jsou užity pojmy srozumitelné. Odborné výrazy se objevují v adekvátní míře. Zadání úloh, úkolů a formulace otázek jsou jasné, srozumitelné.
Cvičení a úkoly	Cvičení a úkoly odpovídají učivu, které je probíráno v učebnici. Jejich úkolem je procvičit a ještě více prohloubit znalosti, které si mají žáci osvojit. Počet úloh je ovšem v každé kapitole menší než v samotné příslušné učebnici. Úkoly jsou také koncipovány podobně jako v ní. Často se objevují krátké i delší texty a k nim následují úkoly.
Grafická podoba	V PS najdeme velké množství obrazového materiálu, který je pro žáky přitažlivý, zajímavý. Nejčastěji se jedná o černobílé, názorné ilustrace a fotografie. Obrazový materiál vždy vhodně navazuje na text. Právě na základě ilustrací mají žáci mnohdy vymyslet věty, souvětí atd. Zadání úloh je vždy znázorněno tučným písmem. Ve vyjimatelném Přehledu učiva jsou za sebou řazeny jednotlivé výkladové tabulky, v nichž jsou důležité pojmy znázorněny opět tučným písmem či kurzívou. Grafy jsou pochopitelně nejfrekventovanější v části o skladbě, zejména

	v kapitolách o souvětí.
Orientace v publikaci	Součástí PS je obsah s přehledně sestavenými kapitolami. V úvodu autorky vysvětlují symboly zde používané.
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	PS respektuje mezipředmětové vztahy. Po stranách se vyskytují úkoly zaměřené na jiné předměty, zejména matematiku, zeměpis, dějepis, biologii (<i>Kde leží jezero Loch Ness? Ukažte si ho na mapě.</i>). Tyto úkoly se dotýkají lidského života, chování i mezilidských vztahů a jsou zaměřené na kritické myšlení (<i>Která náboženství znáte? O kterých rasách jste se učili?</i>). Zajímavé je i propojení učiva s literaturou. Mnoho úkolů je spojeno s literárními či uměleckými osobnostmi. Najdeme zde například úkol, který se vztahuje k dopisu Jana Wericha Williamu Shakespeareovi. Navíc jsou tyto souvislosti ještě dále rozvíjeny v podobě dalších otázek a podnětů napsaných po stranách PS (<i>Viděli jste nějakou hru W. Shakespeara? Uměli byste vyjmenovat ještě další názvy děl tohoto autora?</i>). Odkazuje se zde na další materiály (např. internet, slovníky, encyklopedie, příručky).
Typy pravopisu	V prvním oddílu <i>Opakování učiva 7. ročníku</i> se procvičuje pravopis lexikální ve dvou cvičeních (vyjmenovaná slova a velká písmena), morfologický v jednom úkolu (psaní i/y v koncovkách substantiv a adjektiv) a syntaktický v jednom cvičení (shoda přísudku s podmětem). V části <i>Obohacování slovní zásoby</i> je věnována pozornost pravopisu přejatých slov. Oddíl <i>Tvarosloví</i> zahrnuje pravopis morfologický (psaní i/y v koncovkách obecných jmen přejatých a cizích vlastních jmen). Celek <i>Pravopis</i> potom pravopis lexikální (psaní předpony s-, z-, vz- a předložky s/se, z/ze, dále psaní skupin bě/bje, pě, vě/vjě, mě/mně), morfologický (psaní i/y v koncovkách substantiv, adjektiv) a syntaktický (psaní i/y v koncovkách slovesných tvarů). Ve <i>Skladbě</i> se vyskytuje syntaktický (interpunkce v souvětí). Poslední část nazvaná <i>Pro chytré hlavy</i> se pravopisu vůbec nevěnuje, pouze v posledním cvičení je jedním z dílčích úkolů doplnit chybějící interpunkci.
Typy pravopisných cvičení	V oblasti lexikálního pravopisu se v PS nejčastěji vyskytují úlohy doplňovací. Dále jsou zde často zastoupeny i korektury textu, kdy mají žáci vyhledat, podtrhnout a opravit chyby. Z oblasti morfologického pravopisu se jedná opět o úlohy doplňovací. Velice často jsou to i obměňovací (<i>Utvořte tvary podle zadání.</i>). Používají se také korektury

	<p>textu a v této oblasti se vyskytuje i jeden diktát zaměřený jak na pravopis morfologický, tak i na syntaktický. K procvičení syntaktického pravopisu je použito zejména úloh doplňovacích.</p>
Syntaktický pravopis	<p>V oddílu <i>Opakování učiva 7. ročníku</i> nalezneme pouze jedno cvičení, které se věnuje zopakování tohoto typu pravopisu. Jedná se o úlohu, ve které mají žáci najít základní skladební dvojici a poté doplnit i/y ve shodě přísudku s podmětem. V části <i>Pravopis</i> je většinou syntaktický pravopis kombinován s morfologickým. Jedná se zejména o takové úlohy zaměřující se na pravopis i/y v koncovkách. Shoda přísudku s podmětem je zde procvičována v podobě korektur kratších textů. Dále se vyskytují cvičení obměňovací, kdy mají žáci převést věty do plurálu či utvořit věty se zadanými slovesy (např. byly/byli). V oblasti <i>Skladby</i> najdeme pouze úlohy doplňovací, které se zaměřují na shodu přísudku s podmětem. K procvičení interpunkce v souvětí je užito také jenom tohoto typu úloh.</p>
Hodnocení	<p>Celkově působí PS zajímavě. Žáci jistě ocení užití mnoha názorných ilustrací a fotografií. Vyjímatečný přehled učiva daného ročníku by pro ně mohl být také přínosný. Žáci mohou kdykoli při práci s PS do přehledu nahlédnout a ujistit se v pravidlech. Sympatické zde je propojení učiva s literaturou. Dobrým nápadem je první kapitola zaměřující se na opakování učiva předešlého ročníku, ovšem je nutné říci, že v tomto oddílu je věnováno velmi málo prostoru pravopisu. Úkoly na pravopis jsou zhuštěny na jednu stránku v podobě čtyř cvičení. Poslední kapitola nazvaná <i>Pro chytré hlavy</i>, od které jsou očekávány náročnější úlohy pro dané učivo, se zaměřuje spíše na logické uvažování (<i>Která dvojice je ve stejném logickém vztahu jako luk – šíp?</i>). Co se týče syntaktického pravopisu, úlohy na shodu přísudku s podmětem jsou celkem zajímavé, osobně oceňuji užití textů ke korektuře. Ovšem úkoly na interpunkci v souvětí vyznívají víceméně monotónně a pro žáky možná až nudně, jelikož mají podobu pouze doplňovacích cvičení.</p>

Obr. 4. Příklad úlohy z PS Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercii VG

1 Opravte chyby:

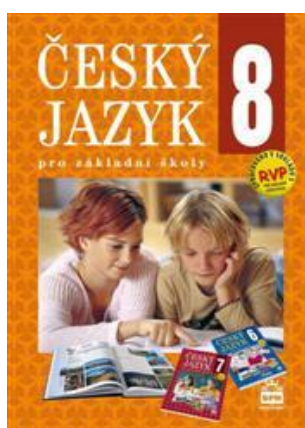
Již v 15. století byl vydán zákaz jezdit příliš úzkými uličkami, bezpečněji však bylo až na vyvýšených chodnících, které se začali zřizovat od roku 1874. Chotce ale neohrožovala pouze běžná doprava. Například roku 1883 zaznamenali noviny příhodu o nebezpečném volovny, který utekl z porážky a ohrožoval kolemjdoucí: „Na Rejdišti rosdupával keře v parku a v josefské ulici jej bodl šavlý tam procházející strážník. Zvíře se tím ještě více rozvřilo... Teprve na Haštalském plácku se podařilo strážníku Pelcovy šťastně volovy na krk vhodit pravozovou oprátku.“

V 19. století začalo získávat na oblibě bruslení. Kromě plesů bylo jedinou možností, kde se dali navazovat známosti s dcerkami z lepších rodin, a proto každá dívka musela umět bruslit. Zakládali se i školy bruslení, jedna z nich byla na slovanském ostrově. Ty dámy, které se tomuto sportu přesto nenaučily, si při projížďkách na ledě najímali tzv. „bydla“ – dva muže, kteří „bruslařku“ potpíraly z obouh stran.

Z knihy Pražský poutník aneb Prahou ze všech stran, upraveno

Tato úloha byla vybrána z několika důvodů. Jednak je pro žáky vizuálně zajímavá svým písmem, jednak v ní najdeme všechny tři typy pravopisu. Úkolů na korekturu textu je v PS nepřeborné množství, tato je jednou ze zajímavějších. Text je poutavý i svým obsahem, z něhož se žáci mohou dozvědět něco z historie.

5.2.3 Český jazyk pro 8. ročník – učebnice (SPN, a.s.)

Obr. 5. Obálka učebnice Český jazyk pro 8. ročník [URL 3]

Tab. 5. Hodnocení učebnice Český jazyk pro 8. ročník

Autor	Hošnová, E. a kol.
Rok vydání	2009
ISBN	978-80-7235-425-2
Počet stran	168
Související publikace	Učebnice je součástí řady učebnic pro výuku českého jazyka na druhém stupni ZŠ a v nižších ročnících VG. Svým pojetím a strukturou vychází z tradice české školy, ale plně respektuje požadavky RVP ZV. K doplnění učebnice slouží PS a metodická příručka pro učitele.
Rozdělení do kapitol	Učebnice je rozdělena do šesti celků, které se dále člení na několik kapitol. Část <i>Čeština jako jeden ze slovanských jazyků</i> zaujímá čtyři strany, <i>Nauka o slově</i> sedm stran, <i>Tvarosloví</i> čtyřicet osm, <i>Stavba větná</i> padesát devět, <i>Stavba textová</i> osmnáct stran a <i>Sloh a komunikace</i> třicet jedna stran.
Obtížnost učiva	Jazyk textu je přiměřený úrovni chápání žáků, jejich věku. Ve výkladových textech jsou užity pojmy jasné, jednoznačné, srozumitelné. Učivo v nich je vyloženo logicky a stručně. Ve výkladech se kombinují věty jednoduché s delšími souvětími. Texty, se kterými se pracuje, se týkají všech oblastí života. Často se jedná o volně přepsané úryvky z děl známých autorů (např. Karel Čapek, Josef Škvorecký, Jan Drda, Zdeněk Jirotka, Stephen King). Odborné názvy se objevují v adekvátní míře v textech, k nimž jsou poté formulovány jednotlivé úkoly. Například v textu nazvaném <i>O meteorologii</i> se vyskytuje mnoho odborných názvů (cyklon, synoptická mapa, izobara). Zadáání úloh, úkolů a formulace otázek jsou srozumitelné a jednoznačné.
Cvičení a úkoly	Jednotlivých úkolů a cvičení je v učebnici dostatek. Jsou ve větším počtu než samotný výkladový text. Po výkladové tabulce na začátku i uprostřed kapitoly následuje vždy několik úkolů na procvičení daného učiva. Učebnice je tedy logicky uspořádaná. Mnoho úloh má podobu delšího textu, úryvku, pod nimiž jsou jednotlivé úkoly. Většina kapitol začíná právě takto. Součástí velkého počtu úloh jsou středně dlouhé až velmi dlouhé texty. Kdyby nebyly některé tyto texty k úlohám tak příliš rozsáhlé, snad by se k učivu dalo připojit mnoho dalších kratších úkolů a ty by poté nevyzněly tak stereotypně. Ovšem texty jsou

	<p>kreativní, pro žáky zajímavé. V učebnici dále nalezneme i cvičení označená sovičkou, která jsou určena pro bystré hlavy. Upozorňují na zajímavosti nebo vedou k samostatnému uvažování o jednotlivých jazykových jevech (<i>Vysvětlete význam spojení nejzazší termín. Víte, od kterého přídavného jména je tvar nejzazší utvořen?</i>). Na závěr téměř každé kapitoly je zařazen test pro žáky, kde si mohou ověřit, jak danou látku zvládli. Každé správné odpovědi náleží jeden bod. Otázky v testu jsou zaměřeny na teorii i na praktické užití jevů.</p>
Grafická podoba	<p>Učebnice působí vizuálně velmi dobře. Obsahuje mnoho obrazového materiálu. Jedná se především o barevné, názorné ilustrace a fotografie. Obrazový materiál vždy vhodně navazuje na text a je smysluplný. Názvy kapitol jsou výrazné, psány větším písmem a barevně. Na počátku kapitoly je vždy umístěn oranžový obdélník se základními pojmy. Odlišeny barvou jsou i závěrečné testy a věta s údajem o maximálním počtu bodů je napsána pro žáky červeně. Vyskytují se zde přehledné tabulky učiva a grafy v části o skladbě. Tabulky jsou barevně odlišené a snadno tedy zaujmou žákovo pozornost. Výkladové texty jsou také zvýrazněny barevnou tabulkou. Důležité pojmy jsou vyznačeny buď tučným písmem, či kurzívou.</p>
Orientace v publikaci	<p>Součástí je obsah s přehledně sestavenými kapitolami. V předmluvě autoři vysvětlují cíl učebnice a přejí žákům mnoho úspěchů. Na závěr přikládají soupis klíčových kompetencí žáka, k jejichž osvojení učebnice směřuje a očekávané výstupy z práce s ní.</p>
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	<p>Respektuje mezipředmětové vztahy. Většinou prostřednictvím dílčích úkolů pod texty (<i>Zjistěte, kdo to byl Jacques-Yves Cousteau, a připravte si o jeho životě krátký ústní referát.</i>). Nejvíce je učivo propojeno s dějepisem, zeměpisem či uměním (např. kresba Mikoláše Aleše). Lze vidět souvislosti s literaturou v podobě úryvků českých i světových autorů. Odkazy na další materiály v malé míře najdeme (<i>Na základě cvičení 4 formulujte zásady psaní čárek mezi větami. Správnost svých závěrů si ověřte v Pravidlech českého pravopisu. nebo Uved'te název alespoň dvou příruček, ve kterých se můžete poučit o pravopisu slov.</i>).</p>
Typy pravopisu	<p>V části <i>Nauka o slově</i> je věnována pozornost pravopisu lexikálnímu (psaní skupiny mě/mně a předpony s-, z-, vz- a předložky s/se, z/ze). V <i>Tvarosloví</i> se procvičuje pravopis lexikální (psaní velkých písmen, i/y po obojetných souhláskách), morfologický (psaní i/y v koncovkách substantiv a adjektiv) a syntaktický (shoda přísudku s podmětem,</p>

	interpunkce v souvětí). V oblasti <i>Stavby větné</i> najdeme pravopis syntaktický (psaní čárky ve větě jednoduché, interpunkce v souvětí podřadném a v souřadně spojených větách vedlejších). Ve <i>Stavbě textové</i> opět pravopis syntaktický (interpunkce v souvětí), dále lexikální (psaní velkých písmen) i morfologický (psaní i/y v koncovkách podstatných a přídavných jmen).
Typy pravopisných cvičení	Lexikální pravopis se procvičuje pouze prostřednictvím úloh doplňovacích. Pro morfologický jsou užity téměř vždy úlohy doplňovací, u kterých se vždy vyžaduje i zdůvodnění psaní i/y v koncovkách substantiv a adjektiv. Z hlediska syntaktického je procvičována shoda přísudku s podmětem cvičeními na doplňování, interpunkce ve větě jednoduché také doplněním čárek například u několikanásobných větných členů a interpunkce v souvětí úlohami na doplnění čárky a také se několikrát objevuje diktát.
Syntaktický pravopis	V <i>Tvarosloví</i> v kapitolách <i>Přídavná jména</i> a <i>Slovesa</i> se procvičuje zejména shoda přísudku s podmětem v podobě doplnění i/y. V jedné úloze, která je zaměřená na doplnění koncovek, se poté vykytuje i úkol na převedení těchto slovesných tvarů do minulého času, čímž se shoda také procvičuje. V učivu o spojkách se vyskytuje cvičení na užití vhodných spojek a odůvodnění psaní čárek. Dále zde nalezneme poučení o psaní čárky u citoslovcí. Ve <i>Stavbě větné</i> se syntaktický pravopis, tedy interpunkce ve větě jednoduché, vyskytuje u učiva o přívlastku těsném a volném (cvičení na jejich rozlišení a doplnění čárky), o přívlastku postupně rozvíjejícím a několikanásobném (úkol na jejich rozlišení a doplnění čárky), o několikanásobných větných členech (poučení o významových poměrech mezi nimi a psaní čárky), o větných členech v přístavkovém vztahu (cvičení zaměřené na vyvození pravidel o přístavku samotnými žáky a dále cvičení na psaní čárky u něj), o souvětí podřadném (několik úkolů na doplnění čárky), o souřadně spojených větách vedlejších (úloha doplňovací a také diktát), o tvoření vět (shoda ve cvičení v podobě změny podmět v podmět několikanásobný tak, aby v příčestí byly uvedené koncovky). Ve <i>Stavbě textové</i> najdeme syntaktický pravopis u učiva o souvětí souřadném (úkol na vyvození psaní čárky v souvětí samotnými žáky) a u opakování učiva ze skladby (úlohy doplňovací). Několik otázek týkajících se tohoto typu pravopisu lze nalézt i v závěrečných testech kapitol (<i>Jestliže jsou věty v poměru slučovacím, před kterými spojkami</i>

	<i>se nepíše čárka?).</i>
Hodnocení	<p>Pozitivní na této učebnici jsou jistě výborné ilustrace a také přehledné tabulky. Sympatický je nápad zařadit na začátek kapitol přehled základních pojmů a na závěr závěrečné testy pro sebehodnocení žáků.</p> <p>Významné je propojení učiva s literaturou v podobě úryvků z děl autorů. Ovšem příliš mnoho dlouhých textů a převaha doplňovacích úloh patří mezi negativa této učebnice.</p>

Obr. 6. Příklad úlohy z učebnice Český jazyk pro 8. ročník

1. Pozorujte tyto příklady.

V příkladech I. klademe čárku před spojku a. Která věta (hlavní, nebo vedlejší) ji předchází? Které věty spojka a slučuje?

V příkladech II. klademe čárku před oba spojovací výrazy. Které věty spojují spojky ale, a? Která z vět hlavních je rozvíta větou vedlejší?

I. Nad námi svítilo slunce, jako by už přicházelo jaro, a všichni se už těšili na výlet.

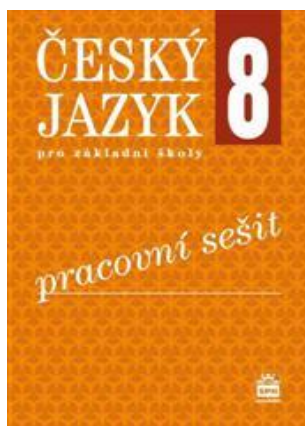
Poradili jsme se s rodiči o tom, který cizí jazyk bychom se měli ještě naučit, a pak jsme se přihlásili na němčinu.

II. Rodiče chtěli koupit starší auto, ale protože se ho neodvážili vybírat sami, poprosili o radu automechanika. → Rodiče chtěli koupit starší auto, ale poprosili o radu automechanika, protože se ho neodvážili vybírat sami.

Zavolal jsem na něho, a když se otočil, ukázal jsem mu správnou cestu. → Zavolal jsem na něho a ukázal jsem mu správnou cestu, když se otočil.

Jelikož v této učebnici převládají úlohy doplňovací, pro ukázkou byl vybrán úkol, který je odlišný. Úloha totiž vede žáka k tomu, aby sám vyvodil psaní čárky v souvětí. Nejprve se nad problémem zamyslí, pokusí se ho vyřešit a až poté se dozví správné pravidlo psaní čárky. Úkoly tohoto typu v učebnici chybí.

5.2.4 Český jazyk pro 8. ročník – pracovní sešit (SPN, a.s.)

Obr. 7. Obálka PS Český jazyk pro 8. ročník [URL 4]

Tab. 6. Hodnocení PS Český jazyk pro 8. ročník

Autor	Hošnová, E. a kol.
Rok vydání	2009
ISBN	978-80-7235-426-9
Počet stran	64
Související publikace	PS je součástí řady učebnic pro výuku českého jazyka na druhém stupni ZŠ a v nižších ročnících VG. Svým pojetím a strukturou vychází z tradice české školy, ale plně respektuje požadavky RVP ZV. K PS je vydána učebnice (viz výše) a metodická příručka pro učitele. Obsahuje širokou nabídku cvičení a úkolů k procvičení učiva probíraného v učebnici.
Rozdělení do kapitol	PS je dělen do tří celků, které se dále dělí na několik dílčích kapitol. První část <i>Nauka o slově</i> zaujímá devět stran, část <i>Tvarosloví</i> osmnáct a <i>Skladba</i> třicet dva stran.
Obtížnost učiva	Jazyk textu je přiměřený úrovni chápání žáků. V textech, se kterými se pracuje, jsou užity pojmy srozumitelné. Odborné výrazy se objevují jen ojediněle. Žáci by neměli mít problém se zadáním úloh, úkolů a formulací otázek, jsou zcela jasné a srozumitelné.
Cvičení a úkoly	Téměř všechna cvičení jsou ohodnocena body, tudíž se mohou stát podkladem k sebekontrolě. Pokud se žák zmýlí, vždy si odečte jeden bod. Tak zjistí, zda dané učivo zvládl a jaké mu dělá ještě potíže. Za každou kapitolou se nachází nejvyšší možný počet bodů a tabulka na konci PS přináší celkové hodnocení. Je zde řada praktických úkolů,

	<p>ale prověřují se i teoretické znalosti. Ověřují, do jaké míry žáci porozuměli poučení o jednotlivých jazykových jevech (<i>Charakterizujte spojky jako slovní druh.</i>). Cvičení a úkoly odpovídají učivu, které je probíráno v učebnici. Jejich úkolem je procvičit znalosti, které si mají žáci osvojit.</p>
Grafická podoba	<p>Obrazového materiálu nenajdeme mnoho. Celkem se zde nachází sedm černobílých ilustrací, které souvisejí s úlohami. Ale pouze podle tří mají žáci něco vytvořit, ostatní slouží jako doplněk k textu. Vyskytuje se také jedna mapa a v části <i>Skladba</i> je znázorněno několik grafů. Názvy kapitol jsou ve výrazném šedém poli. Zadání úloh a věta o maximálním počtu bodů v závěru kapitol jsou vždy zvýrazněny tučným písmem. Důležité pojmy nebo věty jsou psány kurzívou.</p>
Orientace v publikaci	<p>Součástí je obsah s přehledně sestavenými kapitolami. V předmluvě autoři vysvětlují, co je cílem PS a také jak v něm funguje systém bodování.</p>
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	<p>PS mezipředmětové vztahy respektuje. Vyskytují se úkoly související s jinými předměty, nejčastěji s dějepisem a zeměpisem. Místy se objevují i otázky související s politickým děním (<i>Napište názvy a zkratky tří politických stran.</i>). Najdeme zde odkazy na další zdroje. Sami autoři v úvodu říkají, že některá cvičení jsou obtížnější, a je tedy třeba si vzít na pomoc různé jazykové příručky (Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny, Základní mluvnici českého jazyka atd.). Odkazuje se i na internetové zdroje (<i>Pokuste se zjistit (např. na internetu) celý původní anglický název této družice.</i>) či na denní tisk (<i>Najděte v denním tisku (novinách a odborných nebo zájmových časopisech) deset cizích slov, u kterých je patrný jejich cizí původ.</i>).</p>
Typy pravopisu	<p>V oddílu <i>Nauka o slově</i> se setkáme s pravopisem lexikálním (psaní předpony s-, z-, vz- a předložky s/se, z/ze, psaní i/y po obojetných souhláskách, psaní skupin bě/bje, pě, vě/vjě, mě/mně) a syntaktickým (shoda přísudku s podmětem). V <i>Tvarosloví</i> se procvičuje pravopis lexikální (psaní i/y po obojetných souhláskách, psaní velkých písmen, psaní spřežek), morfologický (psaní i/y v koncovkách substantiv a adjektiv) i syntaktický (shoda přísudku s podmětem, interpunkce v souvětí). Na konci této části o tvarosloví je zařazena kapitola <i>Pravopis</i>, která kombinuje všechny typy pravopisu. V oblasti <i>Skladby</i> se procvičuje především syntaktický pravopis (interpunkce ve větě jednoduché a v souvětí).</p>

<p>Typy pravopisných cvičení</p>	<p>Pravopis lexikální žáci procvičují zejména prostřednictvím úloh doplňovacích. Najdou se ovšem i zajímavější úkoly jako například u psaní velkých písmen, kdy mají žáci na základě věty <i>Dovolenou jsme strávili v Kašperských Horách</i>. škrtnout nepravdivé vysvětlení, tedy zda jsme strávili dovolenou v pohoří nebo ve městě. Morfologický pravopis je zde zastoupen v podobě cvičení doplňovacích a také obměňovacích. Pro syntaktický pravopis je užito zejména úloh doplňovacích, ale najdeme i několik obměňovacích.</p>
<p>Syntaktický pravopis</p>	<p>V části <i>Nauka o slově</i> se vyskytuje několik úkolů na shodu přísudku s podmínkem v podobě doplnění i/y. V oddílu <i>Tvarosloví</i> se procvičuje shoda a také interpunkce ve větě jednoduché a v souvětí opět pomocí doplnění i/y a čárky. Ovšem v krátké kapitole <i>Pravopis</i> nalezneme dvě zajímavá cvičení, která procvičují shodu přísudku s podmínkem. Jedno se zaměřuje na utvoření vět se zadanými podmínkami, přičemž slovesné tvary v přísudku mají být v minulém čase. Dle zadání v druhém úkolu mají žáci doplnit do vět vhodné rozvitě podmínky podle zadaných přísudků. Ve <i>Skladbě</i> se nejčastěji objevují cvičení zaměřená na interpunkci ve větě jednoduché i v souvětí, přičemž se využívá nejvíce úloh doplňovacích. Důležité je, že se v zadání takových úloh upozorňuje na správné odůvodnění čárky a to i v případech, kde se čárka nenapíše. Při procvičení učiva o přístavku se vyskytuje několik zajímavých cvičení, která se primárně zaměřují na tvoření přístavků, ale součástí je samozřejmě i znalost o psaní čárky v něm.</p>
<p>Hodnocení</p>	<p>PS obsahuje dostatečné množství cvičení a úkolů na procvičení příslušného učiva. Za negativní lze považovat malý výskyt ilustrací. Velmi dobrým nápadem je užití bodového hodnocení úkolů a následně celé kapitoly. Poskytuje totiž žákovi informaci o tom, jak látku zvládl. Hodnocení může sloužit i učiteli, který na základě bodových výsledků může usoudit, co žák zvládá a v čem má naopak ještě problémy.</p>

Obr. 8. Příklad úkolu z PS Český jazyk pro 8. ročník

3. Utvořte krátké věty, ve kterých budou uvedené výrazy podmětem a slovesné tvary v přísudku budou v minulém čase. (Jestliže jsou v přičestí možné dvě koncovky, uveďte obě.) 16

(davy lidí) _____

(rodiče) _____

(děti) _____

(kamiony i osobní auta) _____

(ovce i malá jehňata) _____

(Monika s Petrem) _____

(Rusko a Polsko) _____

(teta s bratrancem) _____

(obě sedadla za řidičem a místo vedle nás) _____

(Robert a jeho maminka) _____

(sto tisíc návštěvníků) _____

(malé opičky i dospělí jedinci) _____

(dveře i okna bytu) _____

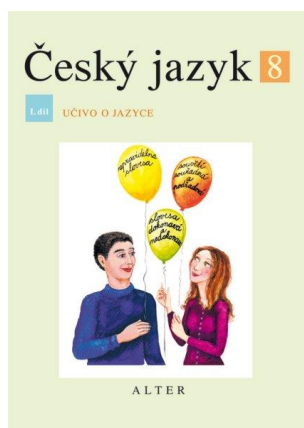
(my sestry a naši rodiče) _____

(ukazatele) _____

(ukazatelé) _____

Tato úloha je zaměřena na shodu přísudku s podmětem. Pozitivní na ní je, že nutí žáky o daném jevu přemýšlet. Nejedná se o stereotypní vyplňování koncovek i/y jako ve většině případů v tomto PS. Důležité je i upozornění v závorce, které žáky nutí opět uvažovat o variantách psaní i/y.

5.2.5 Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce) – učebnice (Alter)

Obř. 9. Obálka učebnice Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce) [URL 5]

Tab. 7. Hodnocení učebnice Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce)

Autor	Hrdličková, H., Beránková, E., Klíma, I. a kol.
Rok vydání	2005
ISBN	80-7245-011-5
Počet stran	176
Související publikace	Tento první díl učebnice je součástí ucelené řady učebnic českého jazyka. Řadu tvoří tři díly, přičemž první díl obsahuje učivo o jazyce, druhý je věnován slohu, komunikaci a práci s informacemi a třetí doplňuje soubor o diktáty, cvičení, tabulky a přehledy. K učebnici je vydán PS právě v podobě třetího dílu. Řešení všech diktátů, cvičení i jazykových rozborů PS lze najít v samostatně vydaném <i>Klíči k pracovnímu sešitu</i> .
Rozdělení do kapitol	Učebnice je rozdělena do pěti celků, které se dále dělí na kapitoly. První část <i>Opakování</i> zaujímá čtyři strany, <i>Skladba</i> devadesát pět stran, <i>Obohacování slovní zásoby</i> devatenáct, <i>Tvarosloví</i> třicet osm a závěrečná část <i>Obecné výklady o jazyce</i> devět stran.
Obtížnost učiva	Jazyk textu odpovídá věku a možnostem žáků. Učebnice je odborně zpracovaná. Kapitoly začínají většinou nějakým úvodním textem. Tyto výchozí texty k jazykovému učivu napsal spisovatel Ivan Klíma, a to se zřetelem k věku žáků. Učebnice tak výchozími texty jednotlivých cvičení plní nejen cíle jazykového vzdělávání, ale i důležité výchovné

	<p>cíle občanské. Tyto občanské cíle jsou v učebnici v podobě krátkého zamyšlení pod výchozím textem, týkají se i mezilidských vztahů a občanského chování (<i>Jak se podle vašeho názoru Petr zachoval? Lehkomyšlně – odpovědně – neodpovědně – uvážlivě – nerozvázně. Stalo se vám už někdy něco podobného? Rozdělte si role a scénku si zahrajte. Jak podle vaší představy vypadal Petrův rozhovor s maminkou po návratu domů?</i>). Odborné názvy se objevují v přiměřené míře. Zadání úkolů je jasné, srozumitelné, jednoznačné.</p>
Cvičení a úkoly	<p>Úkolů v učebnici je velké množství. Ovšem je nutno dodat, že orientovat se v tom, co je výkladový text a co jsou samotná cvičení, je velmi problematické. V tabulkách, které se věnují výkladu učiva, se často požaduje doplnění pojmů či příkladů žákem, čímž dochází také k procvičování látky. Učebnice totiž vede žáky k vyvozování vlastních závěrů, výrazně preferuje induktivní postupy a dává podněty k samostatným aktivitám žáků. Vedle těchto doplňovacích výkladových tabulek se samozřejmě vyskytují i klasická cvičení. Frekventované jsou úkoly vztahující se k výchozímu textu. Téměř se nevyskytují otázky na teoretické znalosti, ale spíše se v úkolech klade důraz na praktické používání učiva. Samotná cvičení pod zadáním mají ve většině případů podobu tabulky, v níž jsou například jednotlivé věty či slova, se kterými se má pracovat, nebo také podobu prázdných řádků, do kterých se má zapisovat řešení.</p>
Grafická podoba	<p>Učebnice je typická bohatou barevností, která je ale velmi přehnaná. Přesycenost barvami příliš nenapomáhá ke strukturaci textu a ke snazšímu osvojení jednotlivých jazykových jevů, ale působí spíše chaoticky a nepřehledně. Poučení o učivu je vždy uvedeno v tabulce, která je většinou růžové barvy (tabulky na zopakování, shrnutí či připomenutí učiva). Ovšem ani tyto tabulky nejsou jednotné, jelikož zopakování, shrnutí či připomenutí se objevuje i uprostřed jednotlivých úkolů, kdy jsou psány formou poznámky s červenou či žlutou čarou. Výkladový text v tabulkách je často přesycen tučným písmem nebo volnými řádky pro doplnění žákem. Otázky k zamyšlení pod výchozími texty (viz Obtížnost učiva) jsou psány modře. Zadání úloh je psáno kurzívou a černou barvou. Velká část materiálu, se kterým se má v daném cvičení pracovat, je vložena do obdélníčku, který je zelený, modrý, oranžový či žlutý. Pokud je materiál vztahující se k zadání koncipován do tabulky, je také barevně odlišená většinou ještě</p>

	<p>kombinací různých barev či odstínů jednotlivých sloupců. Celkově jsou texty výkladové i texty ve cvičeních přeplněny změti tučného i barevného písma. Učebnice obsahuje málo ilustrací, fotografií či kreseb. Obrázky se vyskytují pouze na začátku kapitoly u některých úvodních textů a tím ho vhodně doplňují. V oblasti <i>Skladby</i> se setkáme s grafy a v části <i>Obecné výklady o jazyce</i> se dvěma mapami.</p>
Orientace v publikaci	<p>Součástí je obsah s přehledně sestavenými kapitolami. V úvodu autoři nastiňují cíl učebnice a přeji žákům úspěchy. Na závěr přikládají <i>Orientační tematický plán pro 8. ročník</i> a <i>Přehlednou tabulku samostatných činností žáka a jejich výsledků</i>.</p>
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	<p>Mezipředmětové vztahy učebnice přímo nerozvíjí, ale chce žáky vést k úvahám o mezilidských vztazích a nutí se zamýšlet nad situacemi či událostmi běžného života prostřednictvím otázek pod výchozími texty. Najdeme zde mnoho odkazů na další zdroje jako pravidla, slovníky, příručky, internet (<i>Podtrhněte v úvodním článku všechna slova přejatá a pokuste se je nahradit slovy domácími. Slova, jejichž významem si nejste jisti, vyhledejte ve SSČ nebo ve Slovníku cizích slov.</i>). Často se také objevují poznámky na práci s třetím dílem těchto učebnic.</p>
Typy pravopisu	<p>V <i>Opakování</i> se vyskytuje pouze jedno cvičení na pravopis morfologický (psaní i/y v koncovech substantiv a adjektiv). Ve <i>Skladbě</i> se setkáme s pravopisem lexikálním (psaní i/y po obojetných souhláskách), morfologickým (psaní i/y v koncovech substantiv a adjektiv) i syntaktickým (shoda přísudku s podmětem, interpunkce ve větě jednoduché a v souvětí). V části <i>Obohacování slovní zásoby</i> je několik málo cvičení kombinujících všechny tři typy pravopisu. V <i>Tvarosloví</i> je zaměřena pozornost na morfologický pravopis, který je kombinován se syntaktickým (většinou se shodou).</p>
Typy pravopisných cvičení	<p>Úlohy zaměřené na lexikální pravopis jsou zařazeny zřídka. Pokud se vyskytují tak v podobě doplňování i/y. Morfologický pravopis je procvičován zejména v úlohách doplňovacích (psaní i/y v koncovech substantiv a adjektiv), u kterých se vždy vyžaduje odůvodnění. Součástí zadání je téměř vždy výzva, že pokud si není žák u psaní koncovek jistý, aby se obrátil na SSČ. Syntaktickému pravopisu jsou věnovány úlohy doplňovací (shoda přísudku s podmětem), ale především v celku <i>Skladba</i> se setkáme i s mnoha úkoly teoretickými, které jsou zaměřeny na pravidla psaní čárky v souvětí, kdy mají sami žáci vybrat správnou</p>

	možnost jejího psaní.
Syntaktický pravopis	<p>Na počátku celku <i>Skladba</i> se v učivu o větě jednoduché a souvětí objevuje několik pouček o psaní čárky, v nichž jsou vynechané některé výrazy pro doplnění samotným žákem (<i>Jednotlivé věty v souvětí oddělujeme v řeči stoupavou melodií a přestávkou, v písmu obvykle čárkou; jsou-li věty spojeny spojkami _____, čárka se většinu nepíše.</i>).</p> <p>U stavby věty jednoduché je připomenuto psaní čárky u citoslovcí, vokativu či vsuvky. U přívlastku těsného a volného je v poučkách požadováno opět doplnění vynechaných výrazů nebo vybrání správné odpovědi (<i>Takový přívlastek se nazývá těsný a (je – není) v uvedené větě oddělen čárkami.</i>). Cvičení se zaměřují převážně na doplnění čárky do vět s přístavky, ale nalezneme zde i jednu otázku teoretickou.</p> <p>V učivu o několikanásobném větném členu se vyskytují poučky o psaní čárky v několikanásobném větném členu s různými poměry. Úkoly se soustředí na doplnění čárky a její odůvodnění. Lze najít i dvě cvičení na shodu přísudku s několikanásobným podmětem. U větných členů ve vztahu přístavkovém jsou poučky o psaní čárky a cvičení jsou většinou zaměřena na vyhledání přístavku ve větách a doplnění čárky v nich. Dále najdeme základní poučky o psaní čárky u různých významových poměrů v souvětí souřadném. Opět procvičováno úlohami doplňovacími, ale zajímavý je zde jeden úkol, který je koncipován do celkem přehledné tabulky, v níž jde o doplnění příkladů spojek, souvětí ve významových poměrech mezi větami hlavními a vysvětlení těchto poměrů. U souvětí podřadného se vykytují poučky o interpunkci v něm a je zmíněna i problematika vedlejší věty vložené do věty hlavní. V části <i>Obohacování slovní zásoby</i> se vyskytují dva úkoly na shodu a interpunkci. V <i>Tvarosloví</i> jsou také dva úkoly na totéž.</p>
Hodnocení	<p>Přínosné jsou poznámky pod výchozími texty k zamyšlení týkající se lidských vztahů, chování a situací běžného života (číslo na policii, záchrannou službu, první pomoc, životní prostředí aj.). Díky velkému výskytu úloh zaměřených nejen na pravopis syntaktický žáci velmi dobře dané učivo pochopí a osvojí si ho. Učebnice je ovšem velmi nepřehledná, chaotická svou vizuální stránkou a přesyceností barev. Těžko se rozlišují výkladové texty a poučky od samotných úloh, úkolů. Požadavek na žáka doplňovat výrazy do pouček je sice dobrým nápadem, ale nemusel by být zařazen do všech, jako je tomu zde.</p>

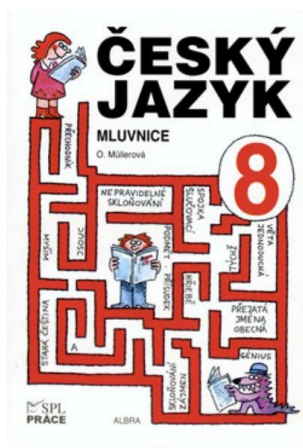
Obř. 10. Příklad cvičení z učebnice Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce)

Významový poměr mezi větami ve vztahu souřadnosti:

poměr a význam (viz nabídka, str. 81/a)	spojovací výrazy souřadící	příklad
1. slučovací 	a, i, ani, nebo, ani – ani, hned – hned, jednak – jednak, zčásti – zčásti	čárku před nimi nepíšeme _____ se mu líbila truhlařina, _____ se nadchl pro počítače.
Věty spojené dvojitými spojovacími výrazy vždy oddělujeme čárkou.		
Např.:		
2. stupňovací 	ba (i), ba ani, dokonce (i), nejen – ale (i), nejen – nýbrž (i), nejen – dokonce (i), nejen – nýbrž naopak	Pozvali chlapce do dílny, _____ jim předvedli stroje.
Věty v poměru stupňovacím vždy oddělujeme čárkou.		
Např.:		
3. odporovací 	ale, avšak, však, nýbrž, jenže, přece, jenomže, ale ani, přesto, sice – ale...	Zajímají mě _____ různá dovolání. zvolit si musím jedno.
Věty v poměru odporovacím vždy oddělujeme čárkou.		
Např.:		
4. vylučovací 	nebo, anebo, či, jinak, buď – nebo (anebo, či)	_____ si vyzvedneš předem vstupenku, _____ se do budovy Českého rozhlasu nedostaneš.
Věty v poměru vylučovacím vždy oddělujeme čárkou.		
Např.:		
5. příčinný a vysvětlovací 	neboť, vřdyť, totiž	Musíme trénovat, čeká nás _____ důležitý zápas.
Věty v poměru příčinném a vysvětlovacím vždy oddělujeme čárkou.		
Např.:		
6. důsledkový 	(a) proto, (a) tedy, (a) tudíž, (a) tak	Čeká nás důležitý zápas, _____ musíme trénovat.
Věty v poměru důsledkovém vždy oddělujeme čárkou.		
Např.:		

V úkolu mají žáci doplnit do příkladů vynechané spojky, napsat další příklad souvětí z článku na předchozí straně nebo svůj vlastní příklad a vysvětlit významové poměry (nabídku vysvětlení najdou na následující straně). Tato úloha je sympatická tím, že je přehledně zpracovaná a žáci jejím vyplněním získají dobrý přehled o významových poměrech v souřadném souvětí a o interpunkci v něm.

5.2.6 Český jazyk 8 (Mluvnice) – učebnice (SPL – Práce)

Obr. 11. Obálka učebnice Český jazyk 8 (Mluvnice) [URL 6]

Tab. 8. Hodnocení učebnice Český jazyk 8 (Mluvnice)

Autor	Müllerová, O., Hoffmannová, J., Hoffmann, B.
Rok vydání	2000
ISBN	80-86287-28-9
Počet stran	128
Související publikace	Učebnice je součástí řady učebnic českého jazyka. Řadu tvoří tři díly, přičemž první soustřeďuje učivo o mluvnici, druhý je věnován literatuře a komunikaci a třetí procvičování a opakování učiva daného ročníku.
Rozdělení do kapitol	Učebnice je rozdělena do sedmi kapitol, kterým předchází <i>Úvod a souhrnné opakování ze 7. ročníku</i> (patnáct stran). Rozsah kapitol je takový: <i>Psaní, výslovnost a skloňování častých přejatých jmen obecných a cizích jmen vlastních</i> šestnáct stran, <i>Nepravidelnosti ve skloňování podstatných jmen rodu ženského</i> sedm stran, <i>Skloňování zájmen</i> šestnáct stran, <i>Slovesné tvary, jejich tvoření z kmene přítomného a minulého; příčestí a přechodníky. Dvojí tvary některých sloves.</i> šestnáct stran, <i>Věta jednoduchá a souvětí; druhy větných členů; významový vztah mezi jednotlivými členy v několikanásobném větném členu; souvětí podřadné a druhy vedlejších vět; souřadně spojené věty vedlejší</i> dvacet jedna stran, <i>Souvětí souřadné; významový vztah slučovací, odporovací, stupňovací, vylučovací, vylučovací, důvodový (příčinný), důsledkový mezi větami hlavními</i> jedenáct stran a <i>Slovanské jazyky, vznik a vývoj češtiny. Útvary českého jazyka. Jazyková kultura.</i> patnáct stran.

Obtížnost učiva	<p>Jazyk textu je přiměřený věku a možnostem žáků. Učebnice je odborně zpracovaná. Každá kapitola je vždy uvedena úryvkem z vypravování Jana Wericha (<i>Jan Werich vzpomíná ... vlastně Potlach</i>). Tyto texty poskytují řadu jevů všech jazykových rovin, na nichž je možné procvičovat probíranou látku. Werichova vypravování jsou vtipná, moudrá. Výkladové texty jsou jasné a srozumitelné. Odborné názvy se objevují v adekvátní míře. Zadání úloh je opět jednoznačné, srozumitelné. Často se v učebnici setkáme s odstavci, ve kterých autoři nastiňují, čím se bude kapitola zabývat, čeho si budeme všimnout atd. (<i>V této kapitole si zopakujeme vše, co jsme se už naučili o jednoduché větě a o souvětí, a to, co už umíme, si obohatíme o některé nové poznatky.</i>).</p>
Cvičení a úkoly	<p>Všechny kapitoly (kromě úvodní) mají stejnou základní trojdílnou strukturu. Část A <i>Co by nás mohlo zajímat</i> je vždy uvedena úryvkem z vypravování Jana Wericha. Pod ním se nachází několik otázek vztahujících se k textu. Díky těmto otázkám je možné procvičovat aktuálně probíranou látku i učivo již probrané. Týkají se slovní zásoby (<i>Myslíte, že je nějaký významový rozdíl mezi synonymy šofér – řidič, vůz – automobil – auto? A sami uveďte synonyma ke slovíům ledabyle, špunt, komunikace a porovnejte pak jejich významy.</i>), slovtvorby (<i>Porovnejte příbuzná slova bratr – bratranec – brácha. Řekněte, jak jsou utvořena, proveďte jejich morfemický rozbor.</i>), tvarosloví (<i>V textu se několikrát opakuje podstatné jméno ženského rodu, které patří ke vzoru růže. Které to je?</i>) i syntaxe (<i>Můžete zdůvodnit psaní čárek v souvětí Stačilo otvorem prostrčit samopal, který byl jinak skryt mezi vnitřní a vnější stěnou dveří, a pálit po těch, kteří nám byli v patách?</i>). V části B <i>Mluvnice a cvičení</i> se pomocí návodných otázek, poučení a cvičení vykládají nové mluvnické jevy. Učivo již probrané je podáno pomocí přehledů, schémat a tabulek. Za jednotlivými výklady vždy bezprostředně následují cvičení a na ně poté navazují další úkoly ve třetím dílu učebnice. Zde jsou součástí cvičení nejčastěji krátké texty a k nim zadané úkoly. Část C <i>Zajímavosti</i> neobsahuje již úkoly, ale výklady původu různých českých příjmení a některých názvů měst či obcí, čímž chtějí autoři u žáků vyvolat zájem o jazyk.</p>
Grafická podoba	<p>Učebnice je vizuálně velmi příjemná. Každá kapitola začíná barevnou ilustrací s výstižnou průpovídou. Téměř na každé straně najdeme malé i větší barevné obrázky nejčastěji v podobě postaviček, kolem kterých</p>

	<p>obtéká text týkající se tématu. Stává se, že postavičky nesou například v batohu slova určená k procvičování nebo kolem postav obtéká poučka o učivu. Všechna cvičení v části B jsou označena obrázkem ležící dívky a nápisem CVIČENÍ. Otázky jsou zvýrazněny otazníkem, poučky vykřičníkem. Frekventovaný je i obrázek chodící knihy s lidským obličejem a nápisem VŠIMLI JSTE SI?, jehož úkolem je upozornit žáky na nějakou informaci, či zvláštnost v učivu. Kapitoly jsou vyznačeny velkým červeným číslem a nadpisem. Nadpisy částí kapitol mají modrou barvu. V části A najdeme barevnou ukazující ruku, v B obličej dívky a část C je nadepsána nápisem ZAJÍMAVOSTI, v němž jsou nakresleny kolečka všech barev. Učebnice je dále protknuta řadou přehledných tabulek, které jsou v adekvátní míře zvýrazněny barevně. Důležité pojmy najdeme napsané tučným písmem, kurzívou či modrým písmem.</p>
Orientace v publikaci	<p>Součástí je obsah s přehledně sestavenými kapitolami. V závěru jsou přiloženy metodické poznámky pro učitele a je uveden seznam gramatických pojmů v pořadí, v jakém byly postupně probírány.</p>
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	<p>Mezipředmětové vztahy nerozvíjí. Nenajdeme zde žádné odkazy k jiným předmětům. Odkazy na jiné zdroje (pravidla, slovníky, příručky) již nalezneme, ale nevybízejí přímo k práci s nimi, ale autoři rovnou zmiňují, jak je to správně (<i>Víte, co je to zaklínadlo? Podle SSČ je to zaklínací formule a nějaké čarodějné zaklínadlo si určitě pamatujete z pohádek.</i>). Frekventovaný je i odkaz na samotný třetí díl <i>Procvičujeme a opakujeme</i>, který vždy uvádí přesné stránky, na kterých lze ve cvičení pokračovat.</p>
Typy pravopisu	<p>V opakování ze 7. ročníku není o pravopisu zmínka. V oblasti tvarosloví se setkáme s pravopisem morfologickým (psaní i/y v koncovkách substantiv) a syntaktickým (interpunkce ve větě jednoduché, v souvětí). Ve skladbě se probírá samozřejmě pravopis syntaktický (interpunkce ve větě jednoduché, v souvětí). Lexikální pravopis se objevuje pouze v poslední kapitole o jazycích v podobě jednoho cvičení (<i>Dovedete odůvodnit, proč se ve slově bezúnavně nepíše kroužkované ů, ale ú čárkované?</i>).</p>
Typy pravopisných cvičení	<p>Z pravopisu morfologického se procvičuje pravopis přejatých jmen obecných a cizích jmen vlastních prostřednictvím úloh, ve kterých mají žáci sami vytvořit různé tvary těchto substantiv nebo je přiřadit ke vzorům. V oblasti syntaktického pravopisu se vyskytují pouze úlohy doplňovací, přičemž se vždy požaduje zdůvodnění čárky ve větě</p>

	jednoduché i v souvětí.
Syntaktický pravopis	<p>V oblasti tvarosloví se procvičuje interpunkce ve větě jednoduché v jednom cvičení, jehož součástí je úkol najít v jedné z vět několikanásobný větný člen a zdůvodnit psaní čárky v něm. Dále zde najdeme jedno cvičení na interpunkci v souvětí, kde je úkolem zdůvodnit čárky v poslední větě ukázky. V syntaxi se syntaktický pravopis objevuje u učiva o přívlastku volném, těsném, postupně rozvíjejícím a několikanásobném. Důraz je kladem zejména na poučky o psaní čárky, které se neustále opakují, a to samé lze vidět v učivu o komponentech několikanásobného větného členu. Prostřednictvím cvičení či úloh se ale interpunkce nepochybně procvičuje. Co se týče interpunkce v souvětí, opět se setkáváme s mnoha poučkami, ve kterých je psaní čárky tučně zvýrazněno. Několik úloh je zaměřeno na zdůvodnění interpunkce v různých textech. Cvičení doplňovací ani jiná nenalezneme.</p>
Hodnocení	<p>Sympatická je snaha autorů v průběhu učebnice zmiňovat, čemu se budou věnovat, co žáka čeká. Jsou takovými příjemnými průvodci učebnicí. Velmi dobře působí i obrázky různých postaviček a jejich promluv. Žáka pravděpodobně celkově zaujme ilustrace. I když sami autoři zmiňují, že cílem části C o zajímavostech je zaujmout žáka, nejspíše jsou jejich představy o tomto přehnané. Volbou jiných témat by snad zaujali více než výklady o původu přímení, měst a obcí. Názvy kapitol jsou příliš dlouhé, lepší by bylo klasické rozdělení na tvarosloví, skladbu atd. Na procvičení pravopisu lexikálního a morfologického je učebnice celkem chudá. Zajímavé je, že se v celé učebnici nepochybně procvičuje v oblasti syntaktického pravopisu vůbec shoda přísudku s podmětem.</p>

Obr. 12. Ukázka části výkladu z učebnice Český jazyk 8 (Mluvnice)

O přívlastku shodném si připomeneme, že

jím může být **přídavné jméno** (*starý strom*), **zájmeno** (*můj pes*), **číslovka** (*třetí patro, dva domy, dvojce rukavice*), **podstatné jméno** (*město Tábor*);

za **druh shodného přívlastku** považujeme **přístavek**, kterým se jinak pojmenovává táž osoba nebo tentýž jev (*Jiří Voskovec, můj dobrý přítel, ...*); odděluje se z obou stran čárkami;

rozlišujeme (pokud je to možné) **volný přívlastek** (*Po představení, konaném v městském divadle, jsme hned odjeli domů*) a **přívlastek těšný** (*Paragon řádně orázkovaný a podepsaný můžete předložit k proplacení*);

a také **přívlastek postupně rozvíjející** a **několikanásobný**. Postupně rozvíjející přívlastek vzniká tak, že spojení podstatného jména a shodného přívlastku (*nové lyže; výpočetní technika*) je blíže určeno dalším přívlastkem (*moje nové lyže; nejmodernější výpočetní technika*); **mezi přívlastky nemůžeme umístit spojku ani psát čárku**. V několikanásobném přívlastku jsou spojky nebo čárkou spojeny souřadné, významově samostatné přívlastky (*moje a tvoje lyže; žluté, červené a bílé karafiáty; přísný, ale spravedlivý člověk*).

Jako ukázka byla vybrána část výkladu o přívlastku. Takové způsoby poučení o látce jsou pro učebnici zcela typické. O psaní čárky se dozvídají žáci zejména díky nim. Navíc zde je poučení doplněno typickými obrázky. Vlevo dole lze vidět ilustraci vhodné doplňující text a vpravo dole postavičky, které obtéká humorný text.

5.2.7 Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl – cvičebnice (Nová škola, s.r.o.)

Obr. 13. Obálka cvičebnice Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl [URL 7]

Tab. 9. Hodnocení cvičebnice Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl

Autor	Kvačková, J.
Rok vydání	2011
ISBN	978-80-7289-278-5
Počet stran	72
Související publikace	Cvičebnice je součástí řady PS, které jsou vytvořené pro odpovídající ročník 2. stupně ZŠ vždy ve dvou dílech. K PS je vydán 2. díl, který bude analyzován níže.
Rozdělení do kapitol	Cvičebnice je rozdělena na dva velké úseky, které se dále dělí na jednotlivé kapitoly. <i>Opakování pravopisu</i> zaujímá deset stran a <i>Skladba</i> třicet pět stran. Poslední část, která zaujímá dvacet pět stran, je věnována řešení.
Obtížnost učiva	V části <i>Skladba</i> se kromě jednotlivých cvičení objevují i výkladové texty k tématu, které se procvičují. Jazyk těchto výkladových textů je přiměřený věku a možnostem žáků, je srozumitelný, jasný a stručný. Texty v jednotlivých úkolech jsou srozumitelné. Odborné výrazy se objevují sporadicky. Jasně je i zadání a formulace úloh. Pokyny jsou jednoznačné.
Cvičení a úkoly	Úloh k tématům je velké množství. Žáci si dostatečně dané jevy procvičí a tím si látku upevní. Cvičení jsou logicky uspořádaná, vždy navazují na výkladový text a vhodně ho doplňují. Množství textů, vět či slov, se kterými se ve cvičeních pracuje, zaujímá většinu místa. Na závěr poslední kapitoly je zařazena opakovací prověrka se třinácti úkoly.
Grafická podoba	Názvy celků jsou psány velkými tučnými písmeny, názvy kapitol velkými modrými tučnými písmeny a jsou očíslovány. Zadání úloh je zvýrazněno také modrou barvou a kurzívou. Výkladové texty jsou vloženy do modrých velmi přehledných tabulek, ve kterých jsou důležité pojmy znázorněny tučně. Obrazový materiál zde téměř nenajdeme. Vyskytuje se pouze jeden obrázek, který je určen k vybarvení a k popisu pomocí souvětí. Dále je zařazen jeden čtverec s písmeny, podle kterého mají žáci rozluštit tajenku.
Orientace v publikaci	K orientaci slouží přehledný obsah na konci cvičebnice.

Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	Mezipředmětové vztahy nerespektuje. Není zde žádné propojení s jinými předměty. Neodkazuje na další zdroje. Slouží skutečně pouze k procvičení jazykových jevů.
Typy pravopisu	V části <i>Opakování pravopisu</i> opakujeme všechny typy pravopisu. Z lexikálního je to psaní i/y po obojetných souhláskách, psaní předpon s-, z-, zdvojených hlásek –mně-, -mě- a psaní velkých písmen. Z morfologického se procvičuje psaní i/y v koncovkách substantiv a adjektiv a ze syntaktického poté shoda přísudku s podmětem. V jednom cvičení je požadováno doplnění interpunkce v souvětí. V části <i>Skladba</i> je soustředěna pozornost pochopitelně na pravopis syntaktický (interpunkce ve větě jednoduché a v souvětí).
Typy pravopisných cvičení	Lexikální pravopis je cvičen prostřednictvím úloh doplňovacích, korektur textů a u psaní velkých písmen je využito úloh vyhledávacích, na jejichž základě mají žáci vyhledat a podtrhnout velká písmena a následně zdůvodnit. Pravopis morfologický a syntaktický je zde zastoupen ve formě doplňovacích cvičení nebo diktátů.
Syntaktický pravopis	V rámci opakování pravopisu se procvičuje shoda přísudku s podmětem a to pouze doplňováním i/y do vět či diktátem. Část <i>Skladba</i> v sobě zahrnuje interpunkci ve větě jednoduché, která se procvičuje vždy v souvislosti s daným učivem (přívlastek volný, těsný, postupně rozvíjející a několikanásobný, přístavek). V tabulkách jsou základní poučky o psaní čárky a poté následují cvičení, ve kterých se nejdříve požaduje vyhledání daného členu a následně doplnění čárky se zdůvodněním. Dále zahrnuje interpunkci v souvětí, která se opět cvičí v souvislosti s daným učivem (druhy vět vedlejších, souvětí souřadné a podřadné). Ve většině případů se jedná o úlohy doplňovací.
Hodnocení	Na PS lze ocenit přehledné, stručné a výstižné tabulky s výklady, které přijdou jistě žákům při práci vhod, pokud budou v některých případech na pochybách. Ke každému tématu je zde dostatek úkolů, ale vynívají bohužel stereotypně, protože se jedná většinou o doplňovací cvičení. Zcela nepochybně je nápad vytvořit klíč k úlohám dobrý, ale zařadit ho přímo do cvičebnice je riskem, protože žáci do něj jistě budou nahlížet.

Obr. 14. Příklad úlohy z cvičebnice Opakujeme češtinu v 8. ročníku 1. díl

13. Diktát

Pes, který neposlouchá, není můj. Koupila si bílé a černé střevičky. Místnost byla malá, ale útulná. Pršelo, a proto jsme zůstali doma. Řekl, že hned přijde a že mi knížku vrátí. Plavala jako rybička. Vlak odjíždí, Jirko, v 18 hodin. Kateřina Nováková, studentka 8. ročníku, je nemocná. Koupila si čokoládu, rohlík, jogurt a pomeranč. Žákyně pišící levou rukou přijdou za mnou. Jestliže ušetřím sto korun, koupím si pěknou knihu. Udělal to, než jsem se otočila. Telefonní přístroj umožňuje kdykoliv si povídat s druhými lidmi. Na stěně visí hezký obraz. Každý den se babička vypraví na svých slabých nohách do parku. Nikdo není dokonalý, a tak se musím neustále vzdělávat. Postavy, které před chvílí ležely na zemi, se zvedaly a šmátraly kolem sebe. Bouře na severní polokouli bez výjimky směřovaly k jihu. Děti vychovávali s láskou a porozuměním. Vykonám svou povinnost a splním její vůli.

Diktátů je ve cvičebnici mnoho. Pro ukázkou byl vybrán takový, který se primárně soustředí na interpunkci ve větě jednoduché i v souvětí. Bohužel žádný zajímavý úkol nešlo najít, a proto je příkladem právě úloha pro cvičebnici typická.

5.2.8 Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl – cvičebnice (Nová škola, s.r.o.)

Obr. 15. Obálka cvičebnice Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl [URL 8]

Tab. 10. Hodnocení cvičebnice Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl

Autor	Kvačková, J.
Rok vydání	2012
ISBN	978-80-7289-393-5
Počet stran	96

Související publikace	Cvičebnice je součástí řady PS, které jsou vytvořené pro odpovídající ročník 2. stupně ZŠ vždy ve dvou dílech. K PS je vydán 1. díl, který je analyzován výše.
Rozdělení do kapitol	Cvičebnice je dělena do pěti celků, které se dále dělí na kapitoly. Část <i>Skladba</i> zaujímá třicet dva stran, <i>Nauka o tvoření slov</i> tři strany, <i>Slova přejatá jejich výslovnost a pravopis</i> čtyři, <i>Tvarosloví</i> čtrnáct stran a <i>Obecné výklady o jazyce</i> osm stran. Zbýlých třicet jedna stran zabírá řešení jednotlivých úloh.
Obtížnost učiva	Kromě jednotlivých cvičení se objevují i výkladové texty k tématu, které se procvičují. Jazyk těchto výkladových textů je přiměřený věku a možnostem žáků, je srozumitelný. Texty v jednotlivých úkolech jsou také jasné. Odborné výrazy se objevují sporadicky. Jasné je i zadání a formulace úloh. Pokyny jsou jednoznačné.
Cvičení a úkoly	Úloh k tématům je velké množství. Žáci si dostatečně dané jevy procvičí a tím si látku upevní. Cvičení jsou logicky uspořádaná, vždy navazují na výkladový text a vhodně ho doplňují. Úlohy jsou většinou delší. Na závěr poslední kapitoly je zařazeno souhrnné opakování se šestnácti úkoly a závěrečná prověrka s devíti úkoly.
Grafická podoba	Názvy celků jsou psány velkými tučnými písmeny a jsou označeny římskými číslicemi. Názvy kapitol jsou psány velkými modrými tučnými písmeny a jsou očíslovány. Zadání úloh je zvýrazněno také modrou barvou a kurzívou. Výkladové texty jsou vloženy do modrých přehledných tabulek, ve kterých jsou důležité pojmy znázorněny tučně. Obrazový materiál zde nenajdeme žádný.
Orientace v publikaci	K orientaci slouží přehledný obsah na konci cvičebnice.
Mezipředmětové vztahy, odkazy na další zdroje	Mezipředmětové vztahy nerespektuje. Není zde žádné propojení s jinými předměty. Na další zdroje se odkazuje je zřídka (<i>Doplňte správné tvary podstatných jmen. Správnost si ověřte v Pravidlech</i>). Slouží primárně k procvičení jazykových jevů stejně jako 1. díl analyzovaný výše.
Typy pravopisu	Ve <i>Skladbě</i> je nejvíce pozornosti soustředěno na syntaktický pravopis, o čemž svědčí i zařazení kapitoly věnující se samostatně interpunkci ve větě jednoduché a v souvětí. V <i>Tvarosloví</i> se věnuje pozornost zejména pravopisu morfologickému (psaní i/y v koncovech substantiv a adjektiv), ale cvičení se občas kombinují s lexikálním a se

	syntaktickým pravopisem.
Typy pravopisných cvičení	Lexikální pravopis se procvičuje pouze sporadicky. Najdeme například úlohu vyhledávací, která požaduje vyhledat a podtrhnout velká písmena. Cvičení týkající se pravopisu morfologického jsou doplňovací nebo obměňovací. V syntaktickém pravopisu se ve většině případů uplatňují úlohy na doplnění interpunkčních znamének.
Syntaktický pravopis	Ve <i>Skladbě</i> se nejprve věnuje pozornost interpunkci ve větě jednoduché. Na začátku jsou vyjmenována a popsána všechna interpunkční znaménka a poté následují jednotlivá cvičení na jejich doplnění. Dále pokračuje výkladem o oslovení, citoslovcích, samostatném větném členu a vsuvce. Každý z těchto členů je následně procvičen spolu s doplněním čárky. Poslední zmínky se týkají řeči přímé a nepřímé, která je procvičena v podobě úloh doplňovacích, a také několikanásobného větného členu, přístavku a volného přívlastku. Dále se věnuje pozornost interpunkci v souvětí. Na začátku najdeme tabulku s pravidly psaní čárky, která jsou dále procvičována ve formě doplňování čárek do souvětí. Uplatňují se i diktáty.
Hodnocení	Na tomto PS lze stejně jako u 1. dílu ocenit přehledné tabulky s výklady. Ke každému tématu je zde dostatek úkolů, ale vyznívají bohužel stereotypně, protože se opět jedná většinou o doplňovací cvičení. Nabízí se také stejná problematika přiloženého klíče jako u 1. dílu.

Obr. 16. Příklad poučky s následující úlohou z cvičebnice *Opakujeme češtinu v 8. ročníku 2. díl*

Citoslovce
 Zpravidla není větným členem, nespojuje se s jiným slovem v skladební dvojici. Není-li do věty mluvnicky začleněno, pak se odděluje čárkami (v řeči přestávkou), např.: *Ach, to se mi nelíbí!*
 Stojí-li samostatně jako jednočlenná věta, odděluje se vykřičníkem, např.: *Brrr! Ta voda je studená.*
 (Ve větě „*Žába žbluňk do vody.*“ zastupuje citoslovce slovesný přísudek, a tedy se neodděluje čárkou.)

4. Najděte citoslovce, doplňte interpunkci.

1. Hoj co nám nesete? 2. Pomozte nám někdo proboha! 3. Ó to se mi líbilo. 4. Ach ten mi dal. 5. Zaplaťbůh dílo se nám daří. 6. Bů ozvalo se bučení z chlívků. 7. Haló jste tady? 8. Jejda co ti udělali? 9. Nu copak to znamená? 10. Žbluňk žába skočila do vody. 11. Pr zastavíme koně. 12. Hoho ta cesta je prokletá! 13. Hrome to je bída. 14. Au bolí mě noha. 15. Cink kámenek se dotkl skla. 16. Ó to bylo veselo.

Jako ukázka byla zvolena poučka o citoslovcích s následujícím cvičením. Takové logické uspořádání a řazení je pro cvičebnici typické. Nejprve je vysvětlen daný jev a poté je procvičen na několika úkolech. Záměrně byla vybrána ukázka týkající se pravopisu syntaktického (interpunkce ve větě jednoduché).

5.3 Srovnání analyzovaných publikací

Pro srovnání čtyř analyzovaných učebnic postačí tato kritéria: grafická podoba, cvičení a úkoly, mezipředmětové vztahy a typy pravopisu. Z hlediska grafické stránky jsou všechny učebnice vizuálně zajímavé, poutavé, využívají ilustrací. Ovšem v *Českém jazyce* nakladatelství *Alter* je příliš barevnosti spíše na škodu a vede to k obtížné orientaci v textu. Cvičení a úkolů k procvičení učiva se nachází ve všech učebnicích dostatek. Úkoly v nich jsou logicky uspořádané a vhodně navazují na výkladové texty. Opět tvoří výjimku *Český jazyk* nakladatelství *Alter*, jelikož přesycenost barvami způsobuje špatnou orientaci v tom, zda se jedná o výkladový text či cvičení. Mezipředmětové vztahy respektuje především *Český jazyk* nakladatelství *Fraus* a *SPN, a.s.*, méně je poté rozvíjí *Český jazyk* nakladatelství *Alter*, *Český jazyk* nakladatelství *SPL Práce* již vůbec mezipředmětové vztahy nerespektuje. Učebnice se věnují všem třem typům pravopisu, kromě *Českého jazyka* nakladatelství *SPL Práce*, ve kterém je téměř celková absence pravopisu lexikálního.

Pro srovnání dvou analyzovaných PS a dvou cvičebnic opět postačí stejná kritéria. Graficky působí oba PS velmi dobře. *Český jazyk* nakladatelství *Fraus* ovšem mnohem lépe, jelikož v něm najdeme více názorných ilustrací. Obě cvičebnice jsou oproti PS graficky chudé, nenalezneme příliš mnoho ilustrací, ale jsou velmi přehledné a dobře se v nich orientuje. Ve všech těchto analyzovaných publikacích je dostatek úkolů k procvičení daného učiva. PS respektují mezipředmětové vztahy stejně jako učebnice, ke kterým jsou vytvořeny. Cvičebnice je naopak nerozvíjí vůbec. Ve všech se shledáme se třemi typy pravopisu, ve 2. dílu cvičebnice ovšem chybí téměř pravopis lexikální.

6 Návrh pracovního sešitu

V první etapě tvorby pracovního sešitu došlo především k ujasnění učebních cílů a didaktických funkcí na základě analýzy příslušného učiva. Hlavním cílem pracovního sešitu je, aby se žáci jevy syntaktického pravopisu naučili používat a aby je dokonale ovládali. Hlavní funkcí jednotlivých úloh je opakování a procvičování jevů syntaktického pravopisu. Dle Mareše (2013) je to mimo jiné jedna z důležitých funkcí všech učebních úloh. Některé úkoly také rozvíjí schopnost pracovat s literaturou či jinými zdroji, jelikož vyžadují znalost některých reálií nebo jmen. Zároveň si žáci během řešení pracovních listů osvojují myšlenkové operace a získávají cílevědomost, systematickosti a soustředěnost.

Z pěti parametrů učení, na které je dle Mareše (2013) každá učební úloha zaměřena, je využito zejména parametru stimulačního (motivačního). Úlohy jsou konstruovány tak, aby jejich podoba ovlivnila žákovu postoj k ní a aby vzbudila v žákovi zájem se jí vůbec věnovat. Učební úlohy jsou řazeny tak, aby nepůsobily monotónně, na což upozorňuje Kalhous a Obst (2009). Typy cvičení se proto v jednotlivých pracovních listech střídají.

Dále Mareš (2013) rozlišuje úlohy uzavřené a otevřené. V pracovních listech se cvičení uzavřená a otevřená střídají, aby si na jeden typ cvičení žáci nenavykli. Úlohy otevřené jsou konstruovány tak, že žáci mají pouze zadání a sami doplňují odpovědi. Většinou se jedná o cvičení s obrázky, k nimž vytvářejí například vhodné věty či souvětí.

Při sestavování úkolů byla také použita klasifikace učebních úloh, kterou uvádí odborná literatura. V pracovních listech se nejvíce vyskytují úlohy doplňovací, o nichž Hauser (2007) tvrdí, že se k procvičení pravopisu užívají nejčastěji. Zde ovšem nejde o pouhé doplňování jednotlivých jevů, ale jsou propojeny s úlohami vyhledávacími, to znamená, že se po žákovi požaduje vyhledání příslušného jevu a následně případné doplnění y/i nebo čárky. Mnohdy je k zadání připojen požadavek na zdůvodnění doplněného jevu, jedná se tedy zároveň i o úlohy vysvětlovací. Zdůvodnění samotnými žáky je velmi důležité, jelikož z něj poznáme, zda žák danému učivu skutečně rozumí. Tato cvičení spadají dle klasifikace Tollingerové (in Kalhous, Obst, 2009) do úloh vyžadující pamětní reprodukci poznatků, jelikož při vyplňování musí žáci vyhledávat v paměti a vybavovat si jednotlivá pravidla, dále do úloh vyžadující jednoduché myšlenkové operace s poznatkem, protože žáci musí daný jev popsat.

Hauser (2007) se dále zmiňuje o úlohách obměňovacích. Ty se v pracovních listech vyskytují také. V zadání takových úkolů se většinou objevují pokyny „utvoř“ či „obměň“ věty. Tato cvičení jsou velmi důležitá, protože žák musí uvažovat o celém tvaru nebo souvislosti ve větě či v textu. Jsou to úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků a úlohy vyžadující složité myšlenkové operace s poznatkem, protože žáci musí například převádět výraz do určitého tvaru, tedy provádět transformaci.

Do pracovních listů jsou zařazeny i korektury, které by mohly být pro žáky zajímavé a zábavné. Dle klasifikace Tollingerové (in Kalhous, Obst, 2009) je lze zařadit mezi úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků a úlohy vyžadující jednoduché myšlenkové operace s poznatkem. Nevyskytují se diktáty, jelikož pracovní listy jsou určeny především k samostatné práci žáků.

V části o interpunkci ve větě jednoduché se vyskytuje typ cvičení, ve kterém se procvičují teoretické znalosti potřebné pro pravopisná cvičení v tomto oddílu. Navíc mají žáci propojit teoretické znalosti s příklady, aby prokázali, že si pod abstraktní definicí dovedou představit konkrétní příklad. Takovéto typy cvičení lze najít například v testovacích částech nové řady učebnic nakladatelství SPN.

Pracovní sešit odpovídá důležitým didaktickým zásadám. Tím, že se pravopisné úkoly často spojují s úkoly významovými, respektuje zásadu propojení teorie s praxí. Dle Kalhousa a Obsta (2009) je 80 % informací vnímáno zrakem, 12 % sluchem, 5 % hmatem a 3 % ostatními smysly, proto pracovní listy respektují zásadu názornosti. K většině úloh jsou zařazeny názorné barevné obrázky. Z tohoto důvodu se zde také vyskytují i různé osmisměrky.

Ve druhé stěžejní etapě došlo k samotnému sestavení obsahu, k formulaci jednotlivých úkolů a jejich následnému zařazení do logické posloupnosti. Pracovní sešit je určen žákům 2. stupně ZŠ a soustředí se na oblast syntaktického pravopisu. Učivo zařazené v jednotlivých úlohách prochází napříč všemi čtyřmi ročníky 2. stupně ZŠ.

Pracovní listy jsou sestaveny na základě analýzy vybraných učebních materiálů. Z tohoto hlediska na ně jednotlivé listy navazují zejména v oblasti obtížnosti učiva, grafického členění a také mezipředmětových vztahů. Úkoly jsou přiměřené věku a schopnostem žáků a mnohé jsou mezipředmětově propojené. Pracovní listy jsou sestavené tak, aby byly graficky zajímavé a poutavé a aby nebyly zároveň nepřehledné. Od analyzovaných učebních materiálů se pracovní listy liší zejména tím, že je v nich užito různých typů cvičení, jelikož v analyzovaných publikacích bylo většinou užito pouze úloh doplňovacích.

Pracovní sešit je rozčleněn na tři části, které spadají do oblasti syntaktického pravopisu. Jedná se o shodu přísudku s podmětem, interpunkci ve větě jednoduché a interpunkci v souvětí. Pracovní listy jsou řazeny dle obtížnosti od jednoduchých po složitější.

V části shody přísudku s podmětem se nejprve vyskytují úkoly omezené na pouhé základy této problematiky (shoda přísudku s jednoduchým podmětem), dále jsou zařazeny úlohy na shodu přísudku s podmětem několikanásobným. Celkově se v první části nachází devět cvičení, z nichž první dvě obsahují procvičování jevu, který se probírá již na 1. stupni, tudíž by je zvládli i žáci nižších ročníků. Dalších sedm úkolů je již určeno pro žáky starších ročníků, jelikož se v nich procvičují jevy probírané až na 2. stupni. Část o interpunkci ve větě jednoduché začíná opět jednodušším psaním čárky u několikanásobného větného členu a následuje interpunkce u dalších složitějších případů. Celkově se v této části nachází šestnáct cvičení, jejichž větší počet je opět určen procvičování jevů probíraných na 2. stupni, pouze první úkol zvládnou žáci nižších ročníků. Poslední téma obsahuje celkem dvacet dva cvičení a je otevřeno úlohou, která by žákům 2. stupně neměla dělat sebemenší problém, jelikož mají pouhé rozlišení souvětí a věty jednoduché nacvičené z 1. stupně. Následují úkoly týkající se interpunkce v souvětí souřadném a podřadném, ve složitějším souvětí a v infinitivních konstrukcích, tudíž je opět větší počet úloh určen k procvičení jevů probíraných na 2. stupni.

Pracovní sešit také respektuje mezipředmětové vztahy. Úlohy jsou propojeny zejména se zeměpisem a dějepisem, jelikož některé z nich požadují po žákovi znalosti právě z těchto dvou oblastí. Dále je sešit propojen s literaturou. V úkolech se vyskytují jména známých českých literárních osobností, které je třeba znát, aby mohlo dojít k vyřešení těchto úkolů.

Co se týká správného řešení jednotlivých úloh v pracovních listech, jejich kontrola by měla probíhat společně, tudíž učitelé najdou v metodické části správná řešení veškerých úloh pracovních listů. V metodice se dále vyskytují krátké informace o aktivitách v jednotlivých pracovních listech. U úloh je také zmíněno, pro jaký ročník jsou z hlediska obtížnosti vhodné.

Třetí etapa představovala testování vybraných pracovních listů. Testování proběhlo v říjnu 2015 na vzorku žáků Základní školy Fantova v Kaplici. Došlo k otestování celkem devíti pracovních listů. Bylo vyplněno 457 pracovních listů 208 respondenty. Po vyplnění zadaných pracovních listů, každý žák vyplnil krátký dotazník,

na základě kterého byly v pracovních listech provedeny korektury. Dále došlo k vlastnímu zhodnocení vyplněných pracovních listů. Poslední fázi představovaly rozhovory se samotnými zadávajícími učiteli, kteří přispěli ke zhodnocení pracovních listů svými informacemi o tom, do jaké míry měli daní žáci učivo probrané.

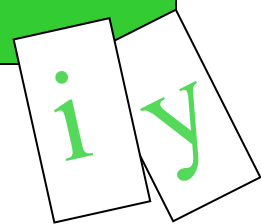
7 Pracovní sešit

Pracovní sešit obsahuje celkem 22 pracovních listů a je rozčleněn na tři části. V tab. 11 je uveden seznam všech pracovních listů. Jednotlivá témata jsou barevně rozlišena.

Tab. 11. Seznam pracovních listů

Shoda přísudku s podmětem I
Shoda přísudku s podmětem II
Shoda přísudku s podmětem III
Shoda přísudku s podmětem IV
Interpunkce v několikanásobném větném členu
Čárka v přívlastku
Přístavkové spojení I
Přístavkové spojení II
Samostatný větný člen
Vsuvka
Vokativ a citoslovce
Interpunkce ve větě jednoduché na závěr
Souvětí × věta jednoduchá I
Souvětí × věta jednoduchá II
Souvětí souřadné I
Souvětí souřadné II
Souvětí podřadné I
Souvětí podřadné II
Složitější souvětí I
Složitější souvětí II
Infinitivní konstrukce
Interpunkce v souvětí na závěr

Shoda přísudku s podmětem I

1. V křížovce vyhledej vhodné přísudky a doplň do uvedených vět se správným y/i podle podmětů ve větách.

H	I	V	Í	Ř	I	L	Y/I	B	Y/I
Z	F	O	I	A	K	L	O	L	V
Ů	R	N	U	Y	B	K	I	P	Y/I
S	E	Ě	G	E	S	V	L	U	L
T	P	L	I	M	Í	A	N	P	A
A	D	Y/I	C	T	E	V	H	Y	R
L	B	A	Š	V	J	F	O	K	Í
A/Y	N	V	Ž	J	K	E	Á	L	B
I	A	Š	É	T	Z	A	M	E	S
N	R	I	V	H	R	K	L	Y/I	I

Na pasece **voněly** dozrávající jahody.

Honzovi spolužáci _____ nemocného kamaráda.

Jakmile ho spatřila, do očí jí _____ slzy.

Houby _____ již pravěcí lidé.

Zdravotní střediska _____ o svátcích otevřená.

Hlavou mi _____ jen samé špatné myšlenky.

2. Utvoř v minulém čase věty, ve kterých budou tyto podměty:

Letní dni _____ ubíhaly čím dál tím víc.

Houfy špačků _____

O přestávce děti _____

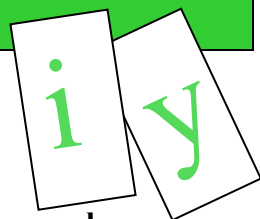
Prázdninové dny _____

Papíroví draci _____

Závodní koně _____

Někteří rodiče _____

Shoda přísudku s podmětem II

1. Obrázky představují podměty. Podle obrázků doplň do vět koncovky příčestí minulého.

a

si ve školce společně hrál_ .

,

a

vytvořil_

významnou skupinu států ve střední a východní Evropě.

i

Při slavnosti pobíhal_ venku

2. Rozlušti přesmyčky a poté doplň do vět koncovky příčestí minulého.

Podél břehů potoka se **táhly** OLUYK LOUKY, ZHYRADA ZAHRADY, LPOE POLE a LESYKÍ LESÍKY.

Pomalů **se vlekl**_ DIN_____, DNÝTY_____ i CĚMÍSE_____.

Pozornosti návštěvníků **se těšil**_ DARVIC_____, ŠYLME_____ i PALZI_____.

ZĚMESIP_____ a PISPŘÍOROD_____ **byl**_ moje nejoblíbenější předměty.

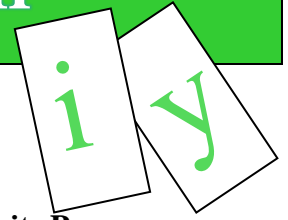
Na slavnostním večeru **vystoupil**_ nejlepší ZĚPVAÍC_____ i ZĚPVAKČY_____.

HUOASTA_____ a KUAŘAT_____ **pobíhal**_ splašeně po dvorku.

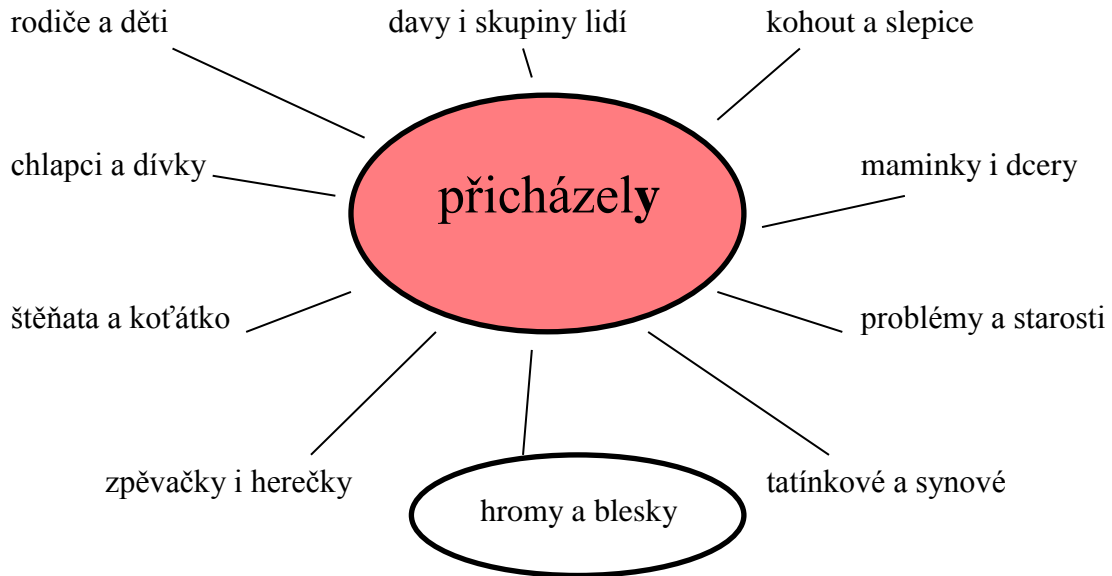
Naše nové ŠĚTNĚ_____ a babiččina KŤOATA_____ **se rychle spřátelil**_ .

ŽUMI_____, ŽEYN_____ i DVĚČAAT_____ **se těšil**_ na vystoupení slavného herce.

Shoda přísudku s podmětem III

1. Zakroužkuj podměty, které je možné k přísudku v bublině doplnit. Pozor na shodu přísudku s podmětem!

2. Vyber správnou variantu z nabízených možností.

Jana a Lukáš si to určitě **nevymysleli/nevymyslely!**

Petr, Lucie, Magda, Vojta a malý Lukáš **měly/měli** jedno velké tajemství.

Soutěže se **zúčastnili/zúčastnily** nejen dívky, ale i dva odvážní chlapani.

Vánoce i Velikonoce se bleskově **blížili/blížily**.

Vysočinou se **prohnaly/prohnali** silné deště a krupobití.

3. Spoj podměty v levém sloupci s vhodnými větami a doplň y/i.

Pan a paní Novákovi

mě už nebavil_.

Měsíc a hvězdy

prispěchal_ kamarádovi ihned na pomoc.

Prázdniny a dovolená

se již těšil_ na nového potomka.

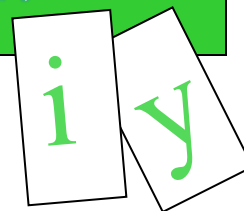
Olga a Honza

svítil_ na obloze celou noc.

Jeho neustálé lži a výmluvy

se kvapem blížil_.

Shoda přísudku s podmětem IV

1. Vyber vhodné podměty tak, aby byla dodržena správná shoda a slovesa v závorkách dej do náležitého tvaru. Dej pozor na shodu přísudku s podmětem!

Na nedělní grilování se sešli i – rodiče, prarodiče, kamarádky, babička a maminka - .

U grilu stáli i a opékali i maso – rodiče, kamarádi, dědeček a babička - .

U stolu seděli y a popíjeli y víno - ženy, kamarádi, kamarádky, Jana a Petra - .

Kolem stolu (stát) _____ židle.

Na stole (ležet) _____ příbory, ubrousky, tácky.

Všichni se vesele (bavit, smát se) _____.

2. Zakroužkuj podměty, které je možné k přísudku v bublině doplnit. Pozor na shodu přísudku s podmětem!

	všichni kamarádi	Honza s Alenou	
tisíce lidí	Velikonoce	mraky	
<u>lidičky</u>	my	ledoborci	dnové
ledoborce		blížili se	oni
závodníci	stráže		zástupy žen
lyžaři a snowboardisté	krásné časy		svátky a dny klidu

Interpunkce v několikanásobném větěném členu

1. Utvoř věty s uvedenými dvěma výrazy tak, aby byla obě slova v různých významových poměrech.

TATÍNEK

MAMINKA

SLUČOVACÍ:

_____ Tatínek a maminka mi byli v těžkých chvílích vždy oporou. _____

ODPOROVACÍ

STUPŇOVACÍ

VYLUČOVACÍ

DŮSLEDKOVÝ

2. Do vět vyber vhodné spojky a doplň čárky tam, kde mají být.

dokonce i

jednak - jednak

a tím

a

ale

buď - nebo

ani - ani

nebo

V zimě nosím kabát **nebo** bundu.

Chlapec byl hodný, dobrosrdečný _____ občas zlostný, nedůtklivý.

Jedním z nejvzácnějších _____ nejdražších kovů je platina.

Poměrně vysokou inteligenci mezi zvířaty mají opice _____ delfini a sloni.

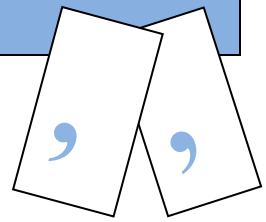
Povrch ostrova byl porostlý _____ lesy _____ řídkou trávou.

Písmena Morseovy abecedy tvoří tečky _____ čárky.

Obyvatelé se živí _____ rybářstvím _____ primitivním zemědělstvím.

V této části pouště nenajdete _____ zvířata _____ rostliny.

Čárka v přívlastku

1. Do čtverců u jednotlivých členů přívlastku postupně rozvíjejícího napiš správné pořadí v následujících větách. Proč u něj nepíšeme čárku?

Bylo **krásné** _____ odpoledne.

pozdní / krásné / listopadové /

_____ oči mi hned učarovaly.

černé / Ty / velké / jeho /

2. Rozhodni, zda lze vynechat část uvedenou mezi čárkami. Své rozhodnutí zdůvodni.

, svítící mi přímo do okna, mě budil ze spaní.

ANO × NE

Životy lidí, usazených na úpatí _____, bývají vážně ohroženy. ANO × NE

, reprezentující ČR na zimních olympijských hrách v Naganu, získali zlatou medaili.

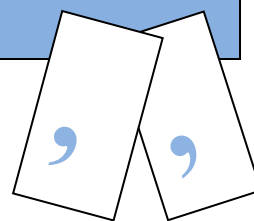
ANO × NE

, vypouštějící páru a dým, vjízděla do nádraží.

ANO × NE

Přístavkové spojení I

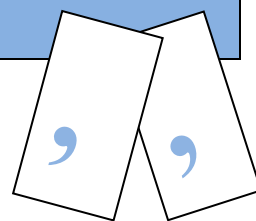

1. Do následující křížovky doplň správné výrazy. Ve větách pod křížovkou vždy podtrhni přístavkovou část.

1	O	L	Y	M	P	U			
2			Ř						
3						Í			
4					S				
5				T					
6		A							
7								V	
8					E				
9				K					

1. Zeus, vládce bohů, sídlil na _____.
2. Určitě navštívíme _____, hlavní město Francie.
3. Vystoupili jsme na Praděd, nejvyšší vrchol _____.
4. Oblíbil jsem si seriál o F. L. Věkovi, hlavní postavě známého _____ románu.
5. Braniboři v Čechách, první _____ opera, měla už při premiéře velký úspěch.
6. Učili jsme se o _____, nejhlubší propasti Moravského krasu.
7. _____ Seifert, známý český básník, získal Nobelovu cenu.
8. V _____, hlavním městě České republiky, se konala celosvětová výstava obrazů.
9. Jan _____, slepý vojevůdce husitských vojsk, byl prý velmi moudrý muž.

Přístavkové spojení II

1. Přiřaď členy v přístavkovém vztahu ke vhodným osobnostem. Doplň čárky.

hlavní představitel české reformace

autora Starých pověstí českých

syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny

autor vzpomínkové prózy *Smrt krásných srnců*

prezidenta České republiky v letech 1993 - 2003

Dílo Aloise Jiráska, **autora Starých pověstí českých**, se stalo oblíbenou četbou mnoha lidí.

Ota Pavel _____ se narodil v židovské rodině obchodního cestujícího.

Jan Hus _____ byl autorem latinských i českých náboženských spisů a listů.

Karel IV. _____ byl vychováván na francouzském dvoře.

Dramata Václava Havla _____ jsou důmyslně jazykově konstruována.

2. Za použití uvedených výrazů dokonči následující věty vhodným přístavkovým vztahem a doplň správně čárky.

prostě například tedy zkrátka

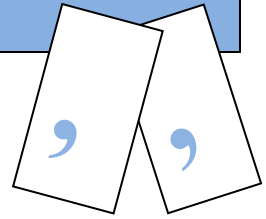
Nový obchod v naší ulici má otevřeno v pondělí, v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek, _____ **zkrátka celý pracovní týden** _____.

Dědečkova chata má pouze dvě místnosti _____.

Na internetu sleduji nejčastěji stránky s oblečením, obuví, doplňky _____.

Na některé sporty _____ jsem skutečný talent.

Samostatný větný člen

1. Obměň věty tak, že vytvoříš samostatný větný člen a správně doplň čárky.

Peněz měl vždycky dost.

Peněz, těch měl vždycky dost.

Karel dnes večer určitě nepřijde.

Malování je moje záliba.

Zabalit věci na výlet je mým úkolem.

Na dovolené bylo hezky.

2. Spoj výrazy v levém sloupci s vhodnými větami v sloupci pravém. Kam napíšeš čárku? Doplň.

U babičky na chalupě

ta se dětem líbila.

Ležet celé prázdniny nachlazený v posteli

s těmi to vždycky uměla.

Školní exkurze do pivovaru

tam se mi moc líbilo.

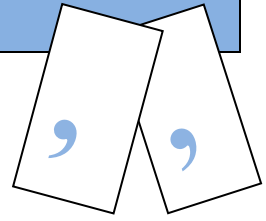
S dětmi

to není šťastná vyhlídka.

3. K obrázku vymysli alespoň 4 věty se samostatným větným členem. (Např. O Vánocích, to se sejde celá rodina.)

Vsuvka

1. Vyhledej a podtrhni ve větách vsuvky. Doplň čárky.

Jednou ke konci léta, už se začínalo stmívat, jsme doprovázeli hosty k autobusu.

Tehdy psal se rok 1945 se narodila moje babička.

Honza přijede na návštěvu myslím v sobotu.

Mírek učivo zdá se vůbec nepochopil.

To se pokud si to dobře pamatuji odehrálo před pěti lety u tety Jany.

Ze závěrečného testu jsem bohužel dostal špatnou známku.

2. Doplň na volná místa ve větách vhodné vsuvky z nabídky. Doplň čárky.

2 dávky denně

s prominutím

1834 – 1891

bylo vlastně už k večeru

prosím

Ona je _____ nenormální!

Včera odpoledne _____ jsem si na tebe vzpomněl.

Jan Neruda _____ patřil ke generaci májovců.

Užívání vitamínu C _____ oslabenému organismu jen prospěje.

Podáš mi _____ tu tužku na tvém stole?

3. K jednotlivým vsuvkám vymysli vždy zbytek věty. Doplň správně čárky.

_____ chodí teprve do první třídy _____.

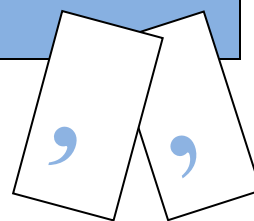
_____ bylo to takhle koncem září _____.

_____ jak je mým zvykem _____.

_____ tuším _____.

_____ to mohou potvrdit jeho rodiče _____.

Vokativ a citoslovce

1. V křížovce vyhledej 4 oslovení a 4 citoslovce a poté je doplň do následujících vět. Doplň příslušné čárky.

A	P	R	O	B	O	H	A	B	R	Y	D
D	C	E	R	U	Š	K	O	I	K	P	Ě
O	K	O	A	K	J	E	T	Č	N	T	Ť
U	I	A	K	I	L	C	I	K	C	O	Á
V	S	V	R	H	P	D	O	F	A	E	T
E	U	A	B	L	I	R	A	U	T	I	K
J	M	H	E	L	E	B	L	J	I	B	O

OSLOVENÍ

CITOSLOVCE

Pospěš si, **Karle!**

_____ to jsem se lekl!

_____ to byla legrace!

Tak mi pomoz _____!

Spi _____ spi!

_____ to bolí!

Nechod' _____ k vodě ven!

_____ nezačínej si zase!

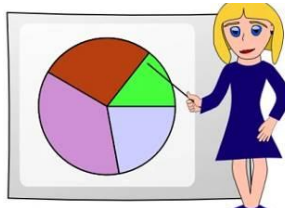
2. Na základě obrázků doplň oslovení a k němu čárky.

Pane _____

odpovězte na otázku.

Prosím _____

omluvte mou nepřítomnost!

Interpunkce ve větě jednoduché na závěr

1. Přiřaď výrazy v levém sloupci ke správným definicím a příkladům.

Zopakuj si pravidla psaní čárky u všech těchto výrazů.

PŘÍVLASTEK POSTUPNĚ ROZVÍJEJÍCÍ	Větný člen, v němž je spojeno dva nebo více výrazů, které mají stejnou syntaktickou platnost.	Nevracej se, Jirko, bez živé a mrtvé vody.
VOKATIV	Zvláštní typ přívlastku vyjádřeného přídavným jménem, v němž se řídicí podstatné jméno rozvíjí nejprve jedním adjektivním přívlastkem a celé toto spojení pak dalším.	Cesta vedla lesy, skalami i bažinami.
PŘÍVLASTEK TĚSNÝ	Rozvitý přívlastek shodný stojící za určovaným podstatným jménem, který můžeme z věty vypustit, aniž se poruší její smysl.	Vystoupili jsme na Sněžku, nejvyšší horu Krkonoš.
NĚKOLIKANÁSO BNÝ VĚTNÝ ČLEN	Rozvitý přívlastek shodný stojící za určovaným podstatným jménem, jehož vypuštěním by se smysl věty změnil.	Sluneční paprsky, po ránu ještě slabé, ozařovaly probouzející se město.
VSUVKA	Spojení dvou či více výrazů, které označují tentýž jev skutečnosti.	Jana a Pavel mezi sebou měli velmi hluboký upřímný vztah.
PŘÍSTAVKOVÉ SPOJENÍ	Výraz, který stojí mimo větu a není do ní mluvnicky začleněn. Má funkci zdůrazňovací, upozorňující. Ve větě je zastoupen zájmeným výrazem.	Ó, jak já už se těším na prázdniny!
PŘÍVLASTEK VOLNÝ	Slovo v 5. pádě vložené do jiné věty. Nesouvisí s ní mluvnicky, má funkci kontaktovou.	Studenti zapsaní do dalšího semestru se dostaví do auly.
SAMOSTATNÝ VĚTNÝ ČLEN	Slovo zapojené do věty jen významově. Vyjadřuje nejčastěji expresivitu.	Mám z toho, upřímně řečeno, strach.
CITOSLOVCE	Slovní výraz či věta, která je do věty volně vložená a souvisí významově s obsahem přerušené věty.	Je to šikula, ten náš kluk!

Souvětí × věta jednoduchá I

Souvětí

1. Rozhodni, zda se jedná o větu jednoduchou či souvětí.

- Víš, co by tě čekalo? →
- Chodil do školy vždy neumytý a neučesaný. →
- Z dálky se ozvala siréna sanitky nebo policejního vozu. →
- Petr se lekl, až málem spadl do příkopu. →
- Šel, kam ho nohy nesly. →

2. K obrázku vytvoř:

a, 2 věty jednoduché (Např. Dva chlapci a dívka hráli na louce fotbal.)

b, 1 souvětí se spojkou **a proto** a 1 souvětí se spojkou **ale**

Souvětí × věta jednoduchá II

Souvětí

1. Z následujících dvojic jednoduchých vět utvoř souvětí.

Ráno byla obloha jasná.

V poledne začalo pršet.

_____ Ráno byla obloha jasná, ale v poledne začalo pršet. _____

Země u potoka byla vlhká.

Chlapci se utábořili na stráni.

Pavlův vztah k domovu se nezměnil.

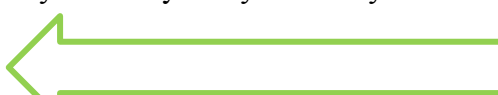

Život ho zavál na různá místa.

Rodina dostala zprávu.

Dědeček bohužel nepřijede.

2. V následujícím textu podtrhni všechny věty jednoduché a do prázdných políček vepiš jejich základní skladební dvojice. Odhal 3 pravopisné chyby.

Karel Hynek Mácha byl nejvýznamějším představitelem českého romantismu. Původní křestní jméno Ignác si později počestil a přidal k němu jméno Karel. Mácha vystudoval gymnázium, filozofii a práva. Cestoval s přáteli po hradech v Čechách, podnikl cestu do Itálie a hrál ochotnické divadlo. Měl milostný vztah s Lori Šomkovou, ze kterého se narodil syn Ludvík. Nemoci podlehl roku 1836 a byl pohřben v Litoměřicích dne plánované svatby s Lori. Jeho ostatky byly převezeny do Prahy na vyšehradský hřbitov.

Souvětí souřadné I

Souvětí

1. Urči významový poměr mezi souřadně spojenými větami hlavními.

V lese se vyskytují zmije, proto je třeba dávat pozor.

poměr _____

Děti si hrály, nebo sbíraly maliny.

poměr _____

Ráda bych ti tu hračku koupila, jenže nemám dost peněz.

poměr _____

Před návštěvou tvého kamaráda jsem nejen uklidila, ale i připravila večeři.

poměr _____

2. Rozhodni, zda je nutné před spojky v souvětí napsat čárku.

Lidé mají rádi úplněk **a** nevědí proč. ANO × NE

Na nádraží mě nikdo nečekal **a tak** jsem odešel. ANO × NE

Tato oblast je přírodní rezervací **neboť** je domovem vzácné zvěře. ANO × NE

Děšť ustal **a** nastal krásný červnový den. ANO × NE

Letos jsme v zimě nelyžovali **ani** nebruslili. ANO × NE

Hana na večírku zpívala **dokonce i** tančila. ANO × NE

Radši jdi pryč **nebo** bude bratr naštvaný. ANO × NE

3. Příčinný poměr u uvedených souvětí změň na poměr důsledkový.

Neslyšela jsem tě přijít, byla jsem totiž v koupelně. _____

Byla jsem zoufalá, neboť se mi nic nedařilo. _____

Souvětí souřadné II

Souvětí

1. K obrázku vymysli vždy jedno souvětí podle uvedených schémat.

I. H stupňovací poměr

II. H

III. V příčinná

I. H důsledkový poměr

II. H odporovací poměr

III. H

I. H

příčinný poměr

III. H

II. V přívlastková

2. V následujících větách oprav chyby v interpunkci.

Karla velmi bolely nohy a přece vydržel až do konce. V poslední době polevil v učení, a navíc se zhoršilo i jeho chování. Trpělivě čekal v čekárně a krátil si čas čtením knihy. Pozvali nás k sobě domů a dokonce nás nechali přenocovat. Určitě o tom něco ví a nechce o tom mluvit. Nejdříve se mu nechtělo, a nakonec nám pomohl. Zima odcházela, a vzduch už voněl jarem. Dobře jsme se celý den bavili a tak už nezbyl čas na povinnosti.

Souvětí podřadné I

Souvětí

1. Souvětí v levém sloupci spoj se správným druhem věty vedlejší.

Měla jsem pocit, že se děje něco zlého.

Mým přáním je, aby vše dobře dopadlo.

Petr zahlédl veverka, jak zmizela v dutině stromu.

Babička mi vyprávěla, jak se za mlada oblékala.

Nejsi, za koho jsem tě pokládala.

podmětná
přívlastková
přísudková
doplňková
předmětná

2. Souvětí k obrázku dokonči tak, aby zde byla zastoupena vedlejší věta místní, časová, příčinná, způsobová a účelová. Doplň čárky.

Petr plaval tam, **kam jen si zámánu.**

Petr plaval tak _____

Jana si šla do vody hrát tehdy _____

Petr šel do vody _____

Jana šla do studené vody _____

3. Do souvětí vymysli vhodné věty vložené, doplň čárky.

Místnost _____ byla velmi prostorná.

Bratranec _____ přijel včera na návštěvu.

Kniha _____ je skvělá.

Povodně _____ měly nedorozírné následky.

Souvětí podřadné II

Souvětí

1. V křížovce vyhledej druhy příslovečných vět vedlejších a všechny vypiš. Poté vymysli souvětí podřadné, ve kterém se bude vyskytovat tato příslovečná věta vedlejší.

Z	N	G	H	A	J	E	N	P	O	C
P	Ř	Í	P	U	S	T	K	O	V	Á
Ů	Ř	T	U	Á	O	N	M	D	I	V
S	R	Í	E	Ú	R	Z	B	M	A	O
O	A	N	Č	J	Č	Á	A	Í	C	S
B	Ý	T	N	I	F	E	I	N	H	A
O	T	S	M	R	N	P	L	K	K	Č
V	S	Í	U	T	A	N	I	O	U	S
Á	P	M	F	D	E	L	N	V	V	K
A	R	V	M	Ě	R	O	V	Á	T	Á

místní

Půjdu tam, odkud jsem přišel.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Dokonči souvětí tak, aby byl zachován uvedený druh vedlejší věty. Doplň čárky.

(příčinná) Šli jsme tiše _____

(účelová) Šli jsme tiše _____

Složitější souvětí I

Souvětí

1. Uvedená souvětí znázorni graficky do prázdných polí.

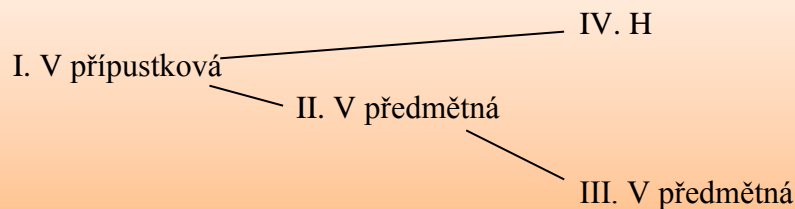
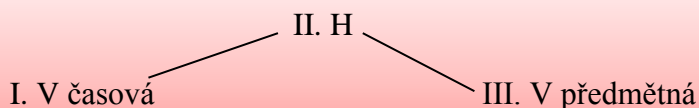
Karkulka se vlka lekla, ale přestala se bát, když poznala, že je to ten vlk, kterého potkala na lesní pěšině.

Karel Čapek věděl, že práce v novinách mu poskytuje přímější kontakt se životem, že mu zostřuje cit pro aktuálnost, že ho učí tvůrčí kázni.

2. Jednotlivá souvětí spoj s grafickým znázorněním, které k nim patří. Do souvětí doplň čárky.

I. H odporovací poměr II. H slučovací poměr III. H

Ačkoli průvodce věděl že návštěvníci netuší co je při prohlídce čeká předem jim nic neřekl.

Děti se hnaly vesele do vody ale během chvilky byly zase venku a začaly pobíhat v lese.

Když došel Honza domů vzpomněl si že se zapomněl Olgy na něco důležitého zeptat.

Složitější souvětí II

Souvětí

1. Očísluj jednotlivé věty v souvětí tak, aby dávalo smysl. Na příslušná místa doplň čárky.

Miroslav začal přemýšlet o programu, který si na dnešek sestavil

a jeho utrpení se násobilo

2 který si na dnešek sestavil

a že si ho začnou jistě dobírat

ubírající se na zábavné výpravy

že za chvíli tudy začnou chodit svobodní hoši

1 Miroslav začal přemýšlet o programu,

neboť věděl

2. K obrázku vymysli 2 souvětí, která se budou skládat z nejméně tří vět. (Např. Drak chrlil oheň, proto všichni utíkali, aby se dostali do bezpečí.)

Infinitivní konstrukce

Souvětí

1. Věty doplň infinitivními konstrukcemi. Vhodně zvol čárky.

Mám za úkol _____

Nejspíš mu jde o to _____

Nesmím zapomenout _____

Nejsi s to _____

2. Uvedené věty přeformuluj tak, aby vznikly věty s infinitivní konstrukcí.

Jana se vůbec nestará o své děti.

Ta německá slovíčka se snad nikdy nenaučím!

Plevel na zahrádce musí být do zítřka vytrhaný.

Kdyby tě Alena slyšela, bylo by zle.

3. K uvedeným větám vymysli vhodné infinitivní konstrukce.

Jsem **INTROVERT** - Nejsm s to se na večírku bavit s lidmi.

Jsem **UPŘÍMNÝ** - _____.

Jsem **NEŠIKA** - _____.

Nejsm **LHÁŘ** - _____.

Interpunkce v souvětí na závěr

Souvětí

1. a, Do textu doplň chybějící čárky.

Francouzská republika je největší zemí západní Evropy jejíž kraje jsou velmi rozmanité. **Na severu se rozkládají Ardeny pohoří Vogézy shlíží na severovýchodě do údolí Rýna Jura a Alpy tvoří hranici se Švýcarskem a Itálií Pyreneje se tyčí na hranici se Španělskem.**

Podnebí Francie se mění od západu k východu a od severu k jihu. Tři pětiny povrchu pokrývá pestrá mozaika polí a luk. Na severu rostou převážně buky a duby ve střední Francii břízy borovice a topoly a ve Středozeří olivy a trnité keře.

Francii ovládanou keltskými Galy dobyli v roce 50 př. n. l. Římané. Jejich vláda trvala do konce 5. století kdy se franský stát stal nezávislým.

Francie má mnoho zajímavých historických památek. Jednou z nich je i městský komplex Saint Emilion ležící v údolí Dordogne odkud pochází také proslulé červené víno. Na 14. července připadá francouzský národní svátek Den Bastilly obávané královské věznice jejímž dobytím začala v roce 1789 Velká francouzská revoluce.

Francie patří mezi pět největších světových pěstitelů a výrobců jablek kukuřice pšenice másla sýrů ale i automobilů. Zemědělství zaměstnává 7 % obyvatel ale Francie i přesto patří k největším zemědělským výrobcům v západní Evropě a vyrábí daleko více. Paříž je světovým střediskem módy ale v zemi je ještě mnoho dalších průmyslových měst.

b, Nakresli graf tučně zvýrazněného souvětí v textu.

c, Urči druh věty vedlejší v tomto souvětí:

Jejich vláda trvala do konce 5. století, kdy se franský stát stal nezávislým. _____

d, Jakým výrazem označujeme podtržená spojení v textu?

obávané královské věznice _____

ovládanou keltskými Galy _____

8 Metodický návod pro učitele

Tato kapitola obsahuje krátký popis aktivit v jednotlivých pracovních listech. U úloh je také zmíněno, pro jaký ročník jsou z hlediska obtížnosti vhodné. Učitelé zde najdou správná řešení jednotlivých úloh všech pracovních listů.

Shoda přísudku s podmětem I

První pracovní list začíná jednoduchým úkolem, kdy mají žáci v křížovce vyhledat přísudky a vhodně je zařadit do uvedených vět. Jedná se o věty s jednoduchým podmětem, tudíž by žákům 2. stupně neměly dělat větší problémy. Úloha je tedy vhodná již pro žáky šesté třídy, ve které by měli být žáci se základními pravidly shody seznámeni. **Řešení:**

H	I	V	Í	Ř	I	L	Y/I	B	Y/I
Z	F	O	I	A	K	L	O	L	V
Ů	R	N	U	Y	B	K	I	P	Y/I
S	E	Ě	G	E	S	V	L	U	L
T	P	L	I	M	Í	A	N	P	A
A	D	Y/I	C	T	E	V	H	Y	R
L	B	A	Š	V	J	F	O	K	Í
A/Y	N	V	Ž	J	K	E	Á	L	B
I	A	Š	É	T	Z	A	M	E	S
N	R	I	V	H	R	K	L	Y/I	I

Na pasece **voněly** dozrávající jahody.

Honzovi spolužáci **navštívili** nemocného kamaráda.

Jakmile ho spatřila, do očí jí **vhrkly** slzy.

Houby **sbírali** již pravěcí lidé.

Zdravotní střediska **zůstala** o svátcích otevřená.

Hlavou mi **vířily** jen samé špatné myšlenky.

Ve druhé úloze si mají žáci procvičit složitější případy shody přísudku s jednoduchým podmětem, přičemž je kladen důraz na jejich tvořivost. Jedná se o vytváření vět v minulém čase s uvedenými podměty. Žáci procvičí shodu se složitějšími podměty typu *rodiče, koně, lidičky* aj. Úkol je vhodný již pro žáky šesté a sedmé třídy. Jelikož zde žáci vymýšlejí odpovědi sami, v řešení se uvádí pouze možné varianty. **Řešení:**

Letní dny	ubíhaly čím dál tím víc.
Houfy špačků	nad námi poletovaly.
O přestávce děti	společně svačily a povídaly si.
Prázdninové dny	se kvapem blížily.
Papíroví draci	se nad námi vznášeli.
Závodní koně	běželi již do cíle.
Někteří rodiče	se nezúčastnili třídních schůzek.

Shoda přísudku s podmětem II

V první úloze jsou podměty zobrazeny obrázky, podle kterých mají žáci doplnit koncovky přičestí minulého. Jedná se o jednoduché případy shody přísudku s několikanásobným podmětem. Úlohu zvládnou žáci všech ročníků 2. stupně. Problém by mohl nastat v případě druhé věty, ve které je důležitá znalost vlajek uvedených států, a jedná se tedy o propojení se zeměpisem. V případě potřeby učitel žákům poradí.

Řešení:

Chlapci a dívky si ve školce společně **hráli**.

Slovensko, Polsko a Maďarsko **vytvořily** významnou skupinu států ve střední a východní Evropě.

Při slavnosti **pobíhali** venku psi i kočky.

Druhá úloha je založena nejprve na vyluštění přesmyček ve větách a poté na doplnění koncovek přičestí minulého. Je opět vhodná pro žáky všech ročníků 2. stupně. **Řešení:**

Podél břehů potoka se **táhly** LOUKY, ZAHRADY, POLE a LESÍKY.

Pomalou **se vlekly** DNI, TÝDNY i MĚSÍCE.

Pozornosti návštěvníků **se těšili** DRAVCI, ŠELMY i PLAZI.

ZEMĚPIS a PŘÍRODOPIS **byly** moje nejoblíbenější předměty.

Na slavnostním večeru **vystoupili** nejlepší ZPĚVÁCI i ZPĚVAČKY.

HOUSATA a KUŘATA **pobíhala** splašeně po dvorku.

Naše nové ŠTĚNĚ a babiččina KOŤATA **se rychle spřátelily**.

MUŽI, ŽENY i DĚVČATA **se těšili** na vystoupení slavného herce.

Shoda přísudku s podmětem III

První úloha není příliš náročná. Žáci mají používat pravidla o shodě přísudku s několikanásobným podmětem. Kroužkují hodící se odpovědi k přísudku v bublině.

Úkol zvládnou žáci obeznámení se všemi pravidly shody a je vhodný na ucelení tohoto učiva. **Řešení:**

Přicházely: davy a skupiny lidí; maminky i dcery; problémy a starosti; hromy a blesky; zpěvačky i herečky; štěňata a koťátko

Ve druhém cvičení je úkolem žáků vybrat správnou možnost z dvou nabízených variant. Opět úloha vhodná pro žáky všech ročníků. **Řešení:**

Jana a Lukáš si to určitě **nevymysleli!**

Petr, Lucie, Magda, Vojta a malý Lukáš **měli** jedno velké tajemství.

Soutěže se **zúčastnili/zúčastnily** nejen dívky, ale i dva odvážní chlapci.

Vánoce i Velikonoce se bleskově **blížily**.

Vysočinou se **prohnaly** silné deště a krupobití.

Třetím úkolem je spojení podmětů se správnými větami a doplnění y/i. Oba sloupce na sebe logicky navazují. **Řešení:**

Pan a paní Novákoví	mě už nebavily.
Měsíc a hvězdy	přispěchali kamarádovi ihned na pomoc.
Prázdniny a dovolená	se již těšili na nového potomka.
Olga a Honza	svítily na obloze celou noc.
Jeho neustálé lži a výmluvy	se kvapem blížily.

Shoda přísudku s podmětem IV

Úkolem žáků v první úloze je vybrat z nabídky vhodné podmínky z hlediska shody a také dát uvedená slovesa v závorce do náležitých tvarů. Procvičují shodu přísudku s několikanásobným podmětem. **Řešení:**

Na nedělní grilování se sešl*í* – rodiče, prarodiče, kamarádky, babička a maminka - .

U grilu stál*í* a opékal*í* maso – rodiče, kamarádi, dědeček a babička - .

U stolu seděl*y* a popíjel*y* víno - ženy, kamarádi, kamarádky, Jana a Petra - .

Kolem stolu (stát) stál*y* židle.

Na stole (ležet) ležel*y* příbory, ubrousky, tácky.

Všichni se vesele (bavit, smát se) bavil*i* a smál*i*.

Ve druhém cvičení mají žáci podobně jako v jedné z předchozích úloh zakroužkovat hodící se podmínky k přísudku v bublině s tím, že je zde zahrnuta shoda

přísudku s jednoduchým i několikanásobným podmětem. Úloha je opět vhodná pro celkové procvičování shody. **Řešení:**

Blížili se: všichni kamarádi; Honza s Alenou; lidičky; my; ledoborci; dnové; oni; závodníci; lyžaři a snowboardisté

Interpunkce v několikanásobném větném členu

V první úloze mají žáci užít dvě uvedená slova ve větách v různých poměrech, čímž procvičují nejen významové poměry mezi několikanásobnými členy, ale zároveň i psaní čárky u těchto poměrů. Úloha je určena zejména žákům sedmé třídy, kde se toto učivo začíná intenzivně probírat, ale mohli by ji zvládnout i žáci nižšího ročníku. Dále je vhodná pro vyšší ročníky jako opakování. Jelikož zde žáci vymýšlejí odpovědi sami, v řešení se uvádí pouze možné varianty. **Řešení:**

Slučovací: **Tatínek a maminka mi byli v těžkých chvílích vždy oporou.**

Odporovací: **Maminka je na mě moc hodná, ale tatínek se na mě občas zlobí.**

Stupňovací: **Na vystoupení přišel nejen tatínek, ale i maminka.**

Vylučovací: **Na pout' s tebou půjde buď tatínek, nebo maminka.**

Důsledkový: **Na charitativní ples šel tatínek, a proto i maminka.**

Druhý úkol představuje osm vět, do kterých mají žáci vybrat vhodné spojky a doplnit čárky. Úloha je vhodná pro žáky sedmé třídy a výše. **Řešení:**

V zimě nosím kabát **nebo** bundu.

Chlapec byl hodný, dobrosrdečný, **ale** občas zlostný, nedůtklivý.

Jedním z nejvzácnějších, **a tím** nejdražších kovů je platina.

Poměrně vysokou inteligenci mezi zvířaty mají opice, **dokonce i** delfini a sloni.

Povrch ostrova byl porostlý **jednak** lesy, **jednak** řídkou trávou.

Písmena Morseovy abecedy tvoří tečky **a** čárky.

Obyvatelé se živí **buď** rybářstvím, **nebo** primitivním zemědělstvím.

V této části pouště nenajdete **ani** zvířata, **ani** rostliny.

Čárka v přívlastku

První úloha je nenáročná. Úkolem je do prázdných čtverců vepsat pořadí členů přívlastku postupně rozvíjejícího a zdůvodnit psaní čárky. Vhodná pro žáky všech ročníků. **Řešení:**

Bylo **krásné pozdní listopadové** odpoledne.

Ty jeho velké černé oči mi hned učarovaly.

Ve druhém cvičení je úkolem rozhodnout, zda můžeme z vět vynechat čárky. Jde o procvičování přívlastku volného a těsného. Na zadaných příkladech si žáci mohou ujasnit pravidla této problematiky. Vhodné pro všechny ročníky. **Řešení:**
ANO; NE; NE; ANO

Přístavkové spojení I

Tento pracovní list obsahuje pouze jednu úlohu, ve které je úkolem doplnit do křížovky správné výrazy do vět a následně do křížovky. Druhým úkolem je podtrhnout přístavkovou část ve všech větách, aby si žáci uvědomili, o jakou problematiku jde. Jelikož je k tomuto úkolu třeba mít jisté znalosti o zeměpisných či historických reáliích, úloha je vhodnější pro žáky již poučenější. **Řešení:**

1	O	L	Y	M	P	U				
2	P	A	Ř	Í	Ž					
3	J	E	S	E	N	Í	K	Ů		
4	J	I	R	Á	S	K	O	V	A	
5	S	M	E	T	A	N	O	V	A	
6	M	A	C	O	Š	E				
7	J	A	R	O	S	L	A	V		
8	P	R	A	Z	E					
9	Ž	I	Ž	K	A					

1. Zeus, vládce bohů, sídlil na _____.
2. Určitě navštívíme _____, hlavní město Francie.
3. Vystoupili jsme na Praděd, nejvyšší vrchol _____.
4. Oblíbil jsem si seriál o F. L. Věkovi, hlavní postavě známého _____ románu.
5. Braniboři v Čechách, první _____ opera, měla už při premiéře velký úspěch.
6. Učili jsme se o _____, nejhlubší propasti Moravského krasu.
7. _____ Seifert, známý český básník, získal Nobelovu cenu.
8. V _____, hlavním městě České republiky, se konala celosvětová výstava obrazů.
9. Jan _____, slepý vojevůdce husitských vojsk, byl prý velmi moudrý muž.

Přístavkové spojení II

V první úloze se vyskytuje pět přístavků a úkolem je doplnit je ke vhodným osobnostem. Jsou vybrány známé osobnosti, které by žáci měli znát. Důležité je, žáky upozornit na doplnění čárek u přístavkových vztahů. **Řešení:**

Dílo Aloise Jiráska, **autora Starých pověstí českých**, se stalo oblíbenou četbou mnoha lidí.

Ota Pavel, **autor vzpomínkové prózy Smrt krásných srnců**, se narodil v židovské rodině obchodního cestujícího.

Jan Hus, **hlavní představitel české reformace**, byl autorem latinských i českých náboženských spisů a listů.

Karel IV., **syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny**, byl vychováván na francouzském dvoře.

Dramata Václava Havla, **prezidenta České republiky v letech 1993 – 2003**, jsou důmyslně jazykově konstruována.

Ve druhém úkolu jde o doplnění vět vhodnými výrazy a přístavkovým vztahem. Žáci mají také doplnit správně čárky. Jelikož zde žáci vymýšlejí odpovědi sami, v řešení se uvádí pouze možné varianty. **Řešení:**

Nový obchod v naší ulici má otevřeno v pondělí, v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek, **zkrátka celý pracovní týden.**

Dědečkova chata má pouze dvě místnosti, **tedy obývací a ložnici.**

Na internetu sleduji nejčastěji stránky s oblečením, obuví, doplňky, **prostě módu.**

Na některé sporty, **například fotbal a volejbal**, jsem skutečný talent.

Samostatný větný člen

V první úloze jde o vytváření samostatných větných členů z vět. Vybrány jsou jednoduché příklady. Cvičení je vhodné zejména pro žáky deváté třídy, jelikož se toto učivo probírá až později. Pokud jsou žáci seznámeni se samostatným větným členem již ve třídě osmé, lze použít úlohu i zde. **Řešení:**

Peněz, **těch měl vždycky dost.**

Karel, **ten dnes večer určitě nepřijde.**

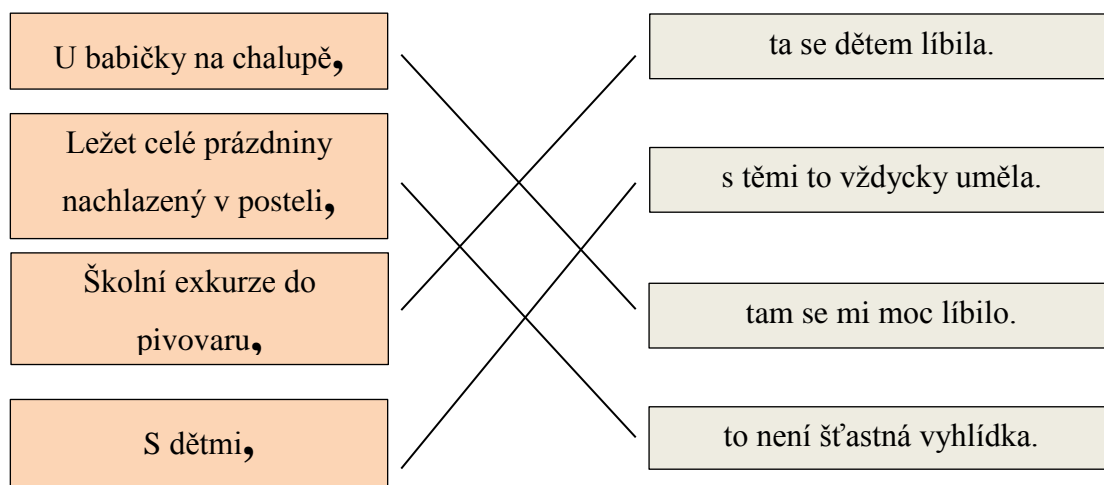
Malování, **to je moje záliba.**

Zabalit věci na výlet, **to je mým úkolem.**

Na dovolené, **tam bylo hezky.**

Druhý úkol je zaměřen na spojování výrazů s odpovídajícími větami a na doplnění čárky tam, kde má správně být. Opět je vhodný pro žáky vyšších ročníků.

Řešení:

Pracovní list je završen třetím úkolem, v němž mají žáci na základě obrázku vymyslet alespoň čtyři věty se samostatným větným členem. Úloha dává prostor fantazii žáků. Jelikož žáci vymýšlejí odpovědi sami, neuvádí se u této úlohy řešení.

Vsuvka

První cvičení obsahuje šest vět, ve kterých mají žáci hledat vsuvky a případně doplnit čárky. Tento úkol není příliš náročný. Lze ho použít u žáků poučených o učivu o vsuvce. **Řešení:**

Jednou ke konci léta, už se začínalo stmívat, jsme doprovázeli hosty k autobusu.

Tehdy, psal se rok 1945, se narodila moje babička.

Honza přijede na návštěvu myslím v sobotu.

Mírek učivo zdá se vůbec nepochopil.

To se, pokud si to dobře pamatují, odehrálo před pěti lety u tety Jany.

Ze závěrečného testu jsem bohužel dostal špatnou známku.

V následujícím druhém úkolu jde o doplnění různých typů vsuvek na prázdná místa ve větách. Žáci mají také doplnit čárky tam, kde je třeba. **Řešení:**

Ona je, s **prominutím**, nenormální!

Včera odpoledne – **bylo vlastně už k večeru** - jsem si na tebe vzpomněl.

Jan Neruda (1834 – 1891) patřil ke generaci májovců.

Užívání vitamínu C (**2 dávky denně**) oslabenému organismu jen prospěje.

Podáš mi **prosím** tu tužku na tvém stole.

Ve třetí úloze mají žáci na základě uvedené vsuvky vymyslet zbytek věty a doplnit správně čárky. Jelikož zde žáci vymýšlejí odpovědi sami, v řešení se uvádí pouze možné varianty. **Řešení:**

Náš Mirek, **chodí teprve do první třídy**, je velice šikovný chlapec.

Jednou, **bylo to takhle koncem září**, přijel na návštěvu strýc z Ameriky.

Já přijdu, **jak je mým zvykem**, určitě pozdě.

Tvá taška je **tuším** v obýváku.

Petr je, **to mohou potvrdit jeho rodiče**, velice hyperaktivní dítě.

Vokativ a citoslovce

První úkol představuje křížovka, ve které žáci hledají čtyři oslovení a čtyři citoslovce.

Následně je mají přiřadit k větám a doplnit na vhodná místa čárky. **Řešení:**

A	P	R	O	B	O	H	A	B	R	Y	D
D	C	E	R	U	Š	K	O	I	K	P	Ě
O	K	O	A	K	J	E	T	Č	N	T	Ť
U	I	A	K	I	L	C	I	K	C	O	Á
V	S	V	R	H	P	D	O	F	A	E	T
E	U	A	B	L	I	R	A	U	T	I	K
J	M	H	E	L	E	B	L	J	I	B	O

Pospěš si, **Karle!**

Fuj, to jsem se lekl!

Lidičky, to byla legrace!

Tak mi pomoz, **proboha!**

Spi, **děťátko**, spi!

Ouvej, to bolí!

Nechod', **dceruško**, k vodě ven!

Hele, nezačínej si zase!

Ve druhém úkolu mají žáci na základě obrázků vhodně zvolit oslovení a doplnit čárky na příslušná místa. **Řešení:**

Pane **prezidente/Zemane**, odpovězte na otázku.

Prosím, **paní učitelko/slečno**, omluvte mou nepřítomnost!

Interpunkce ve větě jednoduché na závěr

Tento pracovní list zahrnuje pouze jednu úlohu zaměřenou na teoretické poznatky žáků. Ti mají spojit výrazy se správnými definicemi a příklady. Jedná se o výrazy vyskytující se v předešlých pracovních listech a týkající se syntaktického pravopisu. K tomu, aby žáci pochopili interpunkci ve větě jednoduché, je samozřejmě nezbytným předpokladem i teoretická znalost důležitých výrazů. **Řešení:**

PŘÍVLASTEK POSTUPNĚ ROZVÍJEJÍCÍ	Větný člen, v němž je spojeno dva nebo více výrazů, které mají stejnou syntaktickou platnost.	Nevracej se, Jirko, bez živé a mrtvé vody.
VOKATIV	Zvláštní typ přívlastku vyjádřeného přídavným jménem, v němž se řídící podstatné jméno rozvíjí nejprve jedním adjektivním přívlastkem a celé toto spojení pak dalším.	Cesta vedla lesy, skalami i bažinami.
PŘÍVLASTEK TĚSNÝ	Rozvitý přívlastek shodný stojící za určovaným podstatným jménem, který můžeme z věty vypustit, aniž se poruší její smysl.	Vystoupili jsme na Sněžku, nejvyšší horu Krkonoš.
NĚKOLIKANÁSO BNÝ VĚTNÝ ČLEN	Rozvitý přívlastek shodný stojící za určovaným podstatným jménem, jehož vypuštěním by se smysl věty změnil.	Sluneční paprsky, po ránu ještě slabé, ozařovaly probouzející se město.
VSUVKA	Spojení dvou či více výrazů, které označují tentýž jev skutečnosti.	Jana a Pavel mezi sebou měli velmi hluboký upřímný vztah.
PŘÍSTAVKOVÉ SPOJENÍ	Výraz, který stojí mimo větu a není do ní mluvnicky začleněn. Má funkci zdůrazňovací, upozorňující. Ve větě je zastoupen zájmenným výrazem.	Ó, jak já už se těším na prázdniny!
PŘÍVLASTEK VOLNÝ	Slovo v 5. pádě vložené do jiné věty. Nesouvisí s ní mluvnicky, má funkci kontaktní.	Studenti zapsaní do dalšího semestru se dostávají do auly.
SAMOSTATNÝ VĚTNÝ ČLEN	Slovo zapojené do věty jen významově. Vyjadřuje nejčastěji expresivitu.	Mám z toho, upřímně řečeno, strach.
CITOSLOVCE	Slovní výraz či věta, která je do věty volně vložená a souvisí významově s obsahem přerušené věty.	Je to šikula, ten náš kluk!

Souvětí × věta jednoduchá I

V první úloze jde o rozlišení věty jednoduché a souvětí. Lze ji využít ve všech ročnících, jelikož toto mají žáci šesté třídy již zvládat. Pro starší žáky, kteří jsou poučeni o skladbě souvětí, může být tento úkol velmi lehký. **Řešení:**

S; VJ; VJ; S; S

Druhý úkol představuje obrázek, k němuž mají žáci vytvořit nejprve dvě věty jednoduché a následně dvě souvětí s uvedenými spojkami. Cvičení není těžké, ale vhodné spíše pro sedmou třídu a výše. Jelikož zde žáci vymýšlejí odpovědi sami, v řešení se uvádí pouze možné varianty. **Řešení:**

a, Tři děti hrály na hřišti fotbal. / Dva chlapci běželi za dívkou.

b, Dívka se zmocnila míče, a proto za ní chlapci utíkali. / Chlapci se usilovně snažili dívku dohonit, ale bohužel jí nestačili.

Souvětí × věta jednoduchá II

Úloha první je zaměřena na vytvoření souvětí z dvojic vět jednoduchých. Věty jsou srozumitelné a vytvoření souvětí by nemělo dělat problém. Žáci musí užít vhodné spojovací výrazy. **Řešení:**

Ráno byla obloha jasná, ale v poledne začalo pršet.

Země u potoka byla vlhká, a proto se chlapci utábořili na stráni.

Pavlův vztah k domovu se nezměnil, ačkoliv ho život zavál na různá místa.

Rodina dostala zprávu, že dědeček bohužel nepřijede.

Ve druhém úkolu mají žáci na základě krátkého textu o životě Karla Hynka Máchy podtrhnout všechny věty jednoduché a do prázdných políček zapsat jejich základní skladební dvojice. Navíc se v textu vyskytují tři pravopisné chyby, které mají odhalit. V řešení jsou tyto chyby červeně vyznačeny. **Řešení:**

Karel Hynek Mácha byl nejvýznamnějším představitelem českého romantismu. Původní křestní jméno Ignác si později počestil a přidal k němu jméno Karel. Mácha vystudoval gymnázium, filozofii a práva. Cestoval s přáteli po hradech v Čechách, podnikl cestu do Itálie a hrál ochotnické divadlo. Měl milostný vztah s Lori Šomkovou, ze kterého se narodil syn Ludvík. Nemoci podlehl roku 1836 a byl pohřben v Litoměřicích dne plánované svatby s Lori. Jeho ostatky byly převezeny do Prahy na vyšehradský hřbitov.

Skladební dvojice: Karel Hynek Mácha – byl představitelem; Mácha – vystudoval; ostatky – byly převezeny

Souvětí souřadné I

V první úloze jde o určení významových poměrů mezi souřadně spojenými větami hlavními. Zahrnuty jsou čtyři tyto poměry. Věty jsou doplněny vhodnými obrázky. Úkol je vhodný pro žáky sedmé třídy a výše. **Řešení:**

důsledkový; vylučovací; odporovací; stupňovací

Druhým úkolem žáci procvičují opět významové poměry, ale zde už mají sami rozhodnout, zda před spojkami napíšou čárku či nikoli. **Řešení:**

ANO; ANO; ANO; NE; NE; ANO; ANO

Záměrem třetí úlohy je uvědomění si rozdílu mezi poměrem příčinným a důsledkovým, který dělá často žákům problémy. **Řešení:**

Byla jsem v koupelně, **a proto** jsem tě neslyšela přijít.

Nic se mi nedařilo, **a tak** jsem byla zoufalá.

Souvětí souřadné II

První úloha je časově náročnější, neboť požaduje žákovo tvůrčí fantazii. Úkolem je vymyslet tři věty dle zadaných schémat. Žáci procvičují opět poměry mezi souřadně spojenými větami. **Možné věty hodící se do schématu:**

Dívka chlapci nedala vajíčka, dokonce i utíkala, protože se ho velmi bála.

Chlapec chtěl dívce našlehat pomlázkou, a proto ji honil, ale bohužel ji nedoběhl.

Dívka utíkala před chlapcem, který měl v ruce pomlázku, neboť se ho bála.

Ve druhém úkolu mají žáci opravit chybnou interpunkci v souřadně spojených větách hlavních. V řešení je barevně vyznačena chybná interpunkce. **Řešení:**

Karla velmi bolely nohy **a přece** vydržel až do konce. V poslední době polevil v učení, a navíc se zhoršilo i jeho chování. Trpělivě čekal v čekárně a krátil si čas čtením knihy. Pozvali nás k sobě domů **a dokonce** nás nechali přenocovat. Určitě o tom něco ví **a** nechce o tom mluvit. Nejdříve se mu nechtělo, a nakonec nám pomohl. Zima odcházela, **a** vzduch už voněl jarem. Dobře jsme se celý den bavili **a tak** už nezbyl čas na povinnosti.

Souvětí podřadné I

První úloha není časově náročná. Jde o spojení souvětí s odpovídajícím druhem věty vedlejší. Je vhodná pro žáky sedmé třídy a výše. **Řešení:**

Měla jsem pocit, že se děje něco zlého.	přívlastková
Mým přáním je, aby vše dobře dopadlo.	podmětná
Petr zahlédl veverka, jak zmizela v dutině stromu.	doplňková
Babička mi vyprávěla, jak se za mlada oblékala.	předmětná
Nejsi, za koho jsem tě pokládala.	přísudková

Ve druhém cvičení mají žáci dokončit souvětí tak, aby se v nich vyskytovaly uvedené druhy vět vedlejších. Jelikož žáci vymýšlejí věty sami, v řešení jsou pouze možné varianty. **Řešení:**

Petr plaval tam, kam jen si zámánil.	místní
Petr plaval tak, až Janu celou pocákal.	způsobová
Jana si šla do vody hrát tehdy, když uviděla Petra.	časová
Petr šel do vody, aby si ho Jana konečně všimla.	účelová
Jana šla do studené vody, protože jí bylo horko.	příčinná

Třetí úloha, v níž jde o doplnění vhodných vložených vět, je jednoduchá a slouží k procvičení interpunkce u souvětí s větami vloženými. Jelikož žáci vymýšlejí věty sami, v řešení jsou pouze možné varianty. **Řešení:**

Místnost, **do které jsme vstoupili**, byla velmi prostorná.

Bratranec, **kterého jsem dlouho neviděl**, přijel včera na návštěvu.

Kniha, **kterou jsi mi půjčil**, je skvělá.

Povodně, **které všechny překvapily**, měly nedozírné následky.

Souvětí podřadné II

V prvním úkolu mají žáci vyhledat v křížovce osm druhů příslovečných vět vedlejších, poté tyto druhy vypsát a na volné řádky vymyslet souvětí podřadné, ve kterém se bude vyskytovat odpovídající druh vedlejší věty. Jelikož žáci vytvářejí odpovědi sami, v řešení se uvádí pouze druhy vět vedlejších vyskytující se v křížovce. **Řešení:**

Z	N	G	H	A	J	E	N	P	O	C
P	Ř	Í	P	U	S	T	K	O	V	Á
Ů	Ř	T	U	Á	O	N	M	D	I	V
S	R	Í	E	Ú	R	Z	B	M	A	O
O	A	N	Č	J	Č	Á	A	Í	C	S
B	Ý	T	N	I	F	E	I	N	H	A
O	T	S	M	R	N	P	L	K	K	Č
V	S	Í	U	T	A	N	I	O	U	S
Á	P	M	F	D	E	L	N	V	V	K
A	R	V	M	Ě	R	O	V	Á	T	Á

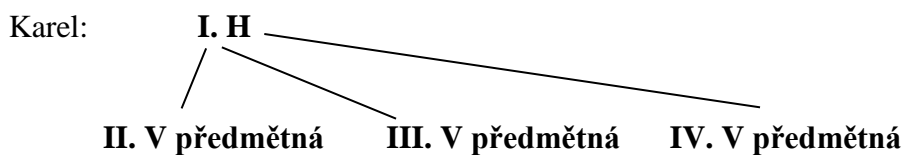
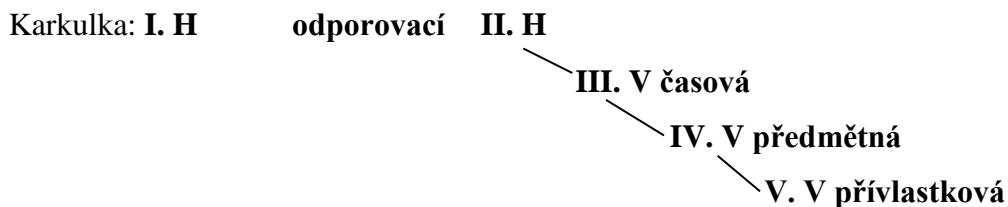
Druhý úkol je krátký a slouží k uvědomění si rozdílu mezi vedlejší větou příčinnou a účelovou. V řešení jsou uvedeny možné varianty. **Řešení:**

Příčinná: Šli jsme tiše, protože jsme tě nechtěli vzbudit.

Účelová: Šli jsme tiše, abychom tě nepolekali.

Složitější souvětí I

V první úloze mají žáci graficky znázornit dvě uvedená složitá souvětí. Úkol je vhodný pro žáky vyšších ročníků, neboť je náročnější. **Řešení:**

Druhé cvičení je založené na přiřazení tří grafických schémat k příslušnému souvětí. Žáci mají dále doplnit chybějící čárky. **Řešení:**

I. H odporovací poměr II. H slučovací poměr III. H

I. V časová II. H III. V předmětná

I. V přípustková IV. H
II. V předmětná
III. V předmětná

Ačkoli průvodce věděl, že návštěvníci netuší, co je při prohlídce čeká, předem jim nic neřekl.

Děti se hnaly vesele do vody, ale během chvilky byly zase venku a začaly pobíhat v lese.

Když došel Honza domů, vzpomněl si, že se zapomněl Olgy na něco důležitého zeptat.

Složitější souvětí II

První úkol tohoto pracovního listu je jednoduchý. Žáci mají poskládat jednotlivé věty do souvětí, aby dávalo smysl. Nezbytnou součástí je samozřejmě správné doplnění čárek. **Řešení:**

Miroslav začal přemýšlet o programu, který si na dnešek sestavil, a jeho utrpení se násobilo, neboť věděl, že za chvíli tudy začnou chodit svobodní hoši, ubírající se na zábavné výpravy, a že si ho začnou jistě dobírat.

Ve druhé úloze jde o vytvoření dvou složitějších souvětí na základě obrázku. Hlavním cílem je opět procvičit zejména interpunkci. Jelikož žáci vymýšlejí odpovědi sami, není zde uvedeno řešení.

Infinitivní konstrukce

V prvním úkolu mají žáci doplnit infinitivní konstrukce k začátkům vět. Jedná se o celkem lehké případy, ale je nutné znát pravidla interpunkce v těchto konstrukcích. V řešení jsou uvedeny pouze možné varianty. **Řešení:**

Mám za úkol **starat se o celý dům**.

Nejspíš mu jde o to, **vyprovokovat mě k hádce**.

Nesmím zapomenout **udělat si domácí úkoly**.

Nejsi s to **se tu gramatiku naučit!**

V následujícím druhém úkolu jde o přeformulování vět na věty s infinitivními konstrukcemi. **Řešení:**

Jana není s to postarat se o své děti.

Nejsem s to se ta německá slovíčka naučit!

Mám za úkol vytrhat do zítřka všechen plevel na zahrádce.

Uslyšet tě Alena, bylo by zle.

Ve třetí úloze je úkolem opět doplnit vhodné infinitivní konstrukce na základě začatých vět. **Možné řešení:**

Jsem **INTROVERT** - **Nejsem s to se na večírku bavit s lidmi.**

Jsem **UPŘÍMNÝ** - **Jsem s to říct ti to přímo do očí.**

Jsem **NEŠIKA** - **Nejsem s to cokoli opravit.**

Nejsem **LHÁŘ** - **Nejsem s to ti lhát.**

Interpunkce v souvětí na závěr

Poslední pracovní list obsahuje pouze jednu úlohu se čtyřmi podúkoly, které se vztahují k textu. Nejprve se po žákovi požaduje doplnění chybějící interpunkce. Dalším úkolem je grafické znázornění jednoho souvětí z textu, určení věty vedlejší v uvedeném souvětí a pojmenování dvou spojení, která se v textu vyskytují. Úloha je vhodná spíše pro žáky osmé a deváté třídy. **Řešení:**

a, Francouzská republika je největší zemí západní Evropy, jejíž kraje jsou velmi rozmanité. Na severu se rozkládají Ardeny, pohoří Vogézy shlíží na severovýchodě do údolí Rýna, Jura a Alpy tvoří hranici se Švýcarskem a Itálií, Pyreneje se tyčí na hranici se Španělskem.

Podnebí Francie se mění od západu k východu a od severu k jihu. Tři pětiny povrchu pokrývá pestrá mozaika polí a luk. Na severu rostou převážně buky a duby, ve střední Francii břízy, borovice a topoly a ve Středozeří olivy a trnité keře.

Francii, ovládanou keltskými Galy, dobyli v roce 50 př. n. l. Římané. Jejich vláda trvala do konce 5. století, kdy se franský stát stal nezávislým.

Francie má mnoho zajímavých historických památek. Jednou z nich je i městský komplex Saint Emilion, ležící v údolí Dordogne, odkud pochází také proslulé červené víno. Na 14. července připadá francouzský národní svátek Den Bastilly, obávané královské věznice, jejímž dobytím začala v roce 1789 Velká francouzská revoluce.

Francie patří mezi pět největších světových pěstitelů a výrobců jablek, kukuřice, pšenice, másla, sýrů, ale i automobilů. Zemědělství zaměstnává 7 % obyvatel, ale Francie i přesto patří k největším zemědělským výrobcům v západní Evropě a vyrábí daleko více. Paříž je světovým střediskem módy, ale v zemi je ještě mnoho dalších průmyslových měst.

b, I. H slučovací **II. H** slučovací **III. H** slučovací **IV. H**

c, přívlastková

d, přístavek / přívlastek volný

9 Výstup z praxe

V praxi bylo testováno devět pracovních listů na Základní škole Fantova v Kaplici. Po vypracování pracovního listu každý žák vyplnil krátký evaluační dotazník (příloha 1), na základě něhož byly v testovaných pracovních listech provedeny korektury. Dále proběhla vlastní evaluace, tedy vlastní zhodnocení vyplněných pracovních listů. Evaluace byla následně doplněna o elicitální rozhovory s vyučujícími, kteří pracovní listy zadávali. Ti doplnili informace o tom, nakolik už měli žáci dané učivo procvičené a další důležité informace potřebné ke zhodnocení vypracovaných pracovních listů.

9.1 Testování vybraných pracovních listů

Testování pracovních listů proběhlo v říjnu 2015 na Základní škole Fantova v Kaplici. Celkem bylo vyplněno 457 pracovních listů 208 respondenty. Žáci dostali v rámci hodin českého jazyka barevně nakopírované pracovní listy od svých vyučujících. Bylo jim řečeno, že se jedná o pracovní listy sestavené studentkou z Pedagogické fakulty. Na vypracování neměli zadaný časový limit. Každý pracoval samostatně. Za vyplnění nebyli nijak hodnoceni a nedostávali žádnou zpětnou vazbu.

Z oblasti shody přísudku s podmínkem byly vybrány pracovní listy Shoda přísudku s podmínkem II a Shoda přísudku s podmínkem IV, které jsou vizuálně zajímavé a zaměřují se na shodu přísudku s několikanásobným podmínkem.

Pro testování v oblasti interpunkce ve větě jednoduché byly vybrány pracovní listy Interpunkce v několikanásobném větném členu, Přístavkové spojení II a Vokativ a citoslovce.

Z oblasti interpunkce v souvětí bylo pro testování vybráno nejvíce pracovních listů, jelikož je tato část zároveň nejrozsáhlejší a spadá do ní mnoho jevů, které se týkají syntaktického pravopisu. Proběhlo testování pracovních listů Souvětí souřadné I, Souvětí podřadné II, Složitější souvětí I a Infinitivní konstrukce.

V dotaznících byla sledována náročnost jednotlivých úloh a jejich zábavnost. Dalším sledovaným kritériem bylo, zda měli žáci dostatek místa na své odpovědi a zda bylo zadání úloh jasně zformulováno. V dotazníku se na závěr vyskytovala volná otázka týkající se celého pracovního listu. Na základě vyplněných dotazníků byly v pracovních listech pozměněny některé úlohy, případně bylo upraveno jejich zadání, aby bylo žákům jasnější.

Po vyhodnocení dotazníků proběhlo vlastní zhodnocení vyplněných pracovních listů. Šlo zejména o porovnání znalostí žáků s očekáváními, které byly stanoveny při tvorbě pracovních listů.

Evaluace byla dále doplněna o rozhovory s vyučujícími, kteří dané pracovní listy zadávali. Rozhovory proběhly bezprostředně poté, co došlo k testování. Vyučující doplnili informace především o tom, do jaké míry měli žáci učivo probrané, což se samozřejmě ve vyplněných pracovních listech projevilo.

9.1.1 Testování pracovního listu Shoda přísudku s podmínkem II

Tento pracovní list byl vyplněn 55 žáky 6. ročníku ve věku 11 – 12 let a 7. ročníku ve věku 12 – 13 let.

Úloha 1 je zaměřena na procvičení shody přísudku s několikanásobným podmínkem, přičemž jsou zde obsažena snadná pravidla, která by žáci 6. a 7. třídy měli ovládat. Úlohu 1 žáci hodnotili jako snadnou či středně obtížnou, nijak výjimečnou, které rozuměli ihned napoprvé a měli na vyplnění dostatek místa. Tento úkol žákům nedělal příliš problémy. Pouze v několika málo případech se objevilo měkké *i* u druhé věty.

V úloze 2 se již vyskytují složitější případy shody přísudku s několikanásobným podmínkem. Žáci ji hodnotili jako snadnou či středně obtížnou. V 6. třídě ji vnímali jako zábavnou, v 7. třídě potom jako nijak výjimečnou. Dále se shodli, že zadání rozuměli a měli dostatek místa. Ve volné otázce se ovšem objevovaly poznámky k nedostatku místa na rozluštění přesmyček. Téměř všichni si totiž vždy vyluštěné přesmyčky přepsali a poté až doplňovali shodu. Žáci požadovali volné řádky. Na základě tohoto zjištění byla provedena úprava v této úloze a byly doplněny řádky na vyluštěné přesmyčky.

Při rozhovorech se zadávajícími učiteli došlo ke zjištění, že žáci obou ročníků měli toto učivo dostatečně probrané. Téměř všichni ovšem chybovali ve shodě přísudku s podmínkem *dni*, kde se velmi často objevovalo měkké *i*. Dále měli problém ve shodě přísudku s několikanásobným podmínkem, kde se vyskytují všechny podměty rodu středního množného čísla, tudíž je správná koncovka *a*. Nejčastěji žáci doplňovali tvrdé *y*. Pokud byla shoda v tomto případě správně, často ji chybně používali i v případě, kdy se v podmětu vyskytovaly podstatná jména rodu středního, ale jedno v množném čísle a druhé v jednotném (*Naše nové štěně a babiččina kořata se rychle spřátelila.*). Další častou chybou bylo, že žáci zapomínají při shodě s několikanásobným podmínkem

dávat přednost mužskému rodu životnému, pokud se zde vyskytuje (*Muži, ženy i děvčata se těšily na vystoupení slavného herce.*). Ve výše jmenovaných případech chybovali žáci obou ročníků, ale v 7. ročníku se vyskytovalo těchto chyb mnohem méně. Tento pracovní list je určen žákům všech ročníků 2. stupně základní školy. Testování žáci prokázali, že učivo ovládají, ale stále chybují v případech, které se považují za výjimky.

9.1.2 Testování pracovního listu Shoda přísudku s podmětem IV

Tento pracovní list vyplnilo 49 žáků 6. ročníku ve věku 11 – 12 let a 7. ročníku ve věku 12 – 13 let.

Úlohu 1 žáci vnímali jako středně obtížnou, přičemž pro žáky 6. ročníku byla zábavnější. Místa na vypracování měli všichni dostatek. Rozpor ovšem nastal při posouzení obtížnosti, jelikož většina označila, že zadání pochopila ihned, ale z vypracovaných pracovních listů je jasné, že žáci nepochopili, co mají dělat. Dle zadání měli doplnit věty v minulém čase, ovšem mnoho z nich doplňovalo výrazy pouze podle smyslu. Žáci vůbec nepřemýšleli nad shodou. Často také zapomínali, že věty mají být v minulém čase (*Všichni se vesele baví.*). Na základě tohoto zjištění bylo zadání úlohy zpřesněno a celá úloha pozměněna. K větám byly do odrážek přidány podměty, ze kterých mají žáci vybrat správné, a dále přísudky, které mají dát do náležitých tvarů.

Druhou úlohu hodnotili žáci jako středně obtížnou a zábavnou. K volné otázce několik z nich napsalo, že se jim úloha zdála velmi zajímavá a zábavná. Zadání pochopili ihned a byl zde i dostatek místa na odpovědi.

Po rozhovoru s vyučujícími bylo zjištěno, že žáci měli podobně jako u předchozího pracovního listu látku dostatečně probranou, ovšem chybovali opět u nejčastějších výjimek. Například ve druhém úkolu chybně většina kroužkovala výrazy *stráže, zástupy žen* či *Velikonoce*. Naopak nejvíce zapomínali označit výrazy *dnové* a také *my*.

9.1.3 Testování pracovního listu Interpunkce v několikanásobném větném členu

Tento pracovní list byl vyplněn 43 žáky 8. ročníku ve věku 13 – 14 let a 9. ročníku ve věku 14 – 15 let.

Při vyplňování žáky 8. ročníku nastal problém, jelikož neměly učivo o významových poměrech u několikanásobného větného členu ještě zcela probrané.

Proto cvičení 1 zůstalo téměř všemi žáky nevyplněno. Někteří se i přesto pokusili některé věty vymyslet (STUPŇOVACÍ: *Maminka na mě za pětku křičela, ale tatínek mě dokonce i zbil.* DŮSLEDKOVÝ: *Tatínek odjel, a maminka byla smutná.*). U úlohy 2 doplňovali spojky alespoň podle smyslu a někteří se pokusili doplňovat i čárky, ale nedovedli správně rozpoznat poměry, tudíž z těchto vyplněných pracovních listů nelze příliš činit závěry. Vzhledem k tomu, že neměli učivo probrané, logicky hodnotili úlohu jako velmi obtížnou. K volné otázce většina ovšem poznamenala, že pracovní list je velmi zábavně zpracovaný. Oceňovali především grafiku.

Žáci 9. ročníku již měli učivo tohoto pracovního listu probrané. Zadávatelka učitelka s žáky před vyplněním pracovního listu stručně zopakovala pravidla psaní čárky u významových poměrů. Úlohu 1 hodnotili většinou jako středně obtížnou a zábavnou. Někteří pochopili zadání ihned, jiní si ho museli číst dvakrát. Na odpovědi měli dostatek místa. Je zajímavé, že většina žáků spojovala zadaná slova pouze spojovacími výrazy, které jsou pro daný významový poměr typické. Pro odporovací udávali nejčastěji spojku *ale*, pro stupňovací to byla spojka *dokonce*, pro vylučovací *nebo*, pro důsledkový *a proto* či *a tak*.

Úkol 2 žáci hodnotili jako snadný či středně obtížný. Vnímali ho spíše jako nijak výjimečný a zadání porozuměli ihned. Na vyplnění bylo dostatek místa. K volné otázce připisovali opět jako žáci 8. ročníku, že je pracovní list graficky dobře zpracovaný, přehledný. Možná díky tomu, že došlo k zopakování pravidel interpunkce před vyplněním listu, zvládla většina tuto úlohu velmi dobře. Nebyl problém doplnit jednotlivé spojovací výrazy. Nejčastěji chybovali v psaní čárky ve větách se spojovacími výrazy *jednak – jednak*, *ani – ani*, kde zapomínali psát čárku před druhým spojkovým výrazem.

9.1.4 Testování pracovního listu Přístavkové spojení II

Při testování došlo k vyplnění tohoto pracovního listu 41 žáky 9. ročníků ve věku 14 – 15 let.

Úlohu 1 hodnotili žáci jako snadnou či středně obtížnou a nijak výjimečnou. Všichni porozuměli zadání napoprvé a měli dostatek místa na své odpovědi. Zadávatelka učitelé doložili, že se o přístavkovém spojení zmiňovali, ale neprobírali toto učivo podrobněji. Dále se zmínili, že při prohlédnutí pracovního listu žáci potvrdili, že o přístavku slyšeli. Sami učitelé poté při rozhovoru děkovali za tento pracovní list, díky kterému si žáci opět toto učivo připomněli a zopakovali.

Úlohu 2 shledali žáci jako středně obtížnou a nijak výjimečnou. Polovina pochopila zadání okamžitě, polovina si ho četla víckrát. Místa na vyplnění bylo dostatek.

Na vyplněných pracovních listech lze vidět, že žáci přístavkovému spojení rozumí a znají pravidla psaní čárky v tomto vztahu, ale mnohdy zapomínají na jeho oddělení z obou stran. Nejčastější chybou v obou cvičeních byla zapomenutá čárka z druhé strany výrazu (*Na některé sporty, například fotbal, florbal jsem skutečný talent.*). Několik žáků si bohužel nevědělo rady s psaním čárky a doplňovali výrazy pouze podle významu a čárky v celém pracovním listu naprosto opomněli. Ve volné otázce žáci zmiňovali, že vyplňování pracovního listu je bavilo. Objevila se i poznámka, že žačka díky pracovnímu listu konečně pochopila princip psaní čárky u tohoto vztahu.

9.1.5 Testování pracovního listu Vokativ a citoslovce

Tento pracovní list byl vyplněn 41 žáky 9. ročníků ve věku 14 – 15 let.

Úlohu 1 vnímali žáci jako středně obtížnou, zábavnou. Zadání pochopili ihned a měli dostatek místa na vyplnění. Úloha 2 jim přišla snadná, nijak výjimečná.

Učitelé, kteří pracovní list zadávali, v rozhovoru řekli, že toto učivo již probírali, že by nemělo činit problém. Ve vyplněných listech lze poznat, že žáci vědí, jak se citoslovce a vokativ v textu oddělují, ale bohužel značná část zapomněla oddělit tyto výrazy z obou stran (*Spi dítěátko, spi!*). V první úloze, kdy měli žáci vyhledat jednotlivé výrazy, často nevyhledali výraz *lidičky* a nahrazovali ho výrazem *jo*, proto byla křížovka upravena tak, aby nebylo možné v ní najít výraz *jo* a bylo tak nutné další hledání.

9.1.6 Testování pracovního listu Souvětí souřadné I

Tento pracovní list byl vyplněn 64 žáky 8. ročníku ve věku 13 – 14 let a 9. ročníku ve věku 14 – 15 let.

Žáci 8. ročníku teprve toto učivo začínali probírat. Nebyli s ním tedy ještě příliš seznámeni, což se projevilo ve vyplněných pracovních listech. Úlohy tedy hodnotili jako obtížné. Při vypracování se často zadávajících učitelů ptali na řešení. Úlohu 1 většina žáků vynechala. Ve druhém cvičení se pokusili rozhodnout o psaní čárky ve větách, ale spíše tipovali. Pouze u čtyř žáků 8. třídy lze poznat, že znají základní poučku a čárku doplnili na základě významových poměrů. Úlohu 3 se žáci pokusili vyplnit a někteří z nich měli odpovědi správně (*Neslyšela jsem tě přijít, byla jsem totiž*

v koupelně. – Byla jsem v koupelně, proto jsem tě neslyšela. Byla jsem zoufalá, neboť se mi nic nedařilo. – Nic se mi nedařilo, proto jsem byla zoufalá.). Žákům se ale velice líbilo celkové grafické zpracování.

Žáci 9. ročníků již měli toto učivo dostatečně probrané a zadávající učitel potvrdil, že tyto jevy neustále opakují. Úlohu 1 vnímali žáci jako snadnou či středně obtížnou a nijak výjimečnou. Určení významových poměrů jim nedělalo problém. Nejčastěji se chyba vyskytovala u čtvrté věty, kde často uváděli poměr odporovací, u ostatních případů bylo vše v pořádku.

Úlohu 2 žáci zhodnotili jako snadnou, nijak výjimečnou či nezáživnou. Tento úkol nebyl obtížný, žáci správně označovali odpovědi u vět, kde byl významový poměr zcela viditelný. Ovšem tam, kde bylo určení poměrů těžší, se objevili chybné odpovědi. Většina chybovala u první věty, kde se vyjádřila, že čárku před spojkou *a* není nutné napsat. Zde se jedná o poměr odporovací, nikoli o slučovací, proto je napsání čárky nutné. Dále byla častou chybou čárka před spojkou *ani*, ačkoli se zde jednalo o poměr slučovací. Úlohu 3 hodnotili žáci jako snadnou či středně obtížnou a nijak výjimečnou. S tímto úkolem neměli problém. Správně užívali spojovací výraz *a proto*, který byl nejčastější, ale objevila se i spojka *a tak*. V několika málo případech žáci správně vytvořili důsledkový poměr s odpovídající spojkou, ale zapomněli před ni napsat čárku.

K volné otázce žáci psali poznámky o pěkném grafickém zpracování.

9.1.7 Testování pracovního listu **Souvětí podřadné II**

Při testování tohoto pracovního listu došlo k vyplnění 62 žáky 8. ročníku ve věku 13 – 14 let a 9. ročníku ve věku 14 – 15 let.

Žáci 8. ročníku hodnotili úlohu 1 jako středně obtížnou a zábavnou, úlohu 2 jako snadnou a nijak výjimečnou. Na oba úkoly měli dostatek místa. Polovina z nich pochopila zadání dle dotazníku ihned, polovina si ho musela číst víckrát nebo se zeptat. Z vyplněných dotazníků ale vyplývá, že více jak polovina žáků zadání nepochopila a vytvářela zcela něco jiného.

Zadávající učitelka v rozhovoru sdělila, že žáci učivo o souvětí podřadném probírali v 7. ročníku a zatím si ho v 8. ročníku ještě neopakovali, tudíž si ho příliš nepamatovali. Mnoho žáků v prvním úkolu sice správně našlo druhy vedlejších vět, ale vytvářeli následně věty s příslovecnými určeními (ČASOVÁ: *Půjdeme ven za půl hodiny. Za rok mi bude patnáct let.* ZPŮSOBOVÁ: *Vše dělá strašně jednoduše.* MĚROVÁ: *Auto uveze pouze čtvrt tuny.*). Někteří vůbec netušili, co po nich cvičení

požaduje, a vytvářeli věty se slovy podobnými názvu druhu vedlejší věty (PŘÍČINNÁ: *Není jasná příčina dopravní nehody.* ZPŮSOBOVÁ: *Je více způsobů jak upéct kuře. Takovýmto způsobem ke mně mluvit nebudeš.* PODMÍNKOVÁ: *Za velmi složitých podmínek.*). Mnoho žáků ovšem zadání pochopilo a vytvářelo správné věty. Nejmenší problém dělala vedlejší věta účelová, kterou vytvořila většina správně s užitím spojky *aby*. Úlohu 2 vnímali žáci 8. ročníku jako snadnou. Nejčastěji utvářeli vedlejší věty se spojkami *protože*, *aby*, *abychom* a rozdílly pochopili. V utvořených vedlejších větách účelových se ovšem také objevoval nespisovný tvar *aby jsme*.

Žáci 9. ročníku hodnotili úlohu 1 jako středně obtížnou, nijak výjimečnou a úlohu 2 jako snadnou a nijak výjimečnou. Zadání obou úloh pochopili napoprvé a na své odpovědi měli dostatek místa. Zadávající učitelka sdělila, že žáci měli toto učivo dostatečně probrané, a tudíž by ho měli již ovládat. Zmínila se také, že druhy vět vedlejších neustále opakují, ale dělají jim problémy.

Stejně jako u žáků 8. ročníku se v úloze 1 objevovaly vytvořené věty pouze s příslovečnými určeními, ale již v menší míře (ČASOVÁ: *Odpoledne půjdu nakoupit. Vstávala jsem už v 5 hodin.* ZPŮSOBOVÁ: *Zítřejší pojedou autem do práce. Šla jsem do kina opravdu tiše.*). Na utvořených větách lze vidět, že žáci mají toto učivo více probrané, že mu rozumí. Většina tvořila vedlejší věty se spojkami, které jsou pro daný druh vedlejší věty typické. Nejmenší problémy činily vedlejší věty příčinné a účelové, ve kterých žáci užívali nejčastěji spojky *protože* a *aby*. Vedlejší větu časovou často uváděli spojkou *až* (*Až přijdeš, tak se navečeříme. Přijdu, až budu mít uklizeno. Až přijdeš, tak se koukneme na film.*). Vedlejší větu způsobovou tvořili nejčastěji pomocí spojky *jak*, *jako* (*Udělal to tak, jak uměl. Pracoval tak, jak mu poradil.*) a vedlejší větu měrovou pomocí spojky *až* (*Utíkal, až se za ním prášilo.*). Ovšem z vyplněného cvičení lze vyzorovat, že žáci příliš necítí rozdíl mezi vedlejší větou způsobovou a měrovou, jelikož u měrové často uváděli způsobovou (*Složil model, jak nejlépe uměl.*). Vedlejší větu podmínkovou chápou žáci správně a nedělala jim větší problémy. Nejčastěji užívali spojky *jestliže* a *když* (*Jestliže budeš doma, přijdu za tebou. Když se budeš učit, dostaneš počítač.*). Vedlejší větu přípustkovou tvořili nejvíce pomocí spojky *i když* (*I když prší, půjdu ven. Přijdu, i když mě bolí noha.*). Je zajímavé, že žádný žák nepoužil jinou spojku (ačkoliv, třebaže, přestože). V několika málo případech se stalo, že žák zaměňoval vedlejší větu podmínkovou za přípustkovou (PODMÍNKOVÁ: *Šla jsem ven, i když pršelo.*).

Úlohu 2 zvládli žáci 9. ročníku velmi dobře. Rozdíl mezi vedlejší větou příčinnou a účelovou chápou. Nespisovný tvar *aby jsme* se zde také objevoval, ale v mnohem větší míře, než u žáků 8. ročníku.

9.1.8 Testování pracovního listu Složitější souvětí I

Tento pracovní list byl vyplněn 61 žáky 8. ročníku ve věku 13 – 14 let a 9. ročníku ve věku 14 – 15 let.

Žáci 8. ročníku hodnotili úlohu 1 jako velmi obtížnou a nezáživnou, úlohu 2 jako středně obtížnou a nijak výjimečnou. Zadávatelka při rozhovoru sdělila, že žáci 8. třídy ještě složitější souvětí neprobírali, ale již nějaké lehčí případy zmiňovali. Lze říci, že tento pracovní list byl nad jejich síly. Úlohu 1 téměř nikdo nevyplnil, u úlohy 2 se někteří pokusili správně spojit souvětí s grafy, přičemž jen několik málo žáků spojilo správně. Ti, kteří měli úlohu 2 správně, ale už bohužel nedoplnili v souvětí čárky na příslušná místa.

Žáci 9. ročníku složitější souvětí již probírali. Zadávatelka se zmínila, že se této látce věnovala pouze okrajově, spíše pro zajímavost, ale sdělila, že souvětí podřadné a souřadné opakují žáci neustále.

Úlohu 1 vnímali žáci jako středně obtížnou či velmi obtížnou a nijak výjimečnou. Zadání pochopili napoprvé a měli dostatek místa na vypracování. Někteří žáci, kteří měli grafické znázornění správně, tedy určené věty hlavní a vedlejší, druhů vět vedlejších a správně označené závislosti vět vedlejších na větách hlavních, opomněli v grafu znázornit postavení jednotlivých vět. Například napsali všechny věty v grafu vedle sebe, a tím je postavili na stejnou úroveň. V grafu žáci druh vedlejší věty zapisovali buď slovně, nebo pomocí spojovacího výrazu. Spojovací výrazy v grafech ovšem převládali. Velmi často zapomínali označit druh vět vedlejších.

Často se zde vyskytovalo nesprávné určení druhu věty. Žáci chybovali v určování vět hlavních a vedlejších. V prvním souvětí označovali druhou větu hlavní jako vedlejší. Také byl problém v určování závislosti vět vedlejších na ostatních větách v souvětí. Někteří si neuvědomovali, že věta vedlejší může být závislá i na jiné větě vedlejší, a proto veškeré věty vedlejší v souvětí označovali jako závislé na větách hlavních.

Úlohu 2 žáci hodnotili jako středně obtížnou a nijak výjimečnou. Zadání pochopili ihned a na vypracování měli dostatek místa. Zde se velmi často stávalo, že pouze spojili grafy se souvětím, ale už nedoplnili čárky na příslušná místa. Celkem

dobře poznávali souvětí, které začínalo spojkou *ačkoli*. Zbylá dvě souvětí většina zaměňovala. V interpunkci žáci chybovali nejčastěji v souvětí *Děti se hnaly vesele do vody, ale během chvilky byly zase venku a začaly pobíhat v lese.*, kdy psali čárku před spojkou *a*, ale zde nemá čárka být, jelikož se jedná o slučovací poměr mezi větami hlavními. Dále zapomínali oddělovat čárkami třetí větu vedlejší předmětnou v souvětí *Ačkoli průvodce věděl, že návštěvníci netuší, co je při prohlídce čeká, předem jim nic neřekl*. Jinak interpunkce žákům nedělala větší problémy.

9.1.9 Testování pracovního listu Infinitivní konstrukce

Tento pracovní list byl vyplněn 41 žáky 9. ročníků ve věku 14 – 15 let.

Žáci hodnotili úlohu 1 jako snadnou nebo středně obtížnou a nijak výjimečnou. Zadání si museli spíše přečíst víckrát nebo se zeptat a měli dostatek místa na odpovědi. Úlohu 2 vnímali jako středně obtížnou a nijak výjimečnou, úlohu 3 jako středně obtížnou a opět nijak výjimečnou.

Zadávající učitelé v rozhovoru sdělili, že infinitivní konstrukce s žáky budou teprve probírat, ale že před vyplněním pracovního listu žákům pojem infinitivní konstrukce objasnili. Z pracovních listů je zřejmé, že žáci pochopili, co mají dělat. Správně vytvářeli věty s infinitivy, ale na čárky zapomínali. Nejčastěji chybovali v prvním úkolu ve druhé větě (*Nejspíš mu jde o to ...*), kde nepsali čárku. Jestliže totiž ve větě odkazuje k infinitivu zájmeno *to*, infinitiv se obvykle čárkou odděluje. Ovšem žáci byli teprve s tímto pojmem seznámeni, proto je jejich chybování pochopitelné. Jen v několika málo případech se stávalo, že žáci zapomínali na infinitiv a nahrazovali ho jinými slovesnými tvary (*Nejspíš mu jde o to, abychom se učili. Nejspíš mu jde o to, aby byl nejlepší.*)

10 Závěr

Hlavním tématem této práce byl syntaktický pravopis. Cílem bylo vytvoření pracovního sešitu na základě analýzy vybraných učebních materiálů.

V úvodní části došlo k obecnému vysvětlení významu a podstaty učebnic a pracovních sešitů, což se stalo teoretickým základem pro následnou praktickou část. Důraz byl kladen především na učební úlohy a jejich typy. Tyto teoretické poznatky byly využity zejména při analýze učebních materiálů a také při samotném sestavování pracovních listů.

Dále zde bylo pojednáno obecně o pravopisu a pravopisných zásadách. Tato část měla sloužit k ucelení si jednotlivých pravopisných pouček a opět jako podklad pro tvorbu úloh v pracovních listech. Práce se také věnovala didaktice pravopisu a byly zmíněny některé důležité zásady při výuce pravopisných jevů.

Následující část byla věnována přehledu učebnic a cvičebnic českého jazyka pro výuku na 2. stupni základní školy. Z přehledu bylo vybráno několik učebních materiálů, které byly dále rozebírány. Nejprve došlo ke stanovení kritérií, které byly při analýze sledovány, a poté následovala samotná analýza vybraných učebnic, cvičebnic a pracovních sešitů. Tato analýza se stala podkladem pro tvorbu pracovních listů. V poslední části byl věnován prostor pro srovnání analyzovaných učebních materiálů.

Stěžejní částí této práce byla tvorba jednotlivých pracovních listů. Nejprve byl vytvořen návrh pracovního sešitu, na základě kterého došlo k sestavení pracovních listů. Tvorba se také opírala o předchozí teoretické poznatky, zejména co se týká pravopisných jevů a typů učebních úloh. Jednotlivé listy byly vytvořeny tak, aby plnily svůj účel, tedy procvičovaly pravopisné syntaktické jevy, a také aby byly zábavné a pro žáky zajímavé. Zábavnosti a zajímavosti mělo pomoci zejména grafické uspořádání a také kombinace různých typů cvičení.

Tato práce obsahuje i metodický návod pro učitele, který má pomoci při práci s pracovními listy. Jsou v něm informace o náročnosti a vhodnosti úloh vzhledem k věku a schopnostem žáků a také řešení veškerých úloh pracovních listů.

Poslední částí se stal výstup z praxe, v rámci něhož bylo několik vybraných pracovních listů testováno, a tím došlo k ověření, zda a jak tyto listy fungují v praxi. Z testování vyplynulo mnoho zajímavých závěrů. V první řadě došlo na základě otestování k úpravám několika úloh a úkolů. Šlo zejména o úpravu zadání některých úloh, jelikož se při testování zjistilo, že původnímu zadání žáci příliš nerozuměli. Dále

bylo nutné upravit i některé samotné úlohy, protože se například stalo, že v křížovce bylo možné vyhledat výrazy, které sice šlo doplnit na odpovídající místa ve větách, ale záměrem bylo vyhledat zcela jiné výrazy. Ovšem o jiné velké úpravy se nejednalo. Do této práce jsou tedy zařazeny pracovní listy již upravené.

Na základě testování se také ukázala řada fakt, která vypovídají o tom, jak žáci syntaktický pravopis zvládají a zejména co jim činí v této oblasti problémy. Ukázaly se i nedostatky ve vědomostech žáků, které se netýkaly pouze pravopisu syntaktického, ale i jiných oblastí. Velmi časté chyby se objevovaly například v užívání různých nespisovných tvarů slov v rámci pravopisu morfologického.

Testováním se ukázalo, že jednotlivé pracovní listy v praxi fungují a slouží svému účelu. Méně radostným závěrem je, že žáci v syntaktickém pravopisu velmi často chybují, a proto je třeba ho s nimi neustále procvičovat. Z tohoto hlediska jistě tato práce svůj účel splňuje, a může tak sloužit jako dobrý zdroj pro nácvik syntaktického pravopisu na základní škole.

Seznam zkratek

IJP – Internetová jazyková příručka

ISBN - International Standard Book Number

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PČP – Pravidla českého pravopisu

PS – pracovní sešit

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SCS – Slovník cizích slov

SSČ – Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost

SSJČ – Slovník spisovného jazyka českého

VG – víceleté gymnázium

ZŠ – základní škola

Seznam použité literatury

- ČECHOVÁ, Marie, STYBLÍK, Vlastimil. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85937-47-6.
- HAUSENBLAS, Ondřej. *Vrátíme smysl hodinám češtiny? Úvaha a praktický návrh, jak učinit náš vyučovací předmět hodným žákova zájmu*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997. ISBN 80-86039-39-0.
- HAUSER, Přemysl, KLÍMOVÁ, Květoslava, KNESELOVÁ, Helena, MARTINEC, Ivo. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4244-5.
- HOŠNOVÁ, Eva a kol. *Český jazyk pro 8. ročník základní školy (pracovní sešit)*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7235-426-9.
- HOŠNOVÁ, Eva a kol. *Český jazyk pro 8. ročník základní školy (učebnice)*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7235-425-2.
- HRDLIČKOVÁ, Hana, BERÁNKOVÁ, Eva, KLÍMA, Ivan a kol. *Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a nižší ročníky VG (I. díl – Učivo o jazyce)*. Praha: Alter, 2005. ISBN 80-7245-011-5.
- KALHOUS, Zdeněk, OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
- KNECHT, Petr, JANÍK, Tomáš a kol. *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-174-4.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Pravidla českého pravopisu*. 5. vyd. Praha: Fin, 2009. ISBN 978-80-86002-89-7.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-1446-7.
- KRAUSOVÁ, Zdeňka, PAŠKOVÁ, Martina. *Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercií VG (pracovní sešit)*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-420-1.
- KRAUSOVÁ, Zdeňka, PAŠKOVÁ, Martina. *Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a tercií VG (učebnice)*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-419-8.

- KVAČKOVÁ, Jaromíra. *Opakujeme češtinu v 8. ročníku (1. díl). Přehled učiva, pravopisná cvičení, diktáty*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7289-278-5.
- KVAČKOVÁ, Jaromíra. *Opakujeme češtinu v 8. ročníku (2. díl). Přehled učiva, pravopisná cvičení, diktáty*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-7289-393-5.
- MAŇÁK, Josef, KLAPKO, Dušan, ed. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- MÜLLEROVÁ, Olga. *Český jazyk 8 (Mluvnice)*. Praha: SPL – PRÁCE, 2000. ISBN 80-86287-28-9.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 5. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0456-5.
- PRŮCHA, Jan. *Učení z textu a didaktická transformace*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
- STARÝ, Zdeněk. *Psací soustavy a český pravopis*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992. ISSN 0567-8269.
- SVOBODA, Karel. *Didaktika českého jazyka a slohu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.
- ŠEBESTA, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0948-7.

Internetové zdroje

Internetová jazyková příručka. In: *Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.* [online]. [cit. 7. 3. 2015]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 5. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

Nakladatelství Alter [online]. [cit. 6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.alter.cz/>

Nakladatelství Fraus [online]. [cit. 6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.fraus.cz/>

Nakladatelství Nová škola s.r.o. [online]. [cit. 6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.novaskola-distribuce.cz/>

Nakladatelství Prodos [online]. [cit. 6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://ucebnice.org/>

Nakladatelství SPL – Práce. [online]. [cit. 6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.spl-prace.cz/>

Nakladatelství SPN – pedagogické nakladatelství, a.s. [online]. [cit. 6. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.spn.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *nuv.cz* [online]. [cit. 7. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/518/>

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. [cit. 7. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/>

Zdroje obrázků

[URL 1] <http://neoluxor.cz/ucebnice/cesky-jazyk-8roc-ucebnice-fraus--47779/>

[URL 2] <http://ucebnice.fraus.cz/cesky-jazyk-8-pro-zs-a-vg-ps/>

[URL 3] <http://www.spn.cz/stranky/detaily.php?kniha=500>

[URL 4] <http://www.spn.cz/stranky/detaily.php?kniha=501>

[URL 5] <http://www.ucebnicemapy.cz/cesky-jazyk-8-r-1-dil-ucivo-o-jazyce.p.aspx>

[URL 6] <http://www.ucebnicemapy.cz/cesky-jazyk-8-r-mluvnice.p.aspx>

[URL 7] <http://www.novaskola-distribuce.cz/produkt/ucebnice-a-pracovni-sesity/pro-8-rocnik/cesky-jazyk-8/opakujeme-cestinu-v-8-rocniku-1-dil-pracovni-sesit/>

[URL 8] <http://www.novaskola-distribuce.cz/produkt/ucebnice-a-pracovni-sesity/pro-8-rocnik/cesky-jazyk-8/opakujeme-cestinu-v-8-rocniku-2-dil-pracovni-sesit/>

Seznam příloh

Příloha 1. Evaluační dotazník

Příloha 2. Ukázky vypracovaných pracovních listů ze Základní školy Fantova

Příloha 1. Evaluační dotazník

muž/žena	věk:	název pracovního listu:		
U každé úlohy podtrhni jednu z nabízených možností podle toho, jak jsi ji vnímal/a:				
Úloha 1				
Úloha se mi zdála:				
snadná	-	středně obtížná	-	velmi obtížná
Úloha se mi zdála:				
zábavná	-	nijak výjimečná	-	nezáživná
Zadání jsem rozuměl/a:				
hned napoprvé	-	musel/a jsem si ho číst víckrát nebo se zeptat		
Na vypracování úlohy jsem měl/a:				
dostatek místa	-	nedostatek místa		
Úloha 2				
Úloha se mi zdála:				
snadná	-	středně obtížná	-	velmi obtížná
Úloha se mi zdála:				
zábavná	-	nijak výjimečná	-	nezáživná
Zadání jsem rozuměl/a:				
hned napoprvé	-	musel/a jsem si ho číst víckrát nebo se zeptat		
Na vypracování úlohy jsem měl/a:				
dostatek místa	-	nedostatek místa		
Pokud bys mohl/a na pracovním listu něco změnit, co by to bylo?				
<hr/>				
<hr/>				
<hr/>				
<hr/>				
<hr/>				

Příloha 2. Ukázky vypracovaných pracovních listů ze Základní školy Fantova

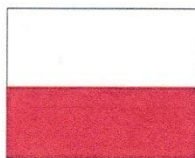
Shoda přísudku s podmětem II

1. Obrázky představují podmínky. Podle obrázků doplň do vět koncovky přičestí minulého.

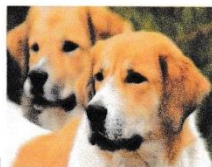

a si ve školce společně hráli.

vytvořily významnou

skupinu států ve střední a východní Evropě.

Při slavnosti pobíhali venku

i

2. Rozlušti přesmyčky a poté doplň do vět koncovky přičestí minulého.

Podél břehů potoka se táhly LOUYK, ZHYRADA, LPOE a LESYKI.
louky zahrady pole lesyky

Pomalu se vlekli DIN, DNYTY i CEMISE.
dví tydný měsíce

Pozornosti návštěvníků se těšili DARVIC, SYLME i PALZI.
dravci šemly plazi

ZÉMĚPIS a PISPŘÍOROD byli moje nejoblíbenější předměty.
zeměpis přírodopis

Na slavnostním večeru vystoupili nejlepší ZEPVÁIC i ZEPVAKČY.
zpěváci zpěvačky

HUOASTA a KUÁRAT pobíhala splašeně po dvorku.
hoasa + a kuřata

Naše nové ŠETNE a babiččina KŤOATA se rychle spřátelili.
šetně kotata

ŽUMI, ŽEYN i DVĚČAAT se těšili na vystoupení slavného herce.
muži ženy děvčata

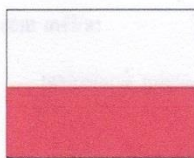
Shoda přísudku s podmětem II

1. Obrázky představují podměty. Podle obrázků doplň do vět koncovky přičestí minulého.

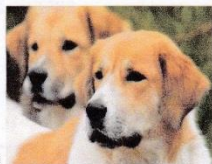

a si ve školce společně hrály.

skupinu států ve střední a východní Evropě.

vytvořily významnou

Při slavnosti pobíhala venku

i

2. Rozlušti přesmyčky a poté doplň do vět koncovky přičestí minulého.

Podél břehů potoka se táhly ^{LOUKY ZAHRADY POLE LESÍKY} OLUYK, ZHYRADA, LPOE a LESYKÍ.

Pomalů se vlekla ^{DNÍ TÝDNY MĚSÍČE} DIN, DNÝTY i CÉMÍSE.

Pozornosti návštěvníků se těšila ^{DRAVCI SELMY PLAZI} DARVIC, ŠYLME i PALZI.

^{ZEMĚPK PŘÍRODPIS} ZĚMESIP a PISPŘÍOROD byly moje nejoblíbenější předměty.

Na slavnostním večeru vystoupila ^{ZPĚVÁCI ZPĚVAČKY} nejlepší ZĚPVAIC i ZĚPVAČKY.

^{HOUSATA KURGATA} HUOASTA a KUARAT pobíhala splašeně po dvorku.

Naše nové ^{STĚNĚ KOTATA} ŠĚTNĚ a babičina KŤOATA se rychle spřátelila.

^{MUŽI ŽENY DĚVČATA} ŽUMI, ŽEYN i DVEČAAT se těšila na vystoupení slavného herce.

Shoda přísudku s podmětem IV

i y

1. Doplň věty v minulém čase na základě obrázku.

Na nedělní grilování se sešli **tatínek, maminka a moji kamarádi.**
 U grilu stáli a opékali maso maminka a tatínek.
 U stolu seděly moji kamarádi a popíjely víno.
 Kolem stolu leželi židle.
 Na stole byli příbory, ubrusky, tácky.
 Všichni se vesele bavili.

2. Zakroužkuj podměty, které je možné k přísudku v bublině doplnit.

Diagram illustrating the agreement of the predicate with the subject. The central predicate is "blížili se" (circled in green). Surrounding it are various subjects, some of which are circled in blue to indicate they are compatible with the predicate:

- tisíce lidí
- všichni kamarádi
- Honza s Alenou
- Velikonoce
- mraky
- lidičky
- my
- ledoborci
- dnové
- ledoborce
- oni
- závodníci
- stráže
- zástupy žen
- lyžaři a snowboardisté
- krásné časy
- svátky a dny klidu

Shoda přísudku s podmětem IV

i y

1. Doplň věty v minulém čase na základě obrázku.

Na nedělní grilování se sešli **tatínek, maminka a moji kamarádi.**
 U grilu stáli a opékali maso tatínek a maminka.
 U stolu seděly moji kamarádky a popíjely víno.
 Kolem stolu stály židle.
 Na stole ležely příbory, ubrousky, tácky.
 Všichni se vesele bavili.

2. Zakroužkuj podměty, které je možné k přísudku v bublině doplnit.

tisíce lidí všichni kamarádi Honza s Alenou
 Velikonoce mraky

lidičky my ledoborci dnové

ledoborce **blížili se** oni

závodníci stráže zástupy žen

lyžaři a snowboardisté krásné časy svátky a dny klidu

Interpunkce v několikanásobném větě

1. Utvoř věty s uvedenými dvěma výrazy tak, aby byla obě slova v různých významových poměrech.

TATÍNEK

MAMINKA

SLUČOVACÍ:

_____ Tatínek a maminka mi byli v těžkých chvílích vždy oporou. _____

ODPOROVACÍ

_____ Tatínek mi dával kápiš psa, ale maminka ne!

STUPŇOVACÍ

_____ Narozeniny slavil tatínek, ale i maminka.

VYLUČOVACÍ

_____ Doprovodí mě buď tatínek, nebo maminka.

DŮSLEDKOVÝ

2. Do vět vyber vhodné spojky a doplň čárky tam, kde mají být.

dokonce i

jednak - jednak

a tím

a

ale

buď - nebo

ani - ani

nebo

V zimě nosím kabát **nebo** bundu.

Chlapec byl hodný, dobrosrdečný, ale občas zlostný, nedůtklivý.

Jedním z nejvzácnějších, a tím nejdražších kovů je platina.

Poměrně vysokou inteligenci mezi zvířaty mají opice, dokonce delfini a sloni.

Povrch ostrova byl porostlý jednak lesy, jednak řídkou trávou.

Písmena Morseovy abecedy tvoří tečky a čárky.

Obyvatelé se žijí buď rybařstvím, nebo primitivním zemědělstvím.

V této části pouště nenajdete ani zvířata, ani rostliny.

Interpunkce v několikanásobném větěm členu

1. Utvoř věty s uvedenými dvěma výrazy tak, aby byla obě slova v různých významových poměrech.

TATÍNEK

MAMINKA

SLUČOVACÍ:

_____ Tatínek a maminka mi byli v těžkých chvílích vždy oporou. _____

ODPOROVACÍ

Tatínek šel, ale maminka zůstala doma.

STUPŇOVACÍ

Maminka má na tatínka větší vliv.

VYLUČOVACÍ

NEJM

DŮSLEDKOVÝ

Tatínek odešel, a maminka byla smutná.

2. Do vět vyber vhodné spojky a doplň čárky tam, kde mají být.

dokonce i

jednak - jednak

a tím

~~a~~

~~ale~~

bud' - nebo

ani - ani

nebo

V zimě nosím kabát **nebo** bundu.

Chlapec byl hodný, dobrosrdečný ale občas zlostný, nedůtklivý.

Jedním z nejzácnějších a tím nejdrazších kovů je platina.

Poměrně vysokou inteligenci mezi zvířaty mají opice dokonce i delfini a sloni.

Povrch ostrova byl porostlý bud' lesy nebo řídkou trávou.

Písmena Morseovy abecedy tvoří tečky a čárky.

Obyvatelé se žijí jednak rybařstvím jednak primitivním zemědělstvím.

V této části pouště nenajdete ani zvířata ani rostliny.

Přístavkové spojení II

1. Přiřaď členy v přístavkovém vztahu ke vhodným osobnostem. Doplň čárky.

hlavní představitel české reformace

autora Starých pověstí českých

syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny

autor vzpomínkové prózy *Smrt krásných srnců*

prezidenta České republiky v letech 1993 - 2003

Dílo Aloise Jiráska, **autora Starých pověstí českých**, se stalo oblíbenou četbou mnoha lidí.

Ota Pavel autor vzpomínkové prózy *Smrt krásných srnců*, se narodil v židovské rodině obchodního cestujícího.

Jan Hus hlavní představitel české reformace, byl autorem latinských i českých náboženských spisů a listů.

Karel IV. syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny, byl vychováván na francouzském dvoře.

Dramata Václava Havla prezidenta České republiky v letech 1993-2003, jsou důmyslně jazykově konstruována.

2. Za použití uvedených výrazů dokonči následující věty vhodným přístavkovým vztahem a doplň správně čárky.

prostě například tedy zkrátka

Nový obchod v naší ulici má otevřeno v pondělí, v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek, zkrátka celý pracovní týden.

Dědečkova chata má pouze dvě místnosti tedy kuchyň a obývací pokoj.

Na internetu sleduji nejčastěji stránky s oblečením, obuví, doplňky prostě módní stránky.

Na některé sporty například fotbal, jsem skutečný talent.

Přístavkové spojení II

1. Přiřaď členy v přístavkovém vztahu ke vhodným osobnostem. Doplň čárky.

hlavní představitel české reformace

autora Starých pověstí českých

syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny

autor vzpomínkové prózy *Smrt krásných srnců*

prezidenta České republiky v letech 1993 - 2003

Dílo Aloise Jiráska, **autora Starých pověstí českých**, se stalo oblíbenou četbou mnoha lidí.

Ota Pavel, autor vzpomínkové prózy Smrt krásných srnců, se narodil v židovské rodině obchodního cestujícího.

Jan Hus, hlavní představitel české reformace, byl autorem latinských i českých náboženských spisů a listů.

Karel IV., syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny, byl vychováván na francouzském dvoře.

Dramata Václava Havla, prezidenta České republiky v letech 1993-2003, jsou důmyslně jazykově konstruována.

2. Za použití uvedených výrazů dokonči následující věty vhodným přístavkovým vztahem a doplň správně čárky.

prostě například tedy zkrátka

Nový obchod v naší ulici má otevřeno v pondělí, v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek, zkrátka celý pracovní týden.

Dědečkova chata má pouze dvě místnosti, tedy kuchyň a předsíň.

Na internetu sleduji nejčastěji stránky s oblečením, obuví, doplňky, prostě všechno možné a módně.

Na některé sporty, například vrb kouli a surfing, jsem skutečný talent.

Vokativ a citoslovce

1. V křížovce vyhledej 4 oslovení a 4 citoslovce a poté je doplň do následujících vět.
Doplň příslušné čárky.

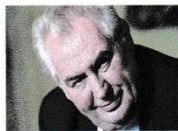
A	P	R	O	B	O	H	A	B	R	Y	D
D	C	E	R	U	Š	K	O	I	K	G	Ě
P	K	O	A	K	J	E	T	Č	N	O	Ť
V	I	A	K	I	L	C	I	K	C	U	Á
N	S	V	R	H	P	D	O	F	A	V	T
M	U	A	B	L	I	R	A	U	T	E	K
E	M	H	E	L	E	B	L	J	I	J	O

OSLOVENÍ

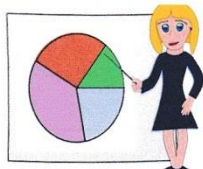
CITOSLOVCE

- Pospěš si, **Karle!** Fuj to jsem se lekl!
Lidičky to byla legrace! Tak mi pomoz proboha!
 Spi děťátko spi! Hele to bolí!
 Nechod' deřůško k vodě ven! Proboha nezačínej si zase!
aco

2. Na základě obrázků doplň oslovení a k němu čárky.

Pane prezidentě odpovězte, na otázku.

Prosím pani učitelko omluvte mou nepřítomnost!

Vokativ a citoslovce

1. V křížovce vyhledej 4 oslovení a 4 citoslovce a poté je doplň do následujících vět.

Doplň příslušné čárky.

A	P	R	O	B	O	H	A	B	R	Y	D
D	C	E	R	U	Š	K	O	I	K	G	Ě
P	K	O	A	K	J	E	T	Č	N	O	Ě
V	I	A	K	I	L	C	I	K	C	U	Á
N	S	V	R	H	P	D	O	F	A	V	T
M	U	A	B	L	I	R	A	U	T	E	K
E	M	H	E	L	E	B	L	J	I	J	O

OSLOVENÍ

CITOSLOVCE

Pospěš si, **Karle!**

Ou to jsem se lek!

No to byla legrace!

Tak mi pomoz, **proboha**!

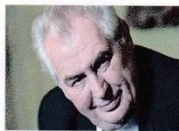
Spi, **děťátko** spi!

Ou to bolí!

Nechod', **děťátko** k vodě ven!

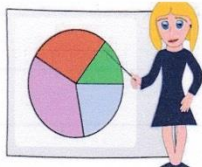
Hele nezačínej si zase!

2. Na základě obrázků doplň oslovení a k němu čárky.

Pane **prezidento**,

odpovězte na otázku.

Prosím, **pani učitelko**,

omluvte mou nepřítomnost!

Souvětí souřadné I

Souvětí

1. Urči významový poměr mezi souřadně spojenými větami hlavními.

V lese se vyskytují zmije, proto je třeba dávat pozor.

poměr důsledkový

Děti si hrály, nebo sbíraly maliny.

poměr vyklučovací

Ráda bych ti tu hračku koupila, jenže nemám dost peněz.

poměr odporovací

Před návštěvou tvého kamaráda jsem nejen uklidila, ale i připravila večeři.

poměr stupňovací

2. Rozhodni, zda je nutné před spojkami v souvětí napsat čárku.

Lidé mají rádi úplněk a nevědí proč. ANO NE

Na nádraží mě nikdo nečekal a tak jsem odešel. ANO NE

Tato oblast je přírodní rezervací neboť je domovem vzácné zvěře. ANO NE

Děšť ustal a nastal krásný červenový den. ANO NE

Letos jsme v zimě nelyžovali ani nebruslili. ANO NE

Hana na večírku zpívala dokonce i tančila. ANO NE

Radši jdi pryč nebo bude bratr naštvaný. ANO NE

3. Příčinný poměr u uvedených souvětí změň na poměr důsledkový.

Neslyšela jsem tě přijít, byla jsem totiž v koupelně. Byla jsem v koupelně

a proto jsem tě nedysěla přijít.

Byla jsem zoufalá, neboť se mi nic nedařilo. Jelikož se mi nic nedařilo, byla jsem zoufalá.

Souvětí souřadné I

Souvětí

1. Urči významový poměr mezi souřadně spojenými větami hlavními.

V lese se vyskytují zmije, proto je třeba dávat pozor.

poměr Důsledek příčiny

Děti si hrály, nebo sbíraly maliny.

poměr Vykálcovací

Ráda bych ti tu hračku koupila, jenže nemám dost peněz.

poměr odpovrácí

Před návštěvou tvého kamaráda jsem nejen uklidila, ale i připravila večeři.

poměr odpovrácí

2. Rozhodni, zda je nutné před spojky v souvětí napsat čárku.

Lidé mají rádi úplněk a nevědí proč. ANO NE

Na nádraží mě nikdo nečekal a tak jsem odešel. ANO NE

Tato oblast je přírodní rezervací neboť je domovem vzácné zvěře. ANO NE

Děšť ustal a nastal krásný červnový den. ANO NE

Letos jsme v zimě nelyžovali ani nebruslili. ANO NE

Hana na večírku zpívala dokonce i tančila. ANO NE

Radši jdi pryč nebo bude bratr naštvaný. ANO NE

3. Příčinný poměr u uvedených souvětí změň na poměr důsledkový.

Neslyšela jsem tě přijít, byla jsem totiž v koupelně. byla jsem v koupelně protože

jsem tě neslyšela

Byla jsem zoufalá, neboť se mi nic nedařilo. sbírala jsem peníze protože jsem byla zoufalá

Souvětí podřadné II

Souvětí

1. V křížovce vyhledej druhy příslovečných vět vedlejších a všechny vypiš. Poté vymysli souvětí podřadné, ve kterém se bude vyskytovat tato příslovečná věta vedlejší.

Z	N	G	H	A	J	E	N	P	O	C
P	Ř	Í	P	U	S	T	K	O	V	Á
Ů	Ř	T	U	Á	O	N	M	D	I	V
S	R	Í	E	Ú	R	Z	B	M	A	O
O	A	N	Č	J	Č	Á	A	Í	C	S
B	Ý	T	N	I	F	E	I	N	H	A
O	T	S	M	R	N	P	L	K	K	Č
V	S	Í	U	T	A	N	I	O	U	S
Á	P	M	F	D	E	L	N	V	V	K
A	R	V	M	Ě	R	O	V	Á	T	Á

místní

Půjdu tam, odkud jsem přišel.

<u>MĚROVÁ</u>	UTÍKAL, AŽ SE ZA NĚM PRÁŠILO
<u>ZPŮSOBOVÁ JAK</u>	UČIL SE TAK, JAK MU TO ŠLO
<u>ČASOVÁ</u>	PŘIJDU AŽ, BUDU MÍT UKLIZENO
<u>PŘÍPUSTKOVÁ</u> <small>IKDYŽ</small>	IKDYŽ PŘŠELO, ŠLEL SEM VEN
<u>PODMÍNKOVÁ</u> <small>ZA TĚH</small>	KDYŽ SE BUDEŠ UČIT, DOSTANEŠ POČITAČ
<u>ÚČELOVÁ</u>	BYL DOMA, ABY NEPSAL TEST
<u>PŘÍČINNÁ</u> <small>PROTOŽE</small>	PROTOŽE JSEM BYL NEMOCNÝ, NEPSAL JSEM PŘOVĚRKY

2. Dokonči souvětí tak, aby byl zachován uvedený druh vedlejší věty. Dopln čárky.

(příčinná) Šli jsme tiše, <u>protože rodiče už spali</u>
(účelová) Šli jsme tiše, <u>abychom nikoho nezbudili</u>

Souvětí podřadné II

Souvětí

1. V křížovce vyhledej druhy příslovečných vět vedlejších a všechny vypiš. Poté vymysli souvětí podřadné, ve kterém se bude vyskytovat tato příslovečná věta vedlejší.

Z	N	G	H	A	J	E	N	P	O	C
P	Ř	Í	P	U	S	T	K	O	V	Á
Ú	Ř	T	U	Á	O	N	M	D	I	V
S	R	Í	E	Ú	R	Z	B	M	A	O
O	A	N	Č	J	Č	Á	A	Í	C	S
B	Ý	T	N	I	F	E	I	N	H	A
O	T	S	M	R	N	P	L	K	K	Č
V	S	Í	U	T	A	N	I	O	U	S
Á	P	M	F	D	E	L	N	V	V	K
A	R	V	M	Ě	R	O	V	Á	T	Á

místní

Půjdu tam, odkud jsem přišel.

Způsobová

Sak jste přišli domů

Časová

Přijdu, až se setmí

Přípustková

Přijdu, i když mě bolí noha

Měrová

Utíkala, až se zanič prášilo

Podmínková

Když přišlo, zůstali jsme doma.

Příčinná

Přijdu až odpoledne, protože mám moc práce.

Účelová

Šli tiše, aby ho nevzbudili.

2. Dokonči souvětí tak, aby byl zachován uvedený druh vedlejší věty. Doplň čárky.

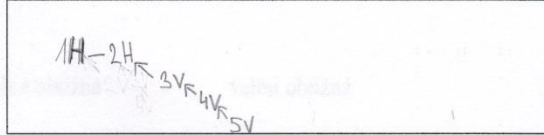
(příčinná) Šli jsme tiše, protože jsme přišli pozdě

(účelová) Šli jsme tiše, aby ho překvapili.

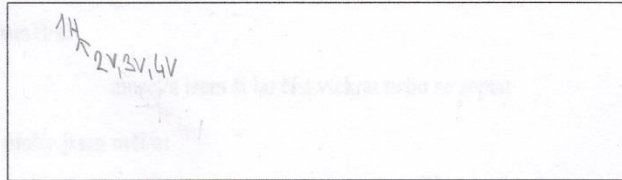
Složitější souvětí I

Souvětí

1. Uvedená souvětí znázorni graficky do prázdných polí.

Karkulka se vlka lekla, ale přestala se bát, když poznala, že je to ten vlk, kterého potkala na lesní pěšině.

Karel Čapek věděl, že práce v novinách mu poskytuje přímější kontakt se životem, že mu zostruje cit pro aktuálnost, že ho učí tvůrčí kázni.

2. Jednotlivá souvětí spoj s grafickým znázorněním, které k nim patří. Do souvětí doplň čárky.

I. H odporovací poměr II. H slučovací poměr III. H

I. V časová II. H III. V předmětná

I. V přípustková II. V předmětná III. V předmětná IV. H

Ačkoli průvodce věděl že návštěvníci netuší,co je při prohlídce čeká předem jim nic neřekl.

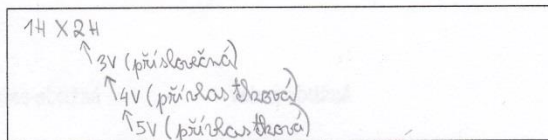
Děti se hnaly vesele do vody,ale během chvilky byly zase venku a začaly pobíhat v lese.

Když došel Honza domů,vzpomněl si,že se zapomněl Olgy na něco důležitého zeptat.

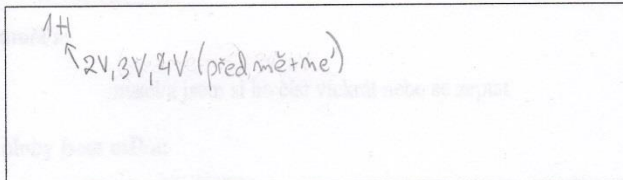
Složitější souvětí I

Souvětí

1. Uvedená souvětí znázorni graficky do prázdných polí.

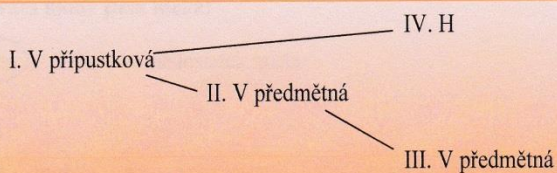
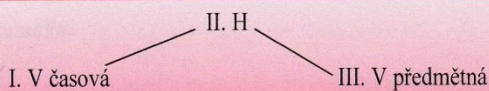
Karkulka se vlka lekla, ale přestala se bát, když poznala, že je to ten vlk, kterého potkala na lesní pěšince.

Karel Čapek věděl, že práce v novinách mu poskytuje přímější kontakt se životem, že mu zostřuje cit pro aktuálnost, že ho učí tvůrčí kázni.

2. Jednotlivá souvětí spoj s grafickým znázorněním, které k nim patří. Do souvětí doplň čárky.

I. H odporovací poměr II. H slučovací poměr III. H

Ačkoli průvodce věděl, že návštěvníci netuší, co je při prohlídce čeká předem jim nic neřekl.

Děti se hnaly vesele do vody, ale během chvilky byly zase venku a začaly pobíhat v lese.

Když došel Honza domů vzpomněl si, že se zapomněl Olgy na něco důležitého zeptat.

Infinitivní konstrukce

Souvětí

1. Věty doplň infinitivními konstrukcemi. Vhodně zvol čárky.

Mám za úkol

~~z~~ zamést schody

Nejspíš mu jde o to

zůstat celý týden doma.

Nesmím zapomenout

vyčistit chodbu

Nejsi s to

bavit se s lidmi

2. Uvedené věty přeformuluj tak, aby vznikly věty s infinitivní konstrukcí.

Jana se vůbec nestará o své děti.

Jana se nechce vůbec starat o své děti.

Ta německá slovička se snad nikdy nenaučím!

Ta německá slovička se snad nikdy nedají naučit.

Plevel na zahrádce musí být do zítřka vytrhaný.

Plevel na zahrádce musíme do zítřka vytrhat.

Kdyby tě Alena slyšela, bylo by zle.

Kdyby tě Alena mohla slyšet, bylo by zle.

3. K uvedeným větám vymysli vhodné infinitivní konstrukce.

Jsem

INTROVERT

- Nejsm s to se na večírku bavit s lidmi.

Jsem

UPŘÍMNÝ

- Nechej lidem vždy musím říct uže dobře.

Jsem

NEŠIKA

- Nic se mi nebude dařit.

Nejsm

LHÁŘ

- Nikdy nechej lhát

Infinitivní konstrukce

Souvětí

1. Věty doplň infinitivními konstrukcemi. Vhodně zvol čárky.

Mám za úkol

~~to~~ napsat referát.

Nejspíš mu jde o to

získat na druhého.

Nesmím zapomenout

snídat každý den.

Nejsí s to

volávat to.

2. Uvedené věty přeformuluj tak, aby vznikly věty s infinitivní konstrukcí.

Jana se vůbec nestará o své děti.

Jana se vůbec nestará o své děti.

Ta německá slovíčka se snad nikdy nenaučím!

Ta německá slovíčka se snad nikdy nenaučím!

Plevel na zahrádce musí být do zítřka vytrhaný.

Plevel na zahrádce musí být do zítřka vytrhaný.

Kdyby tě Alena slyšela, bylo by zle.

Kdyby tě Alena slyšela, bylo by zle.

3. K uvedeným větám vymysli vhodné infinitivní konstrukce.

Jsem

INTROVERT

- Nejsem s to se na večírku bavit s lidmi.

Jsem

UPŘÍMNÝ

- ~~to~~ Všdy musím říkat pravdivé věci.

Jsem

NEŠIKA

- Občas mi to nejde spravit.

Nejsem

LHÁŘ

- ~~Všdy~~ vždycky se snažím říkat pravdu.